

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

VÝZNAM POJIŠŤOVEN JAKO PODNIKATELSKÝCH SUBJEKTŮ NA TRHU FINANČNÍCH SLUŽEB V EU

Diplomová práce

Studijní program: N6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: 6208T085 – Podniková ekonomika

Autor práce: **Bc. Ondřej Paiš**

Vedoucí práce: Ing. Karina Mužáková, Ph.D.

THE IMPORTANCE OF INSURANCE AS BUSINESSES IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN THE EU

Diploma thesis

Study programme: N6208 – Economics and Management

Study branch: 6208T085 – Business Administration

Author: **Bc. Ondřej Paiš**

Supervisor: Ing. Karina Mužáková, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Ondřej Paiš**
Osobní číslo: **E11000257**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**
Název tématu: **Význam pojišťoven jako podnikatelských subjektů na trhu finančních služeb v EU**
Zadávací katedra: **Katedra pojišťovnictví**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Teze diplomové práce
2. Historické konsekvence integrace finančních služeb
3. Legislativní úprava podnikání pojišťoven
4. Analýza vybraných ukazatelů českého pojistného trhu
5. Komparace vybraných ukazatelů tří pojišťoven podnikajících na českém pojistném trhu
6. Zhodnocení přínosu diplomové práce

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **65 normostran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BÖHM, A. Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu České republiky do Evropské unie: Vybrané aspekty. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-020-3.

DUCHÁČKOVÁ, E. a J. DAŇHEL. Pojistné trhy: Změny v postavení pojišťovnictví v globální éře. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-078-2.

KRAFT, J. a J. FÁREK. Světová ekonomika a ekonomická integrace v období globalizace. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-413-9.

ČESKO. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: Sbírka zákonů. 22. 7. 2009. ISSN 1211-1244.

SEILER, T., D. STAIB and M. PUTTAIAH. Sigma No 3/2013: World insurance in 2012. Progressing on the long and winding road to recovery. Zurich: Swiss Re, 2013. Dostupné z: <http://www.swissre.com/>.

Elektronická databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz).

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Karina Mužáková, Ph.D.

Katedra pojišťovnictví

Konzultant diplomové práce:

Bc. Pavla Lhotáková

Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., vedoucí pobočky
Turnov

Datum zadání diplomové práce:

31. října 2013

Termín odevzdání diplomové práce:

7. května 2014

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

doc. Ing. Arnošt Böhlm, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 6.5.2014

Podpis:

Anotace

Diplomová práce se zabývá významem pojišťoven jako podnikatelských subjektů na trhu finančních služeb v EU. Cílem je podrobně zanalyzovat vývoj českého pojistného trhu v kontextu vývojových tendencí probíhajících na světových trzích pojišťovacích služeb. Dalším stanoveným cílem je určení třech největších pojišťoven v České republice a zhodnocení jejich hospodaření. První, teoretická, část této práce tak nejprve poskytuje nezbytnou základnu pro část druhou, praktickou, která je již celá zaměřena na splnění definovaných cílů.

Klíčová slova

pojišťovnictví, historie, integrace, trendy, právní úprava, předepsané pojistné, analýza, komparace

Annotation

This thesis deals with the importance of insurance as business in the financial services market in the EU. The objective is to analyze a development of Czech insurance market in detail in the context of ongoing trends in global markets of insurance services. Another set objective is to determine three largest insurance companies in the Czech Republic and to evaluate their performance. The first, theoretical, part provides essential basis for the second, practical, part, which is entirely focused on the achievement of defined objectives.

Keywords

insurance, history, integration, trends, legislation, premiums written, analysis, comparison

Obsah

Seznam zkratk.....	11
Úvod.....	12
1 Historie integrace finančních služeb.....	14
1.1 Stručná historie pojišťovnictví.....	15
1.1.1 Počátky pojišťovnictví ve starověku.....	15
1.1.2 Pojišťovnictví v období středověku.....	16
1.1.3 Pojišťovnictví v novověku.....	16
1.2 Historie integrace finančních služeb v EU.....	18
1.2.1 Společný trh v rámci platformy USUO.....	19
1.2.2 Smlouva o zřízení EHS a společný trh.....	20
1.2.3 Společný trh v období eurosclerózy a první neživotní směrnice.....	21
1.2.4 Snahy o znovuoživení společného trhu, jeho dokončení a další řada životních a neživotních směrnic.....	22
1.2.5 Princip jednotného evropského pasu.....	25
2 Současné vývojové tendence na trzích finančních služeb.....	28
2.1 Trendy na finančních trzích.....	28
2.1.1 Restrukturalizace bank a ostatních finančních institucí	28
2.1.2 Sekuritizace	28
2.1.3 Finanční inovace.....	29
2.1.4 Internacionalizace.....	30
2.1.5 Institucionalizace.....	30
2.1.6 Integrace finančních trhů.....	30
2.1.7 Intelktualizace.....	31
2.1.8 Reforma burzovních systémů.....	31
2.2 Trendy na pojistných trzích.....	32
2.2.1 Změny v pojištění.....	33
2.2.2 Růst významu životního pojištění.....	36
2.2.3 Zvyšující se počet pojistných událostí velkého rozsahu.....	38
2.2.4 Aplikace nových způsobů prodeje pojistných produktů.....	38

2.2.5 Využití alternativních nástrojů krytí rizika.....	39
2.2.6 Využití bankopojištění.....	39
2.2.7 Uplatňování nových postupů vůči rizikům ze strany pojistitelů.....	41
2.2.8 Vznik nových pojistných produktů.....	42
2.2.9 Prohlubující se globalizace pojistných trhů, jejich liberalizace a konsolidace. .	42
2.2.10 Zvyšování ochrany klientů pojišťoven.....	44
3 Legislativní úprava podnikání pojišťoven.....	46
3.1 Právní úprava před vstupem ČR do EU.....	46
3.2 Právní úprava po vstupu ČR do EU.....	47
3.2.1 Zákon č. 39/2004 Sb.....	47
3.2.2 Zákon č. 38/2004 Sb.....	48
3.2.3 Zákon č. 37/2004 Sb.....	49
3.2.4 Zákon č. 377/2005 Sb.....	50
3.2.5 Zákon č. 57/2006 Sb.....	51
3.2.6 Zákon č. 277/2009 Sb.....	52
3.2.7 Ostatní právní normy.....	53
4 Analýza vybraných ukazatelů českého pojistného trhu.....	54
4.1 Předepsané pojistné.....	54
4.2 Roční růst předepsaného pojistného.....	57
4.3 Pojištěnost a propojištěnost.....	62
4.3.1 Pojištěnost.....	63
4.3.2 Propojištěnost.....	67
5 Komparace vybraných ukazatelů tří pojišťoven působících na českém pojistném trhu. .	70
5.1 Předepsané pojistné.....	71
5.2 Roční růst předepsaného pojistného.....	74
5.3 Podíl předepsaného pojistného třech největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v České republice.....	82
5.4 Hospodářský výsledek.....	85
5.5 Počet zaměstnanců a předepsané pojistné na jednoho zaměstnance.....	88
Závěr.....	90
Seznam bibliografických záznamů.....	92

Seznam ilustrací

Obrázek 2.1: Předepsané pojistné v životním a neživotním pojištění v rozvojových a vyspělých zemích roce 1993 (v mld. USD).....	34
Obrázek 2.2: Předepsané pojistné v životním a neživotním pojištění v rozvojových a vyspělých zemích roce 2012 (v mld. USD).....	34
Obrázek 2.3: Reálná změna předepsaného pojistného celkem ve vyspělých a rozvojových zemích (v %).....	35
Obrázek 2.4: Reálná změna předepsaného pojistného v životním pojištění ve vyspělých a rozvojových zemích (v %).....	37
Obrázek 2.5: Reálná změna předepsaného pojistného v neživotním pojištění ve vyspělých a rozvojových zemích (v %).....	37
Obrázek 4.1: Celkové předepsané pojistné v České republice za deset let (v mld. CZK)...	55
Obrázek 4.2: Předepsané pojistné v životním a neživotním pojištění v České republice za deset let (v mld. CZK).....	56
Obrázek 4.3: Podíl životního a neživotního pojištění na celkovém předepsaném pojistném v České republice za deset let (v %).....	56
Obrázek 4.4: Roční růst předepsaného pojistného v České republice za deset let (v %).....	57
Obrázek 4.5: Roční růst předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění v České republice za deset let (v %).....	58
Obrázek 4.6: HDP v běžných cenách v České republice za deset let (v mld. CZK).....	62
Obrázek 4.7: Počet obyvatel v České republice za deset let (v mil. CZK).....	63
Obrázek 4.8: Pojištěnost v České republice za deset let (v %).....	64
Obrázek 4.9: Pojištěnost v Evropě za deset let (v %).....	64
Obrázek 4.10: Propojištěnost v České republice za deset let (v tis.).....	68
Obrázek 4.11: Propojištěnost v Evropě za deset let (v tis.).....	68
Obrázek 5.1: Předepsané pojistné největších pojišťoven v roce 2004 (v mld. CZK).....	70
Obrázek 5.2: Předepsané pojistné třech největších pojišťoven za deset let (v mld. CZK)...	72
Obrázek 5.3: Předepsané pojistné v neživotním pojištění třech největších pojišťoven za deset let (v mld. CZK).....	73
Obrázek 5.4: Předepsané pojistné v životním pojištění třech největších pojišťoven za deset	

let (v mld. CZK).....	74
Obrázek 5.5: Roční růst předepsaného pojistného třech největších pojišťoven v České republice za deset let (v %).....	75
Obrázek 5.6: Roční růst předepsaného pojistného v neživotním pojištění třech největších pojišťoven v České republice za deset let (v %).....	76
Obrázek 5.7: Roční růst předepsaného pojistného v životním pojištění třech největších pojišťoven v České republice za deset let (v %).....	76
Obrázek 5.8: Podíl třech největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v ČR za deset let (v %).....	83
Obrázek 5.9: Podíl třech největších pojišťoven na předepsaném pojistném v neživotním pojištění v ČR za deset let (v %).....	84
Obrázek 5.10: Podíl třech největších pojišťoven na předepsaném pojistném v životním pojištění v ČR za deset let (v %).....	84
Obrázek 5.11: Hospodářský výsledek třech největších pojišťoven v ČR za deset let (v mil. CZK).....	85
Obrázek 5.12: Roční růst hospodářského výsledku třech největších pojišťoven v ČR za deset let (v %).....	86
Obrázek 5.13: Počet zaměstnanců třech největších pojišťoven v ČR za deset let.....	88
Obrázek 5.14: Předepsané pojistné na jednoho zaměstnance třech největších pojišťoven v ČR za deset let (v mil. CZK).....	89

Seznam zkratek

ABS - Sekuritizace aktiv

RZ - Rozvojové země

VZ - Vyspělé země

ESUO - Evropské společenství uhlí a oceli

EHS - Evropské hospodářské společenství

ČNB - Česká národní banka

ČAP - Česká agentura pojistitelů

Úvod

Pojišťovnictví je bezesporu nedílnou součástí většiny světových vyspělých ekonomik, přičemž jeho význam a postavení se neustále zvyšuje. Jestliže ve svých počátcích sloužilo pojišťovnictví pouze jako ochrana proti nahodilým událostem a jeho postavení na trhu finančních služeb bylo spíše marginální, dnes již jeho význam dávno přerostl svůj původní účel a tvoří jeden ze základních pilířů národních hospodářství.

První kapitola této práce nejprve stručným způsobem představuje historii pojišťovnictví samotného a poté samozřejmě i historii integrace finančních služeb v Evropské unii, na jejímž pozadí došlo i v oblasti pojišťovnictví k celé řadě změn.

Na úvodní první kapitolu zaměřující se na historii plynule navazuje kapitola druhá, která se již důkladně věnuje současným vývojovým tendencím na světových trzích finančních a pojišťovacích služeb, přičemž platnost některých z těchto trendů bude v praktické části této práce ověřena i v podmínkách České republiky.

Obě výše zmíněné kapitoly tak společně s kapitolou třetí, která se zabývá problematikou právní úpravy pojišťovnictví v ČR v návaznosti na legislativu Evropské unie, představují nezbytný teoretický základ pro praktickou část diplomové práce.

Praktická část této diplomové práce je potom uspořádána do dvou samostatných, nicméně logicky spolu souvisejících kapitol, kde první z nich se věnuje obsáhlé analýze českého pojistného trhu jako celku a druhá již porovnání třech největších pojišťoven působících v ČR. Pro potřeby těchto dvou kapitol bylo přitom využito celé řady ukazatelů, jakými jsou např. předepsané pojistné, pojištěnost, propojištěnost, atd.

Zatímco pro výstavbu textu byla v teoretické části využita především odborná literatura vztahující se k danému tématu, popř. internetové články publikované na odborných webových stránkách, v praktické části bylo čerpáno především z velkého množství statistických ročenek, výročních zpráv a jiných dokumentů publikovaných celou řadou organizací.

Cílem této práce potom bylo důkladně zanalyzovat vývoj českého pojistného trhu jako celku a dále tento vývoj konfrontovat s vývojovými tendencemi, které probíhají na světových, respektive evropských trzích pojišťovacích služeb.

Dalším cílem bylo také určit tři konkrétní největší pojišťovny podnikající na českém pojistném trhu a opět pomocí vybraných ukazatelů zhodnotit jejich hospodaření za určité časové období, které v tomto případě činilo stejně jako u výše zmíněné analýzy deset let.

1 Historie integrace finančních služeb

Finanční trhy, v podobě, ve které je známe dnes, prošly během celé své existence dlouhým vývojem. Charakter a rozsah nabízených služeb se přitom v čase měnil tak, aby ke každému okamžiku reflektoval specifické potřeby své doby. Tyto služby se však neměnily pouze v čase, ale i v prostoru, přičemž hlavní vývojové trendy udávaly vždy země s nejvyspělejším hospodářstvím [1 s. 51].

Co se pojmu finančního trhu týče, je možné se ve světové i v české literatuře setkat s celou řadou definic. Nicméně většina autorů shodně tvrdí, že trh finančních služeb můžeme chápat jako místo, kde se dostávají finanční prostředky od subjektů, které jich mají přebytek k subjektům, které jich naopak mají nedostatek. Celý trh je potom souhrnem nejen všech subjektů působících na finančním trhu, ale i finančních instrumentů (služeb a finančních nároků), kterými se výše zmíněné transfery uskutečňují [2 s. 18].

Mezi výše zmíněné subjekty finančního trhu lze tedy zařadit obchodní banky¹, nebankovní spořitelní instituce², pojišťovací instituce, instituce kolektivního investování³, penzijní fondy⁴, burzy a organizované mimoburzovní trhy [2 s. 50].

Z hlediska zaměření této práce se však následující kapitoly zaměří především na jednu z podmnožin finančního trhu, a to na trh pojišťovacích služeb, přičemž nejdříve bude zmíněna jeho stručná historie a poté bude i ve stručnosti představena problematika historie integrace finančních služeb v EU.

1 Obchodní banky jsou zpravidla považovány za nejvýznamnější subjekty působící na trhu finančních služeb.

2 Jde o rozmanité subjekty různých právních forem, které jsou velice často zakládány na principu vzájemnosti a to s celou řadou cílů. Jde např. o spořitelní a úvěrová družstva, pozemkové banky, železniční banky, atd.

3 Předmětem institucí kolektivního investování je shromažďování peněžních prostředků a jejich další investování na principu rozložení rizika. Mezi instituce kolektivního investování patří investiční fondy a investiční společnosti.

4 Jde o subjekty, jejichž cílem je spravování penzijních úspor od účastníků spoření. Vzhledem k demografickým změnám v podobě stárnutí obyvatelstva se v současné době jedná o jedny z nejrychleji rostoucích finančních institucí.

1.1 Stručná historie pojišťovnictví

Snaha čelit nahodilým událostem, jako jsou např. živelné katastrofy a různá osobní neštěstí, a řešit jejich negativní důsledky vedla ke vzniku pojištění [3 s. 20]. Tak jak se poté v průběhu historie vyvíjela společnost a její schopnosti, návyky, úroveň poznání, technologie, aj., vyvíjelo se samozřejmě i pojišťovnictví samotné.

1.1.1 Počátky pojišťovnictví ve starověku

Jedny z prvních zmínek o pojištění spadají do období okolo poloviny třetího století před naším letopočtem, kdy ve starověkém Egyptě byly mezi kameníky uzavírány první dohody týkající se společného krytí nákladů na pohřeb pro případ, že by zemřel některý z nich. Zhruba o pět set let později, a to za vlády krále Chammurapiho, vznikla v Babylonské říši první právní úprava⁵ pojištění. Předmětem pojištění bylo tehdy zejména krytí případných ztrát mezi majiteli karavan přepravujících náklady zboží na jejich cestách [4 s. 15-16].

Pojištění se však během starověku nerozvíjelo pouze v oblastech Středomoří a středního východu. V souvislosti se starou Indií⁶ bývá zmiňováno, že kasta obchodníků již tehdy využívala určité formy pojištění úvěru [4 s. 16].

Z dob antického Řecka se dochovaly zmínky o určitém druhu sociálního pojištění, jehož předmětem bylo odškodnit následky zranění utrpěné v průběhu válek. V Římské říši zase existovala různá uzavřená společenství osob, z jejichž příspěvků se vyplácely nejprve finanční prostředky potřebné pro realizaci důstojného pohřbu, později však i pro odškodnění pozůstalých, poskytnutí věna nevěstě, atd. Tyto spolky byly založeny na určitých stanovách, které mimo jiné předepisovaly konkrétní výši příspěvku do společného fondu, druhy pojistných náhrad nebo i pokuty za nedodržování různých povinností [4 s. 16].

⁵ Tato úprava byla vytesána do sloupu před Chammurapiho palácem.

⁶ Starou Indií je zde myšlena Indie okolo roku 1 000 před n. l.

V tomto období je tedy pro pojištění charakteristické, že se soustřeďovalo zejména mezi uzavřené skupiny osob, týkalo se pouze určitých vrstev obyvatelstva⁷ a charakter pojištění byl postaven na principu vzájemnosti s tím, že nebyla striktně oddělena osoba pojistníka a pojistitele [3 s. 20].

1.1.2 Pojišťovnictví v období středověku

Rozvoj pojišťovnictví v tomto období šel ruku v ruce s rozvojem obchodu jako takového. Kupci a řemeslníci se začali podle svých profesí sdružovat do větších skupin. Ve svém prvopočátku se jednalo především o kupecké gildy⁸ a řemeslnické cechy. Cechy potom vytvořily fondy, ze kterých se poskytovala podpora jejich členům např. v případě nemoci či úmrtí. Kupecké gildy dále mimo pojištění samotné (pro případ smrti, nemoci, úrazu, krádeži, požáru, ...) organizovaly i ochranu právní a fyzickou [4 s. 16] [5 s. 125].

Zvláště významným faktorem pro vývoj pojišťovnictví, zejména v oblasti Středomoří, byl také rozvoj námořní přepravy. Ta byla v této době velice nebezpečná a to z důvodů technické nedokonalosti lodí a jejich navigačních zařízení, pirátství a válek. Roku 1379 byla v italské Pise podepsána první dochovaná pojistná smlouva o námořním pojištění. Vzhledem k samotnému rozsahu rizik spojených s námořní přepravou se i jednotliví pojistitelé začali sdružovat, a to formou soupojištění⁹ a zajištění¹⁰. První zmínky o těchto zajistných smlouvách pochází z Anglie ze 14. století [4 s. 16].

1.1.3 Pojišťovnictví v novověku

Na pozadí celé řady změn kulturního, společenského a ekonomického charakteru se výrazným způsobem rozvíjelo i pojišťovnictví samotné. Vznikly nové formy pojištění a pro potřeby pojišťovací praxe se začala využívat i celá řada vědeckých přístupů.

7 Šlo víceméně pouze o řemeslníky a kupce.

8 Kupecké gildy se nejprve objevily v Anglii a od 13. století se rozšířily i do Dánska, Francie a Německa. Právě v Německu došlo k jejich největšímu rozvoji, kdy se z těchto gild vyvinul svazek německých obchodních měst – Hanza.

9 Na krytí jednoho (obyčejně významného) rizika se podílí více pojistitelů (horizontální dělení rizika).

10 Ve své podstatě jde o pojištění pojišťovny samotné (vertikální dělení rizika).

V 15. a 16. století se začínají objevovat první formy životního pojištění tak, jak je známe dnes. Mimo jiné se jednalo o rentové důchody, které prošly rozvojem zejména v druhé polovině 16. století, a to především v Anglii, Flandrách a Holandsku [4 s. 16-17].

První smlouva životního pojištění potom pochází z 18. června roku 1583, kdy Richard Martin "vsadil" na život Williama Gybbonse na období jednoho roku s tím, že v případě jeho smrti mu bude vyplaceno odškodné ve výši 382 liber¹¹ [4 s. 16].

I tento výše uvedený příklad, kdy bylo prostřednictvím pojištění možné prakticky "sázet" na něčí život, vedl k potřebě podrobněji upravit legislativní základy pojišťovnictví. Roku 1774 byl zaveden např. pojistný zájem, kdy majitel pojistky musel prokázat, že smrtí pojištěného mu vzniká finanční ztráta [6 s. 334].

Pro životní pojištění byla zvláště významná druhá polovina 18. století, kdy anglický vědec Edmond Hailey sestavil na základě všech dostupných údajů¹² první úmrtnostní tabulky. Dále byl zaveden tzv. Dodsonův princip. James Dodson¹³ na základě studia známých informací ohledně délky lidského života zdokonalil výše zmíněné úmrtnostní tabulky a rovněž vytvořil tabulky premiových sazeb. Byly tak de-facto vytvořeny vědecké základy pro životní pojištění, kdy pojistné bylo vypočteno podle věku klienta a délky pojištění. Tento princip je využíván dodnes [4 s. 17].

Zároveň lze v tomto období spatřovat i tendence k institucionalizaci pojišťovnictví¹⁴ V roce 1769 vznikl v Londýně New Lloyd's Coffee House. Historie této první pojišťovny na světě sahá do roku 1687, kdy se v kavárně Edwarda Lloyda začali scházet námořníci, obchodníci a rejdaři a vyměňovali si informace z oblasti námořní přepravy. V roce 1720 kavárna získala výlučné právo na provozování námořního pojištění od britského parlamentu a stala se tak místem spolku samostatných upisovatelů [3 s. 21] [4 s. 17].

11 William Gybbons skutečně zemřel, a to 9. června 1584. Nicméně pojistné plnění prý nebylo pojistitelem vyplaceno.

12 Např. farní zápisy, náhrobní kameny, atd.

13 1710-1757; anglický matematik a představený Christ's Hospitalu (královské školy matematické). Kromě úmrtnostních tabulek vytvořil kompletní agendu životního pojištění pro celou řadu pojišťovacích společností.

14 Šlo především o vzájemné pojišťovny.

V 19. století je pojištění chápáno již jako běžný způsob podnikání a vznikají nové pojišťovny, a to nejčastěji na principu akciových společností. V řízení pojišťoven se stále častěji objevují metody založené na vědeckých základech (pojistná matematika, ...). Dále se s krytím velkých rizik začíná prosazovat i činnost zajišťovací. V souvislosti s rozvojem techniky a společenskými změnami se pojištění začíná prosazovat mezi širší vrstvy obyvatelstva a vznikají i nové druhy pojištění¹⁵. S koncem tohoto století začínají přicházet i stále častější zásahy států do pojišťovnictví např. ve formě tzv. koncesního principu, povinnosti tvorby zabezpečovacích fondů, regulace nástrojů pro investování pojišťoven, určování struktury majetku, atd. Kromě této regulace pojistného trhu vykonávají nad ním jednotlivé státy i dohled [3 s. 21].

Po druhé světové válce se tento dozor neustále zintenzivňuje. I nadále vznikají zcela nové druhy pojištění. Ty co už existují, se potom dále specializují a některé z nich se začínají sdružovat. Zároveň také dochází ke zvyšování významu životního pojištění na úkor toho neživotního, a to především z toho důvodu, že životní pojištění začíná plnit v moderní ekonomice funkci ekonomického stabilizátoru [3 s. 22].

1.2 Historie integrace finančních služeb v EU

Proces integrace finančních služeb (stojící na pozadí ekonomické integrace) v novodobé Evropě samozřejmě neprobíhal samostatně, ale byl logickým vyústěním poválečných snah o hlubší spolupráci mezi evropskými národy. Všeobecně a zjednodušeně lze říci, že hlavními důvody pro evropskou integraci bylo zabezpečení míru na Evropském kontinentě, kde během první poloviny 20. století proběhly dvě světové války, dále překonání nacionalistických tendencí ohrožující stabilitu výše zmíněného míru a zajištění hospodářského blahobytu.

Je nutné zmínit, že hospodářství většiny evropských zemí se po druhé světové válce ocitlo v troskách. Celé oblasti hospodářství jako průmysl, zemědělství a infrastruktura byly zničeny.

¹⁵ Nicméně nejrozšířenějšími druhy pojištění zůstalo i nadále pojištění námořní, požární a životní.

Byla to tedy právě potřeba ekonomické spolupráce, která sehrála zásadní roli pro to, aby se výše zmíněné cíle mohly stát skutečností [7 s. 41].

1.2.1 Společný trh v rámci platformy USUO

Výše zmíněná ekonomická spolupráce byla zahájena nejprve v rámci Marshallova plánu¹⁶, jenž byl realizován prostřednictvím Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci. Nicméně skutečným prvním krokem k „odstartování“ ekonomické integrace v Evropě bylo až podepsání Smlouvy o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli¹⁷ 18. dubna 1951 [7 s. 47] [7 s. 50].

Právě na platformě Evropského společenství uhlí a oceli (dále jen ESUO), které vzniklo 27. července 1952 po téměř rok trvajícím ratifikačním procesu, došlo k vytvoření společného trhu. Nicméně pouze v odvětví uhlí a oceli a pouze mezi Německem, Francií, Itálií a zeměmi Beneluxu: Belgií, Lucemburskem a Nizozemím. Negativní postoj k tomuto projektu zaujala Velká Británie¹⁸, což pro strůjce ESUO (zejména Jeana Monneta a Konrada Adenauera) nebylo větším překvapením. Skepticky se k tomuto programu však postavily i severské země¹⁹ [7 s. 50-51].

Spolupráce na úrovni ESUO se brzy ukázala jako velice přínosná a její úspěšnost motivovala k rozšíření tohoto integračního přístupu i do ostatních odvětví. Ke konci 50. let se zároveň začal snižovat význam tehdy strategických surovin – uhlí a oceli. S ohledem na tento fakt se pozornost obrátila k jaderné energetice, dále však také k oblasti zemědělství a dopravy, které byly z hlediska evropského hospodářství klíčové. Po řadě jednání o směřování další integrace se však ukázalo, že nelze již dále pokračovat na platformě ESUO a je nutné vybudovat nové organizace. Přípravnými jednáními byl pověřen

16 Projekt určený pro hospodářskou obnovu Evropy po 2. sv. válce, iniciovaný americkým prezidentem Harry S. Trumanem, spočívající v distribuci materiální a finanční pomoci v celkové výši 12,5 mld dolarů v rozmezí let 1948 – 1952.

17 Smlouva o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli bývá rovněž nazývána jako Pařížská smlouva podle místa svého podpisu.

18 Důvodem odmítavého postoje Velké Británie byly zejména odlišné politické a ekonomické názory oproti zemím pevninské Evropy, dále vztahy ke Commonwealthu, jehož členi garantovali Británii přístup ke svým surovinám a obrovskému trhu a dále také fakt, že britský průmysl nebyl tak silně poškozen válkou.

19 Nesouhlas severských zemí spočíval v odlišném chápání státní suverenity, které se neslučovalo s principy nadnárodního řízení, a také v úzkých obchodních vztazích s Velkou Británií.

tzv. Spaakův výbor, který nakonec vyhotovil Smlouvu o zřízení Evropského hospodářského společenství a také Smlouvu o zřízení Evropského společenství pro atomovou energii. Oba tyto dokumenty byly poté podepsány 27. března 1957 v Římě a položily tak základ pro vznik dvou nových organizací [7 s. 63-66].

1.2.2 Smlouva o zřízení EHS a společný trh

Z hlediska zaměření celé této kapitoly, zabývající se integrací finančních služeb, je významná pouze jedna z dříve zmíněných organizací, a to Evropské hospodářské společenství (dále jen EHS). Cílem tohoto Společenství bylo podle článku 2 Smlouvy o EHS²⁰ [8]:

„Podporovat harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení pro muže a ženy, trvalý a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence hospodářské výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.“

Tentýž článek zároveň uvádí i nástroje, s jejichž pomocí má být výše zmíněných cílů dosaženo. Jde o vytvoření společného trhu a hospodářské a měnové unie, o provádění společných politik nebo celé řady ostatních činností²¹, které jsou dále ve smlouvě přímo zmíněny [8]. Ústředním úkolem přitom bylo vytvoření společného trhu stojícího na volném pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu, který měl být vybudován v horizontu 12 až 15 let rozděleném do tří etap [7 s. 69].

20 Číslování článků v této práci vychází z konsolidované verze Smlouvy o založení Evropského společenství, která byla vytvořena odborem komunitárního práva pro vnitřní potřebu Ministerstva zahraničních věcí ČR. Číslování se tak může lišit od původního znění Smlouvy, jenž je jako jediné právně závazné.

21 Z nejvýznamnějších např. zákaz cel, kvantitativní omezení importu a exportu mezi členskými státy nebo ostatní opatření s obdobným účinkem, provádění společné obchodní politiky vůči třetím zemím, opatření vztahující se ke vstupu a pohybu osob, atd.

A právě svoboda pohybu služeb je podstatná z hlediska integrace finančních služeb. V úvodu třetí kapitoly říká článek 49, že je zakázáno jakékoliv omezování volného pohybu služeb (např. prostřednictvím legislativních, administrativních, či jiných předpisů) na území Společenství pro státní příslušníky jednotlivých členských států, kteří podnikají v jiném místě Společenství, než se nachází příjemci služeb. Smlouva dále také stanovuje, že služba samotná může být v rámci Společenství poskytnuta také v případě, kdy nedojde k pohybu poskytovatele či příjemce. Druhý odstavec článku 51 potom říká, že liberalizace bankovních a pojišťovacích služeb, které jsou spojeny s pohybem kapitálu, se uskuteční v souladu s liberalizací pohybu kapitálu [8] [9 s. 41].

Liberalizací pohybu kapitálu a plateb se zabývá kapitola 4 a i v jejím úvodu (článek 56) se přirozeně zakazují veškerá omezení pohybu kapitálu a plateb, a to jak mezi členskými státy, tak i třetími zeměmi, přičemž nebylo dotčeno práva na uplatňování dohledu nad finančními institucemi a na opatření směřující k zabránění porušování vnitrostátních právních a správních předpisů (článek 58) [8].

Nicméně i přes veškeré snahy zemí EHS a dokonce i fakt, že celní unie byla dokončena o jeden rok dříve (v roce 1968) než byl původní plán, není možné říci, že by byl vytvořen skutečný jednotný vnitřní trh v takové podobě, ve které byl nastíněn v Římské smlouvě. Obchodu i nadále bránila celá řada mimotarifních opatření. V oblasti služeb se bylo nutné neustále přizpůsobovat národním předpisům, které byly na území jednotlivých států Společenství odlišné. Nejmenšího pokroku bylo dosaženo v oblasti volného pohybu kapitálu, a to především dílem obav z odlivu kapitálu do jiných zemí. Do konce 70. let tak zatím není možné hovořit o vyšším stupni integrace v oblasti finančních a tedy i pojišťovacích služeb [10].

1.2.3 Společný trh v období eurosklerózy a první neživotní směrnice

V 70. letech začal projekt společného trhu stagnovat. Stalo se tak jednak z důvodů politických, tak z důvodů ekonomických. Právě příčiny ekonomického charakteru, v podobě ropných krizí, měnové nestability a růstu nezaměstnanosti, vyústily v širší

využívání celé řady netarifních omezení jednotlivými státy EHS. Tyto ekonomické problémy se následně projeví v celé řadě ekonomických ukazatelů a to včetně propadu zahraničních investic [7 s. 381].

Nicméně i přes toto období tzv. eurosklerózy není možné říci, že by jednotlivé instituce EHS nevyvíjely žádná opatření ve prospěch společného trhu. Nelze nezmínit především iniciativu Evropského soudního dvora, který svými rozhodnutími velice silně vystupoval proti celé řadě netarifních opatření [7 s. 380].

Navíc přímo v oblasti pojišťovnictví vydala v roce 1973 Rada Evropských společenství tzv. první neživotní směrnici (První Směrnice Rady ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu č. 73/239/EHS). Tato směrnice se zabývá celou řadou záležitostí spojených s provozováním pojišťovací činnosti v oblasti neživotního pojištění na základě práva zakládat pobočky. Tuto směrnici dále doplňuje druhá neživotní směrnice z roku 1988 (viz následující podkapitola 1.2.4) [9 s. 40].

1.2.4 Snahy o znovuoživení společného trhu, jeho dokončení a další řada životních a neživotních směrnic

V 80. letech, po období eurosklerózy (1973 – 1984), vrcholila celá řada snah²² o revitalizaci projektu společného trhu, z nichž nejvýznamnější byla iniciativa Jacquese Delorse, který představil svůj projekt Evropskému parlamentu 12. března 1985. Jeho záměr usiloval o celkovou rekonstrukci Společenství, přičemž právě dokončení projektu společného trhu bylo klíčovým faktorem pro další proces integrace Evropy. Na základě souhlasu Rady z 29. - 30. března téhož roku mohla vzniknout Bílá kniha o vnitřním trhu. Tento ucelený dokument definoval překážky²³ volného obchodu a obsahoval i konkrétní kroky k jejich odstranění²⁴ [7 s. 384-385].

22 Mimo Bílé knihy o vnitřním trhu se jednalo např. o Ferrantiho iniciativu, Narjesův plán, Albert-Ballovu zprávu, plán "Evropa 1990", atd.

23 Tyto překážky byly rozděleny do tří bodů: 1) fyzické – v podobě kontrol na hranicích, jež bránily volnému pohybu zboží a osob; 2) technické – v podobě odlišných národních předpisů; 3) daňové – v podobě rozdílů v daňových sazbách deformujících obchod a vynucujících si hraniční kontroly.

24 Jednalo se o harmonizaci předpisů, princip vzájemného uznávání výrobků, výměnu informací a spolupráci mezi členskými zeměmi.

Zároveň se ukázalo, že je nutné revidovat i Římské smlouvy. To umožnil Jednotný evropský akt z roku 1987. Ten spolu s téměř 300 směrnicemi směřoval k dokončení společného trhu do konce roku 1992. Zároveň upravil schvalovací mechanismus, kdy většina legislativních opatření měla být přijímána na základě kvalifikované většiny hlasů²⁵ [10].

Z pohledu opatření ovlivňujících trh pojišťovacích služeb spadajících do tohoto období je významná především druhá neživotní směrnice (Druhá Směrnice Rady ze dne 22. června 1988 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého pojištění jiného než životního, kterou se stanoví opatření k usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb a kterou se mění směrnice 73/239/EHS č. 88/357/EHS). Tato navazuje na první životní směrnici a podrobněji specifikuje oblast provozování pojišťovací činnosti na základě práva zakládat pobočky, kdy takto podnikající subjekt musí být na území daného členského státu fyzicky a dlouhodobě přítomný [9 s. 40]. Článek 3 této směrnice přímo říká [11]:

„Pro účely první směrnice a této směrnice se každá trvalá přítomnost pojišťovny na území členského státu pokládá za agenturu nebo pobočku, a to i v případě, kdy tato přítomnost nemá formu pobočky nebo agentury, ale je pouze kanceláří vedenou vlastními zaměstnanci pojišťovny nebo osobou, která je sice nezávislá, avšak má trvalé zmocnění jednat za pojišťovnu podobným způsobem, jako by jednala agentura.“

Takto postavená definice se uplatňuje i v případě druhé životní směrnice (č. 90/619/EHS) z roku 1990 [9 s. 40].

Tak jak se pojistné trhy neustále rozvíjely, bylo nutné i nadále zjednodušovat podmínky pojišťovacích subjektů usazených v jakémkoliv členském státě EHS pro poskytování svých služeb i ve všech okolních státech Společenství. Dále bylo potřebné umožnit i přístup pojistníků k těmto subjektům, tedy pojistitelům usazeným v jiné zemi, než bylo bydliště pojistníků. Toto umožnila druhá generace směrnic o svobodě poskytovat služby [9 s. 40].

²⁵ Nicméně u malé skupiny opatření týkajících se např. daní, volného pohybu osob a otázek souvisejících se sociální politikou byl zachován princip jednomyslnosti.

Zároveň je důležité zmínit, že poskytování pojistných služeb na základě práva zakládat pobočky a práva poskytovat služby umožňovalo rozdílnou interpretaci a kontrolní orgány členských států tak mohly přistupovat k jednotlivým subjektům rozdílným způsobem. Ve své podstatě tak tato dvojí úprava totožné věci nebyla schopná zabezpečit fungování jednotného pojišťovacího trhu a naopak vytvářela prostředí právní nejistoty. Proto se EHS na půdě Komise rozhodlo o podrobnější výklad výše zmíněných pravidel obsažených ve směrnících, které by měly být dodržovány [9 s. 41].

Z vyššího pohledu na společný trh je možné říci, že byl dobudován v roce 1993, kdy bylo přijato 90 % všech návrhů obsažených ve výše zmíněné Bílé knize. Na vnitřních hranicích Společenství byly odstraněny kontroly pohybu zboží, zabezpečilo se vzájemné uznávání diplomů a vysvědčení, což umožnilo volný pohyb pracovníků, dále se zajistila svoboda usazování podnikatelů a osob svobodného podnikání v jiných státech Společenství, svoboda pro poskytování služeb pro bankovní, pojišťovací a jiné subjekty, otevřel se trh veřejných zakázek a odstranily se zbývající překážky pro pohyb kapitálu [10].

Právě 90. léta byla z hlediska integrace finančních služeb v EU klíčová. Nejenže se v roce 1993 dobudoval společný trh, ale došlo také k podpisu Maastrichtské smlouvy, která rozšířila projekt jednotného vnitřního trhu o hospodářskou a měnovou unii, jenž by byla schopna odstranit přetrvávající nejistotou v obchodě, a to nejen v podobě kolísání měnových kurzů. 90. léta byla totiž také zároveň dobou, kdy se ve spojení s příchodem nových technologií začal rozvíjet elektronický obchod, objevila se celá řada nových finančních produktů, vznikla silná poptávka po finančních službách a celkově se tak zvýšila potřeba určité platformy, jenž by umožnila plynulé, bezpečné a rychlé platební služby uvnitř celé EU [10] [12].

Aby se podařilo překonat výše zmíněné skutečnosti, byla zavedena celá řada opatření, která byla obsažena v Akčním plánu finančních služeb z roku 1999. Tento plán usiloval o usnadnění přístupu ke kapitálu po celé EU (především pro malé a střední podniky) a o vytvoření skutečného jednotného trhu pro velkoobchodní a maloobchodní finanční služby, které by umožnily získat a uložit kapitál kdekoli, a to všem občanům EU. Tento

plán zároveň také obsahoval celou řadu pravidel týkající se dozoru nad finančními institucemi [12].

I přes to, že se integrace finančních služeb podstatně zrychlila, sektorový přístup²⁶ již nebyl schopen další a hlubší integraci efektivně zabezpečit. Toto dokládá fakt, že v roce 2000 představoval sektor služeb 66% podíl na tvorbě HDP v EU a zaměstnával okolo 65 % obyvatel, ale ve vzájemném obchodě mezi členskými státy představovaly služby jen 20 %. Nejen na základě tohoto faktu tak byla v témže roce vyhlášena Lisabonská strategie jako program celé řady radikálních a komplexních reforem, které měly učinit Evropu hospodářsky silnou a ve světovém měřítku konkurenceschopnou. Evropská rada si byla jista, že tyto cíle nemohou být naplněny bez programu vnitřního trhu a doporučila tak jeho rychlé dobudování [10] [12].

Na základě celé řady kritických zpráv²⁷ se v roce 2006 Komise rozhodla pro kompletní revizi dosavadních přístupů k vnitřnímu trhu. V roce 2007 byla zároveň Evropskou radou vyzvána, aby předložila konkrétní návrhy a opatření pro posunutí projektu společného trhu na další úroveň. I přes to však nelze určit žádné datum skutečného dokončení vnitřního trhu. Jedná se o neustálý proces, který musí reagovat na celou řadu faktorů do něj vstupujících, jakými jsou např. globalizace, enviromentální změny, hospodářské krize, demografický vývoj, atd. [10].

1.2.5 Princip jednotného evropského pasu

V souvislosti s integrací finančních služeb v EU však nebyl ještě zmíněn princip tzv. jednotného evropského pasu, který je z hlediska fungování finančních služeb v prostoru EU velice významný.

26 Sektorový přístup byl uplatňován pro integraci trhu služeb po roce 1970, kde se pro jeho obsáhlost a rozdílnost postupovalo podle jednotlivých sektorů. Přednost přitom měly ty odvětví, které se týkaly podnikání a měly přímý vliv na výrobní náklady, a jejichž liberalizace by zároveň usnadnila volný pohyb zboží. Za klíčové sektory byly určeny bankovní a pojišťovací služby, dopravní služby a ostatní finanční služby.

27 Např. Wim Kokokova zpráva z roku 2004, dále reporty celé řady evropských podnikatelských svazů, atd.

Vzhledem k tomu, že bankovní a pojišťovací trhy byly v jednotlivých zemích pod silným regulačním dozorem, který se navíc v konkrétních státech značně lišil, bylo nutné přijmout taková opatření, která by tento dohled a s tím spojené legislativní podmínky pro zřizování a provoz těchto institucí upravila. Tento fakt samozřejmě nebránil vstupu zahraničních subjektů na další trhy, musely se však přizpůsobovat podmínkám každého státu [12].

První kroky pro liberalizaci bankovních a pojišťovacích služeb byly provedeny prostřednictvím dvou směrnic z roku 1977 a 1988. Ty zavedly harmonizaci podmínek, za kterých mohou být dané instituce zřízeny a provozovány v jednotlivých členských státech, dále bylo stanoveno, že po vystavení licence bude tuto instituci kontrolovat orgán domovského státu (určený byl rovněž rozsah prováděných kontrol) a že si členské země budou navzájem výsledky těchto kontrol uznávat [12].

Jde tedy o princip, na jehož základě může podnikající subjekt, který získal povolení v zemi, kde má své bydliště, či sídlo, provozovat svou činnost v jakékoliv členské zemi²⁸, a to pouze na základě oznamovací povinnosti. Podle toho jak je daná činnost na území hostitelského státu provozována, se jedná o provozování podnikání na základě práva zakládat pobočky (právo usazení), nebo na základě svobody poskytovat služby (viz výše) [9 s. 38].

Tyto dvě směrnice byly samozřejmě doprovázeny i celou řadou ostatních směrnic (viz výše zmíněné tři generace životních, či neživotních směrnic). V roce 1991 byla například přijata opatření zabraňující „praní špinavých peněz“, která bankám uložila povinnost identifikovat totožnost klienta při transakcích přesahujících tisíc euro a tyto záznamy evidovat po dobu pěti let. Zároveň byla zavedena oznamovací povinnost v případě jakéhokoliv podezření na „praní špinavých peněz“. V roce 2001 se tato povinnost přenesla i na ostatní instituce působící na trhu finančních služeb [12].

Pro oblast pojišťovnictví je dále podstatná tzv. komplexní směrnice z roku 2002, jenž shrnula většinu změn z předcházejícího harmonizačního procesu v oblasti životního

28 Nejedná se pouze o členské země EU, ale i o země tvořící Evropský hospodářský prostor – tedy země EU vč. Norska, Islandu a Lichtenštejnska.

a neživotního pojištění. Podle této směrnice tak mezi základní zásady současného pojistného trhu patří: pojistitelé mají svobodu poskytovat své služby v plném rozsahu v jakémkoliv členském státě a mohou nabízet všechny své pojistné produkty; zahájení podnikání pojišťovny bude založeno na udělení jediné licence, která jí umožní působení i v rámci celého Společenství; pojistitelé by měli podléhat v zásadě stejným pravidlům doзору; kontrola pojistných produktů a způsobů jejich poskytování musí zabezpečit, aby spotřebitelé nemohli být uvedeni v omyl; kontroly by neměly bránit inovacím; zájemci o pojištění by měli mít právo obstarat si pojištění kdekoliv ve Společenství; zprostředkovatelé pojištění musí mít právo poskytovat své služby za stejných podmínek v celém Společenství; musí být zajištěn přístup ke spolehlivým a srovnatelným informacím o pojistném trhu a subjektech na nich působících [9 s. 38].

2 Současné vývojové tendence na trzích finančních služeb

Jak již bylo zmíněno výše, pojišťovnictví jako takové je nedílnou součástí trhu finančních služeb. Právě proto se většina z trendů objevujících se na finančních trzích přímo promítá i do trhů pojistných a lze je tak z hlediska této práce považovat za významné. Tato kapitola se tedy nejprve bude věnovat změnám na finančních trzích a až po té se blíže zaměří na vývojové tendence samotného trhu pojišťovacích služeb.

2.1 Trendy na finančních trzích

Za nejzásadnější vývojové tendence na světových finančních trzích jsou Musílkem považovány [13 s. 107]: „*restrukturalizace bank a finančních institucí, sekuritizace, finanční inovace, internacionalizace, institucionalizace, integrace, intelektualizace a reforma burzovních systémů.*“

2.1.1 Restrukturalizace bank a ostatních finančních institucí

Tento trend spočívá zejména v konsolidaci těchto bank a ostatních finančních institucí, kdy dochází k vytváření tzv. finančních supermarketů, což umožňuje výrazný tlak na snižování nákladů [13 s. 107]. Tento trend se samozřejmě odráží nejen do změn ve struktuře samotných subjektů působících na finančních trzích, ale také do změn v oblasti nabízených služeb (např. uplatnění bankopojištění – viz kapitola 2.2.6).

2.1.2 Sekuritizace

Sekuritizace je zejména v poslední době významným finančním instrumentem, který je využíván pro zvyšování objemu alokovaných finančních prostředků prostřednictvím kapitálového trhu na úkor tradičního financování prostřednictvím úvěrových smluv. Sekuritizace aktiv (dále jen ABS²⁹) spočívá ve sdružování různých typů aktiv (např. úvěrů,

²⁹ Z anglického asset backed securities.

pohledávek a cenných papírů) do jednoho balíku, který je poté postoupen třetí osobě [13 s. 107-108].

Metoda ABS přináší věřitelům možnost eliminovat úrokové a úvěrové riziko³⁰, uvolnění vlastního kapitálu³¹, zlepšení likvidity³² a snadnější přístup k finančním zdrojům³³ [14]. Naproti tomu investoři podle Musílka [13 s. 108]: „*získávají možnost přímo investovat do přesně strukturovaných aktiv, jejichž bonita není ovlivněna celkovou úrovní původního věřitele, což výrazně snižuje riziko finančního investování.*“

Nicméně ABS není spojena pouze s výše zmíněnými výhodami. Proces sekuritizace sebou zároveň přináší i výrazné zvýšení transakčních nákladů a změnu v poměrech mezi podílíky (především mezi vlastníky společnosti a jejími věřiteli) [13 s. 108].

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že se metoda ABS jednotlivým subjektům³⁴ finančního trhu začne vyplácet až od vyšších hodnot sekuritizovaných aktiv [13 s. 109].

2.1.3 Finanční inovace

Ke konci 20. století se také začala objevovat celá řada finančních inovací. V oblasti finančních derivátů zaznamenaly výrazného rozmachu opce, financial futures a swapy. Dále se rozmohlo zautomatizování celé řady bankovních, ale i ostatních finančních operací (např. platební karty, elektronické peněženky, elektronické bankovníctví, internetové bankovníctví, telefonické bankovníctví, atd.). Za hlavní impulsy pro tyto inovace lze považovat především snahy bankovních institucí vyhnout se zvýšeným rizikům, dále pokusy o obejítí bankovní regulace, potřeba čelit vysoké konkurenci a v neposlední řadě i využití výhod vědeckého a technického pokroku [13 s. 109].

30 Rizika přecházejí od původního věřitele k investorům.

31 Za předpokladu, že je balík sekuritizovaných pohledávek vyveden z rozvahy banky/pojišťovny. Díky tomu se sníží potřeba vlastního kapitálu, a to z titulu kapitálové přiměřenosti.

32 Díky nahrazení méně likvidních pohledávek likvidnějšími hotovými penězi.

33 V případě, že řádně zajištěné emitované cenné papíry získají vyšší rating než daná banka/pojišťovna.

34 V souvislosti s ABS se jedná zejména o komerční banky, emitenty kreditních karet a pojišťovny.

2.1.4 Internacionalizace

Dalším významným trendem je internacionalizace, při které dochází ke vzájemnému propojování jednotlivých finančních národních trhů v jeden trh globální. To je možné především díky faktu, že většina převážně vyspělých států do značné míry liberalizovala podmínky pro vstup a působení zahraničních investorů na svých trzích [13 s. 110].

Samotný proces internacionalizace se realizuje prostřednictvím nepřetržitého obchodování s národními akciemi, které jsou tak kromě primárního (domácího) trhu obchodovány i na sekundárních (zahraničních) trzích a dále díky obchodům mezi jednotlivými národními burzami, bankami a ostatními finančními institucemi za pomoci globální elektronické sítě [13 s. 110-111].

Vzhledem k faktu, že internacionalizace umožňuje většině finančních institucí zvýšit svůj zisk a také diverzifikovat svá portfolia, přestávají tyto subjekty vnímat rozdíl mezi domácím a zahraničním trhem [13 s. 111].

2.1.5 Institucionalizace

Tento trend coby proces, při kterém jsou původní drobní investoři nahrazováni velkými institucionálními investory, rovněž neustále nabírá na významu [15 s. 35]. Tito institucionální investoři se tak na světových finančních trzích stávají dominantními vlastníky podniků a kumulují pod sebou obrovské množství majetku [13 s. 111].

2.1.6 Integrace finančních trhů

Integrace finančních trhů spočívá ve stále větší cenové propojenosti jednotlivých segmentů těchto trhů, která je umožněna díky neustálému rozvoji telekomunikačních technologií. Tyto trhy jsou udržovány v rovnováze především díky tzv. arbitrážním procesům, kdy jednotlivé subjekty velice flexibilně reagují na případné cenové rozdíly [13 s. 112].

Musílek k tomu uvádí [13 s. 112], že: „*za stále více cenově integrované segmenty ve vyspělých státech můžeme považovat: primární a sekundární trh, promptní trh a trh finančních derivátů, akciový trh a trh dluhopisů.*“

Významným impulsem pro integraci finančních trhů bylo zavedení společné měny euro v roce 1991³⁵. Po vzniku této nové měny se jednotlivé dílčí národní peněžní trhy spojily do jediného euro trhu. Je možné říci, že vytvoření eura mělo na kapitálové trhy pozitivní dopad a to především ve smyslu snížení transakčních nákladů, odstranění měnových rizik a vyšší počet investičních možností [13 s. 112-113].

2.1.7 Intelektualizace

Intelektualizaci trhů finančních služeb je možné vnímat jako neustálé zvyšování významu informací a znalostí oproti množství kapitálu a práce. Právě tyto znalosti a informace využívají kvalifikovaní pracovníci při strategickém plánování, investování a tvorbě nových finančních produktů a analýz [13 s. 113].

2.1.8 Reforma burzovních systémů

Reforma burzovních systémů výrazným způsobem změnila způsob, jakým se obchoduje na sekundárních trzích a přímo souvisí s výše zmíněnými finančními inovacemi. Tyto změny spočívají nejen ve vytvoření „elektronických burz“, ale i v centralizaci burzovních systémů, vzniku burz pro nové finanční deriváty a vyústují v celkovou globalizaci burzovního obchodování [13 s. 113].

³⁵ Euro začalo platit jako jednotná měna pro bezhotovostní platební styk nejprve v jedenácti zemích EU, a to v Belgii, Finsku, Francii, Irsku, Itálii, Lucembursku, Německu, Nizozemsku, Portugalsku, Rakousku a Španělsku. Ve valutové podobě začalo být euro používáno až v roce 2002.

2.2 Trendy na pojistných trzích

Samozřejmě kromě výše zmíněných změn probíhajících na trzích finančních služeb, které poté dále přerůstají do trhů pojišťovacích, existuje i celá řada ostatních faktorů, jenž ovlivňují přímo samotné pojistné trhy.

Mezi tyto faktory je možné zařadit především úroveň a vývoj ekonomiky³⁶, legislativní rámec pojišťovnictví i podnikání obecně, stav světového pojistného a zajistného trhu, rozsah rizik, které jsou kryty státem³⁷, existenci ostatních finančních nástrojů pro krytí rizik, dále vývoj pojistných událostí (zvláště těch velkého rozsahu) a v neposlední řadě i demografický vývoj a celá řada dalších faktorů [3 s. 161] [16 s. 167].

Všechny změny, které se poté odehrávají na trhu pojišťovacích služeb, jsou velice turbulentní a odrážejí se v neustálém vývoji pojistných produktů, jejich struktuře, nabídce a ve využití pojištění samotného. Obzvláště v poslední době lze pozorovat, že v souvislosti s rozvojem vědy a lidského poznání dochází ke snižování míry rizika, nicméně díky rozvoji technologií, trendu kumulování velkých hodnot majetku pouze v určitých geografických oblastech a klimatickým změnám dochází ke zvyšování rizikovosti [16 s. 167].

Daňhel přímo uvádí, že ke konkrétním vývojovým tendencím patří změny v pojištěnosti, růst významu životního pojištění, zvyšující se počet pojistných událostí velkého rozsahu, aplikace nových způsobů prodeje pojistných produktů, využití alternativních nástrojů krytí rizika, využití bankopojištění, uplatňování nových postupů vůči rizikům ze strany pojistitelů, vznik nových pojistných produktů, prohlubující se globalizace pojistných trhů, jejich liberalizace, konsolidace a zvyšování ochrany klientů pojišťoven [17 s. 240-241].

36 Sledují se zejména ukazatelé typu HDP, cenové hladiny, nezaměstnanosti, struktury příjmů a výdajů domácností, atd.

37 Jde o státní sociální zabezpečení, které je velmi často ovlivněno demografickým vývojem konkrétních zemí, dále jde o celou řadu speciálních státních fondů určených pro krytí velkých škod souvisejících s plošnými přírodními katastrofami, aj.

2.2.1 Změny v pojištění

K těmto změnám dochází zejména v důsledku všech výše zmíněných faktorů (viz úvod do kapitoly 2.2), přičemž velice významným faktorem je ekonomická úroveň. Nicméně při samotném rozhodování přímo jednotlivých subjektů, zda se pojistit, či nikoli a jaký pojistný produkt využít, hrají roli zejména činitelé ekonomického³⁸, sociologického a psychologického³⁹ charakteru [17 s. 241].

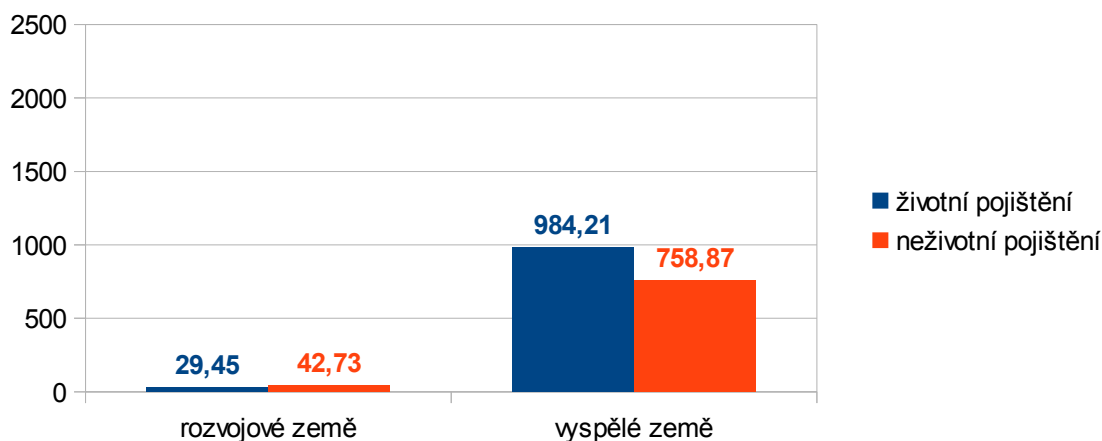
Stav a změny v pojištění se měří pomocí celé řady ukazatelů, nicméně tato část práce nemá ambici zabývat se jimi podrobněji. Pro zhodnocení globálního vývoje pojištění bude tato kapitola pracovat pouze s ukazatelem předepsaného pojistného. Tímto ukazatelem se potom rozumí velikost pojistného, které odpovídá platným pojistným smlouvám daného pojistného trhu za určitý rok. Jeho velikost je dána počtem uzavřených pojistných smluv a také úrovní jednotlivých parametrů (jakými jsou např. pojistné částky, druhy rizik, ...) v těchto smlouvách upravených [17 s. 242].

Z hlediska celosvětového vývoje předepsaného pojistného lze spatřovat významný trend nabývání významu komerčního pojištění v zemích, pro které toto pojištění ještě na počátku 90. let 20. století nebylo zcela samozřejmé. Pro ilustraci tohoto trendu jsou použity tři následující grafy.

Obrázek 2.1 ukazuje rozložení předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění mezi vyspělé a rozvojové země (dále jen VZ a RZ) v roce 1993. Z něj jasně vyplývá, že 96 % (1 707,08 mld. USD) z celosvětového pojistného připadá na VZ, zatímco zbývající 4 % (72,18 mld. USD) jsou alokována v RZ. Zároveň je možné si povšimnout skutečnosti, že zatímco ve vyspělých zemích již převládá pojištění životní, v rozvojových zemích je tomu stále naopak.

38 Ekonomickými činiteli jsou cena pojistného produktu, výše příjmu ekonomického subjektu, poměr ceny pojištění k ceně majetku samotného, alternativa jiných finančních nástrojů pro řešení rizika, dostupnost těchto produktů, atd.

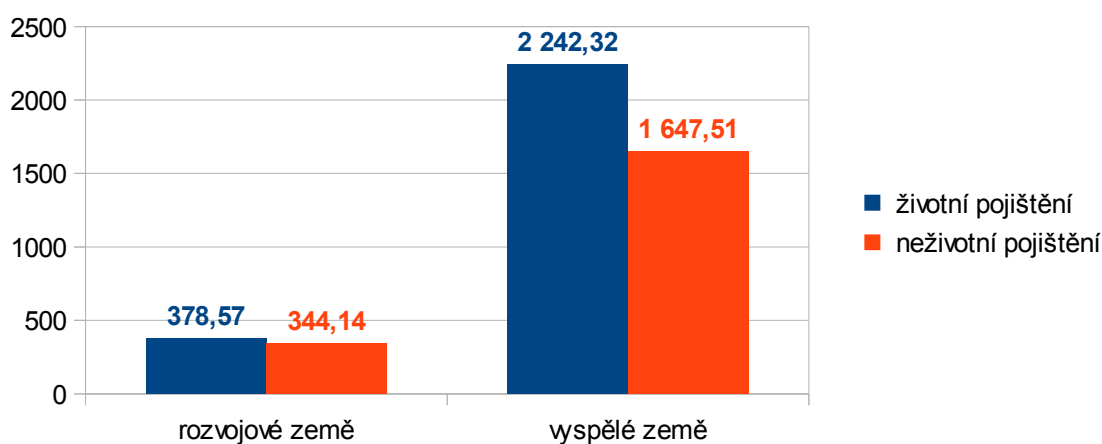
39 Sociologické a psychologické činitelé souvisí s mírou vnímání rizika samotných spotřebitelů a ostatních subjektů trhu.

Obrázek 2.1: Předepsané pojistné v životním a neživotním pojištění v rozvojových a vyspělých zemích roce 1993 (v mld. USD).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat sigma world insurance database dostupných z <http://www.sigma-explorer.com/>.

Nicméně jak již bylo nastíněno dříve, během následujících let na pojistných trzích dochází k významným změnám v rozložení předepsaného pojistného mezi VZ a RZ. To je možné sledovat na obrázku 2.2, kde se rozvojové země podílejí na celkovém předepsaném pojistném již 15,7 % (722,14 mld. USD).

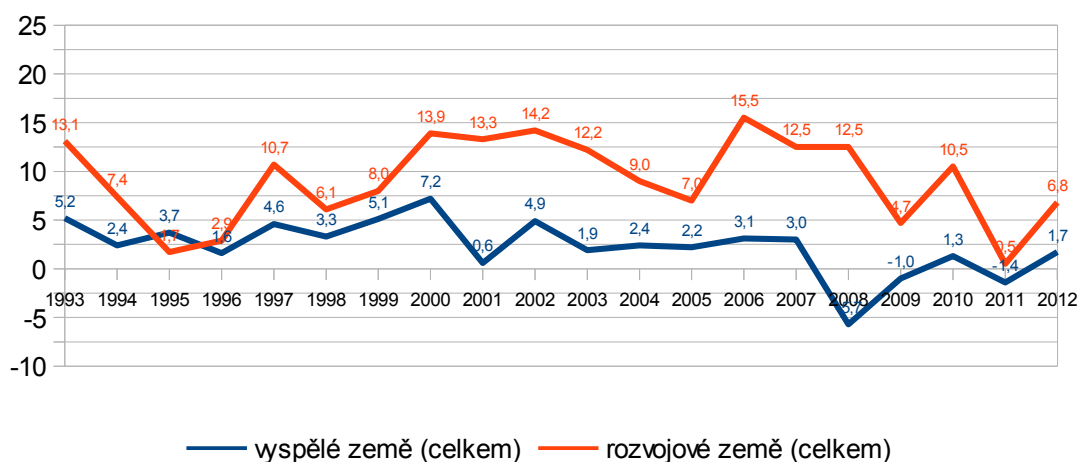

Obrázek 2.2: Předepsané pojistné v životním a neživotním pojištění v rozvojových a vyspělých zemích roce 2012 (v mld. USD).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat sigma world insurance database dostupných z <http://www.sigma-explorer.com/>.

Tento obrázek také dokládá výrazné zvýšení podílu životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném, a to vůči neživotnímu pojištění. Také je možné si všimnout, že už i u RZ je objem předepsaného pojistného v životním pojištění vyšší než objem předepsaného pojistného v neživotním pojištění⁴⁰.

Pro snazší zachycení vývoje pojištěnosti v čase je níže uveden i obrázek 2.3. Ten jasně dokazuje výše uvedené – růst významu komerčního pojištění v rozvojových zemích. To dokládají vyšší procentní změny předepsaného pojistného u RZ oproti VZ. Zatímco průměrná dvacetiletá procentní změna předepsaného pojistného činila v RZ 9,1 %, u VZ to bylo pouze 2,3 %. Zajímavý je také fakt, že celkový objem předepsaného pojistného se v rozvojových zemích za tuto sledovanou dobu nesnížil (reálná procentní změna nikdy nevykázala zápornou hodnotu) a to i přes finanční krizi v roce 2008 (v tomto roce pojistný trh v RZ dokonce vzrostl o 12,5 %). Naproti tomu ve vyspělých zemích k tomuto snížení došlo celkem třikrát, a to poprvé v roce 2008 (-5,7 %), dále 2009 (-1 %) a 2011 (-1,4 %).

Obrázek 2.3: Reálná změna předepsaného pojistného celkem ve vyspělých a rozvojových zemích (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat sigma world insurance database dostupných z <http://www.sigma-explorer.com/>.

⁴⁰ K tomuto přepnutí došlo v roce 2000.

2.2.2 Růst významu životního pojištění

Růst významu životního pojištění je dalším významným trendem na trzích pojišťovacích služeb. V současné době již komerční životní pojištění není vnímáno pouze jako nástroj pro krytí rizika úmrtí, ale i pro krytí rizika úrazu, onemocnění, invalidity, apod. Také nelze opomenout jeho funkci spoření na stáří a investičního nástroje [16 s. 190].

Na makroekonomické úrovni lze spatřovat význam životního pojištění zejména jako zdroje pro investice⁴¹ střednědobého a dlouhodobého charakteru. Dále plní významnou protiinflační funkci⁴², substituuje/doplňuje státní systémy důchodového pojištění a lze ho vnímat i jako určitý „přínos“ pro státní rozpočet⁴³ [16 s. 190].

Zvláště v poslední době, kdy dochází k výrazným demografickým změnám je významná funkce komerčního životního pojištění coby alternativy ke státním systémům důchodového zabezpečení. Toto komerční životní pojištění je navíc výrazně flexibilnější a umožňuje tak jeho účastníkům různá nastavení v podobě výše pojistného, splatnosti, způsobu placení a vyplacení pojistného. Vzhledem ke stárnutí populace je i nadále velice pravděpodobné, že tato funkce životního pojištění bude stále významnější a významnější [16 s. 190].

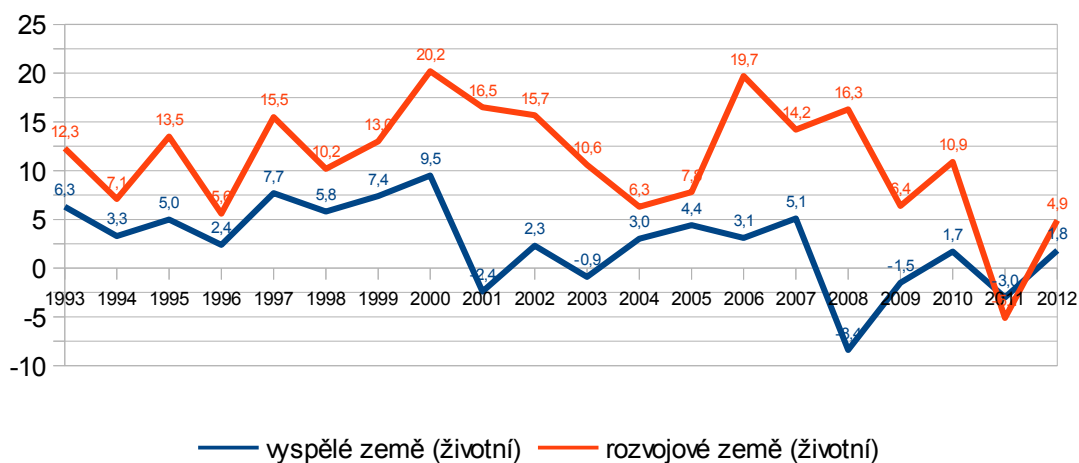
Výše zmíněné dokládají obrázky 2.4 a 2.5 na následující straně, ze kterých lze na první pohled vyzorovat mnohem vyšší meziroční procentní změny předepsaného pojistného v životním pojištění než změny předepsaného pojistného v neživotním pojištění.

Podrobněji – průměrný dvacetiletý růst předepsaného pojistného v životním pojištění činil 6,9 % (RZ 11,1 %; VZ 2,6 %), zatímco průměrný dvacetiletý růst předepsaného pojistného v neživotním pojištění činil 4,7 % (RZ 7,5 %; VZ 1,9 %).

41 Zdrojem pro tyto investice jsou úspory obsažené v technických rezervách životního pojištění.

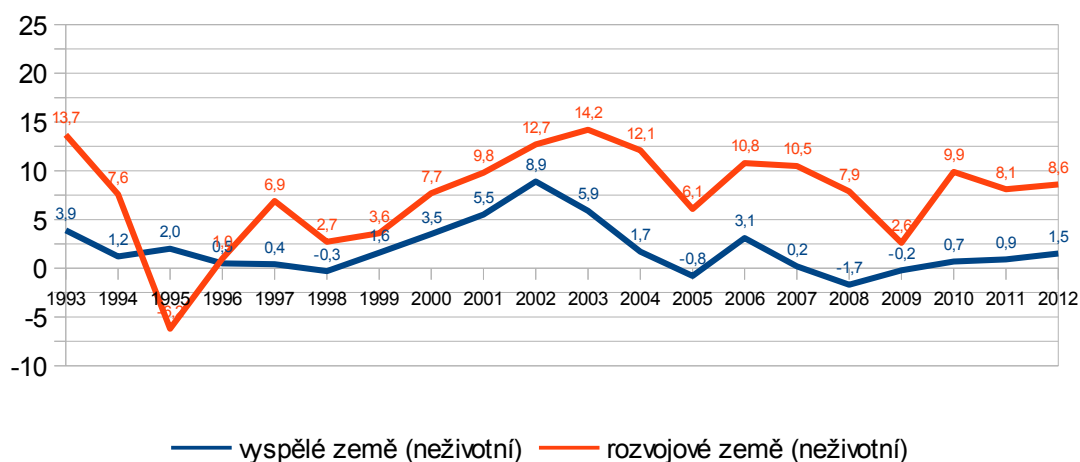
42 Jako výsledek odložené spotřeby díky platbě pojistného.

43 Díky zdanění pojišťoven.

Obrázek 2.4: Reálná změna předepsaného pojistného v životním pojištění ve vyspělých a rozvojových zemích (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat sigma world insurance database dostupných z <http://www.sigma-explorer.com/>.

Obrázek 2.5: Reálná změna předepsaného pojistného v neživotním pojištění ve vyspělých a rozvojových zemích (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat sigma world insurance database dostupných z <http://www.sigma-explorer.com/>.

2.2.3 Zvyšující se počet pojistných událostí velkého rozsahu

Pro současný pojistný trh je také typický zvyšující se počet pojistných událostí velkého rozsahu související se zvyšujícím se počtem přírodních katastrof⁴⁴ a neštěstí vyvolaných lidským faktorem⁴⁵. Důsledkem těchto katastrof jsou poté změny na pojistných trzích. Z pohledu pojistitelů a zajistitelů jde především o zvýšení velikosti pojistných plnění a s tím souvisejícím zhoršením finanční situace těchto subjektů. To se odráží ve změnách jejich postavení na pojistných, respektive finančních trzích. Vzhledem k výše uvedenému zaujmají pojišťovatelé stále přísnější přístup k pojišťování těchto rizik, což se odráží nejen do změn na poli pojistných produktů, ale i do metod sloužících pro včasnou identifikaci hrozících rizik⁴⁶ [17 s. 282-288].

2.2.4 Aplikace nových způsobů prodeje pojistných produktů

Tento fakt souvisí s ekonomickými integračními trendy a samotným technologickým rozvojem. Tak jak se vyvíjejí moderní komunikační technologie, vyvíjejí se i jednotlivé distribuční kanály. Pro poslední roky je jasně patrný zvyšující se význam internetu, který je dán jeho dostupností 24 hodin denně 7 dní v týdnu, jeho přístupností pro většinu obyvatelstva, rychlostí transakcí, možností rychlejší komunikace klientů s pojišťovacími subjekty a v neposlední řadě také nižšími náklady na distribuci pojistných produktů, které se poté odrážejí do nižších cen těchto produktů pro klienty [17 s. 303].

Nejen díky vývoji internetu (a technologií obecně - za všechny např. současná využitelnost chytrých telefonů), ale i klasických forem marketingu (telemarketing, direct mailing, ...), dochází ke zvyšování významu přímého prodeje. Přitom při prodeji pojistných produktů je typická převaha zprostředkovatelského způsobu prodeje [17 s. 302].

44 Přírodními katastrofami se rozumí povodně a záplavy, vichřice, hurikány, krupobití, zemětřesení, tsunami, laviny, sucho, lesní požáry, atd.

45 Neštěstími způsobenými lidskou činností jsou kolapsy budov či jiných objektů, jejich požáry, exploze, letecké, silniční, železniční, říční námořní a jiná neštěstí.

46 Např. modelování povodňových oblastí, atd.

Aby bylo možné aplikovat tyto způsoby prodeje, musí samozřejmě procházet změnami i jednotlivé pojistné produkty. Tyto změny se odrážejí především v jejich standardizaci a tlaku na jednoduchost – vše směrem k co nejnižší míře poradenství [17 s. 303].

2.2.5 Využití alternativních nástrojů krytí rizika

Pojištění však není jedinou možností, jak zmírnit dopad negativních událostí. Subjekty mají samozřejmě možnost využít celou řadu alternativních nástrojů ke krytí rizika. Využívání těchto alternativních nástrojů pramení především ze snah usilujících o zvýšení efektivity v přenosu rizika. K těmto nástrojům mimo jiné patří uplatnění samopojištění⁴⁷, dvou či vícestranné dohody podniků o vzájemné pomoci⁴⁸, užití kapitálových trhů, pojistných derivátů, kaptivního pojištění⁴⁹ a finančního zajištění⁵⁰ [17 s. 304].

Většina z těchto nástrojů však vykazuje podobné znaky. Tyto produkty jsou zpravidla úzce zaměřené na specifické potřeby určitého klienta, délka kontraktů bývá delší než jeden rok, produkty mohou být mezi sebou úzce provázány a vytvořeny naráz pro celou řadu rizik a často umožňují přenos rizika, který by standardními metodami zajištění nebyl pravděpodobně realizovatelný [17 s. 303-304].

2.2.6 Využití bankopojištění

Významným trendem na pojistných trzích je také využití bankopojištění (bankassurance), jako jedné z forem prodeje pojistných produktů vznikuvší na pozadí integrace bankovních a pojišťovacích subjektů. Tato integrace je potom vyústěním partnerství a spolupráce v celé řadě oblastí právě mezi bankami a pojišťovnami. Pojišťovny přirozeně využívají banky

47 Tvorba finančních prostředků (ať už z vlastních zdrojů či pomocí úvěru) sloužících ke krytí rizika daného podniku.

48 Může se jednat např. o fyzickou pomoc při odstraňování následků škody, popř. i tvorbu společných finančních fondů.

49 Způsob transferu rizika, kdy mateřská společnost zakládá dceřinou společnost za účelem převedení některých z jejích rizik. Kaptivní pojišťovna tedy zpravidla kryje rizika svého zakládajícího subjektu a lze ji označit jako tzv. "vnitropodnikovou" pojišťovnu.

50 Finanční zajištění je primárně určeno pro krytí investičních, úvěrových a měnových rizik pojišťovacích subjektů a to z dlouhodobého hlediska. Je využíváno zejména jako ochrana před cykličností zajistných trhů, prostředek pro zajištění stálých hospodářských výsledků a zvýšení solventnosti.

jako prostředníky pro příjem a výplaty pojistného plnění, ukládají své volné finanční prostředky do bankovních produktů a prostřednictvím bank provádí svou investiční činnost. Banky mezitím využívají produktů pojišťoven pro snižování svého finančního rizika [17 s. 316].

Toto přibližování a prolínání bank a pojišťoven probíhalo na několika úrovních. V první fázi se jednalo zejména o spolupráci v oblasti distribuce jednotlivých produktů – již zmíněné bankassurance, a dále assurfinance [17 s. 316].

Bankassurance potom není ničím jiným než distribucí pojistných produktů na pobočkách bank. Za úspěchem bank v oblasti pojišťovnictví stojí zejména možnost využití již existující prodejní sítě i pro pojistné služby, možnost využití detailních poznatků o stávajících klientech a jejich oslovení s novými produkty přesně podle jejich potřeb a příležitost „těžit“ z lepší pověsti oproti pojišťovnám⁵¹ [17 s. 316].

Tak jak prodávají banky pojišťovací produkty, prodávají samozřejmě i pojistitelé bankovní produkty. Tomuto způsobu distribuce se říká assurfinance. Nicméně tento způsob není tak rozšířený jako bankopojištění [17 s. 316].

Sbližování bankovníctví a pojišťovnictví na trzích finančních služeb však neprobíhá pouze na úrovni jednotlivých produktů. V současné době dochází stále častěji i k majetkovému propojování jednotlivých subjektů a vzniku tzv. finančních konglomerátů, které mohou mít různou podobu [17 s. 317].

Nejvyšším stupněm integrace je stav, kdy jeden jediný podnik financuje veškeré finanční služby prostřednictvím jednoho kapitálu. Tento případ se nazývá úplná integrace a v podstatě jde spíše o teoretické uspořádání. Další možností je částečná integrace s mateřskou univerzální bankou, kdy mateřská banka poskytuje komerční a investiční bankovníctví, ale ostatní finanční služby (tedy právě pojišťovací aktivity, atd.) zabezpečují již její dceřinné společnosti. Relativně podobnou formou je bankovní nebo pojišťovací

51 Daňhel k tomuto uvádí, že bankovní subjekty mají mnohem lepší pověst a z tohoto důvodu na ně klienti zpravidla pohlíží jako na důvěryhodné osoby, zatímco pojistitelé jsou vnímáni spíše jako lidé, kteří se nám snaží něco vnutit.

mateřská společnost, kdy právě tato mateřská společnost zcela, nebo alespoň částečně vlastní dceřiné společnosti, s jejichž pomocí potom zajišťuje poskytování jiných finančních služeb. Posledním případem je holdingové uspořádání. Zde mateřská společnost vlastní řadu oddělených a samostatných dceřinných společností, které nezávisle na sobě poskytují své finanční služby [17 s. 317-318].

Přítomnost těchto kapitálově silných konglomerátů na trzích finančních služeb sebou samozřejmě přináší i potřebu lepšího dozoru ze strany jednotlivých států. Oddělená regulace pouze jednotlivých oblastí (např. regulace pojišťovnictví, komerčního bankovníctví, atd.) je v případech těchto společností již nedostatečná. Proto si lze v současné době povšimnout snah směřujících k vytvoření jednotného finančního dozoru [17 s. 318].

2.2.7 Uplatňování nových postupů vůči rizikům ze strany pojistitelů

Tak jak dochází ke změnám na finančních trzích, a tak jak se mění míra rizikovosti u pojistiteli nabízených produktů, musí se měnit i přístup pojistitelů k zabezpečování rizik ve své činnosti. Dochází rovněž i ke změnám v samotném řízení pojišťovacích institucí, a to především směrem k využívání asset liability managementu⁵² [17 s. 319].

Během posledního desetiletí došlo na finančních trzích především ke snížení výnosů z investičních činností, k nárůstu škod vlivem katastrof a ke změnám v přístupu k celé řadě rizik, která byla v minulosti běžnou součástí pojistného krytí⁵³ [17 s. 319].

Všechny tyto skutečnosti se samozřejmě přenášejí do změn ve finančním hospodaření všech pojišťovacích subjektů. Zatímco v devadesátých letech byly ztráty z pojistně-technické činnosti snadno kompenzovány výnosy z investic, byl jasně patrný růst aktivity pojišťoven a pojišťovací subjekty byly překapitalizovány, jsou v současné době charakteristiky ve finančním hospodaření pojistitelů naprosto odlišné. Po roce 2000 jsou

52 Pojmem asset liability management se rozumí koordinované rozhodování pojišťoven o pojistných aktivech a pasivech, jehož cílem je vytvoření takového investičního portfolia, které bude brát v úvahu pojistně-technickou stránku obchodu a důkladnou analýzu možných rizik.

53 Jde především o změny v přístupech k rizikům spojených s teroristickými útoky, leteckou dopravou, vážnými onemocněními, plošnými katastrofami, atd.

investice na kapitálovém trhu zatíženy nízkými výnosy, pojišťovací subjekty přehodnocují projevy konkurence, kladou stále vyšší důraz na snižování svých nákladů, hledají alternativní nástroje pro zabezpečení svých rizik a celkově se nacházejí v napjaté kapitálové pozici [17 s. 319].

2.2.8 Vznik nových pojistných produktů

Tak jak se v průběhu historie neustále měnila celá řada aspektů každodenního života lidí, ať už šlo o jejich životní úroveň, životní styl, znalosti, či využívané technologie, muselo se těmto změnám samozřejmě přizpůsobovat i pojišťovníctví, přičemž množství pojistitelných rizik a pojistných produktů se neustále zvyšovalo. Ke změnám v posledních letech dochází zejména v oblasti komerčního pojištění, kde nabývají na významu takové pojistné produkty, jakými jsou např. pojištění právní ochrany, pojištění celé řady záruk, pojištění rizik související s počítačovou kriminalitou, enviromentální pojištění, atd. [17 s. 320-321].

2.2.9 Prohlubující se globalizace pojistných trhů, jejich liberalizace a konsolidace

Pojem globalizace lze vymezit několika způsoby. Nicméně Kraft s Fárkem ji definují jako [18 s. 13-14]: „*všeobecné uvolňování bariér mezinárodního obchodu, migrace, toků kapitálu, transferů technologie a zahraničních investic.*“ Také dále uvádějí, že globalizace bezesporu představuje silný potenciál pro hospodářskou prosperitu ve smyslu pozitivního vlivu na růst produktivity práce, rychlosti inovací, modernizace produkčních, výrobních a spotřebních struktur, posilování konkurence, přístupu ke kapitálu a také odstranění historických a kulturních bariér [18 s. 14].

Na druhou stranu si nelze nevšimnout, že globalizace sebou nese i určitá negativa. Výhody jsou často dosahovány za cenu deformace tradičních kulturních a společenských vazeb, nadměrného zatěžování životního prostředí a zneužívání špatné pracovně-právní úpravy v rozvojových zemích. Další nevýhodou je i samotná asymetričnost výhod plynoucích ze samotné globalizace [18 s. 14].

Trend globalizace se tedy samozřejmě projevuje i v oblasti pojišťovnictví, což je patrné z existence pojistných produktů obdobného zaměření na různých pojistných trzích v geograficky odlišných centrech. S postupnou liberalizací trhů služeb, a to nejen v prostředí EU, se procese globalizace neustále zrychluje, což je výsledkem zostřující se konkurence [17 s. 321].

Samotnou liberalizaci pojistného trhu samozřejmě nelze vnímat odděleně od regulace. I přes uvedené výhody, které sebou nese proces liberalizace (resp. globalizace), nebyl naprosto čistý liberalismus dosud v žádné zemi de facto zaveden, či odzkoušen, a to i v zemích s tradičně vysokým demokratickým a liberálním cítěním. Všeobecně je zpravidla z hlediska liberalizace vnímána potřeba určité regulace trhu nejen pojišťovacích, ale samozřejmě i celého trhu finančních služeb. Co se vývoje samotného dozoru nad trhem pojišťovacích služeb týče, je možné říci, že nebyl příliš plynulý. Většina razantních změn v oblasti regulace se během 19. století činila vždy až v reakci na pojistný skandál, či krach významné pojišťovny⁵⁴ [17 s. 145-148].

V oblasti vývoje samotných nástrojů regulace, které jsou jednotlivými státy využívány, se projevuje odklon od materiálního a finančního dohledu nad pojišťovacími institucemi, a to zvláště ve prospěch sledování jejich solventnosti⁵⁵. V kontextu EU se jedná o uplatnění tzv. Solvency I a zejména Solvency II [17 s. 321]. Právě systém Solvency II je významnou změnou při monitorování solventnosti pojišťoven. Celý proces hodnocení je poté založen na třech pilířích [16 s. 103].

První pilíř se zabývá kvantitativními požadavky na pojišťovny. Jde především o základní principy týkající se kalkulace technických rezerv, určení minimálního kapitálu, určení solventnostního kapitálového požadavku⁵⁶ a stanovení pravidel pro investiční činnost pojišťoven. Druhý pilíř se soustředí na kvalitativní požadavky a v jeho rámci se sledují

54 Jako příklad je často uváděn případ "slavného" krachu vídeňské životní pojišťovny Phoenix, která neopatrně spekovala na většině z evropských burz, poskytovala politické úvěry, přijímala platby "v nemovitostech", které ihned zatěžovala a nedodržovala celou řadu zásad pro kalkulaci pojistného.

55 Solventností se rozumí schopnost pojišťovny uhradit veškeré své závazky vyplývající ze všech uzavřených smluv, a to ve stanoveném objemu, struktuře a čase.

56 Solventnostní kapitálový požadavek se vypočítává z ohodnocení pojistně-technického, úvěrového, tržního, operačního a likvidního rizika, přičemž se bere v úvahu jejich vzájemný vztah.

interní procesy kontroly a řízení rizik s ohledem na obchodní strukturu a rizikovost portfolia pojišťovny. Tento pilíř se také věnuje samotnému procesu dohledu ze strany regulátora. Třetí pilíř se zabývá tržní disciplínou a usiluje o zvýšení transparentnosti činnosti pojistitele a ukládá jim povinnost zveřejňovat celou řadu informací (včetně rizik, krizových scénářů, ...) [16 s. 103-104].

K dalším konkrétním krokům v oblasti liberalizace trhů EU patří vydání direktiv „třetí generace“ a nebo zavedení společné měny Euro spolu s ostatními kroky usilujícími o vytvoření jednotného vnitřního trhu. Významným mezníkem pro liberalizaci pojišťovnictví v Evropě bylo bezesporu období následující po rozpadu „východního bloku“, kdy v zemích střední a východní Evropy postupně došlo k odstranění monopolů na pojišťovacích a zajišťovacích trzích a následně také k odstranění celé řady omezení pro vstup zahraničních pojistitelů na tyto trhy [17 s. 321-322].

Na liberalizaci volně navazuje proces konsolidace pojistných trhů. V dlouhodobém časovém horizontu dochází na vyspělých pojistných trzích ke snižování počtu pojišťoven, které vyplývá především z velkého množství fúzí a akvizic. Jejich hlavním smyslem je především snaha o dosažení úspor z rozsahu, popřípadě zajištění nových a vhodnějších distribučních kanálů pro své produkty [17 s. 322].

2.2.10 Zvyšování ochrany klientů pojišťoven

Tak jak na jedné straně postupuje liberalizace pojišťovnictví, na straně druhé se neustále zvyšuje tlak na ochranu zákazníků pojišťoven. Vedle klasických institucí státního dozoru, které pomocí legislativy upravují základní vztahy mezi pojistníky a pojistiteli a definují jejich práva a povinnosti, se na trhu objevuje i celá řada ostatních subjektů, jakými jsou například nejrůznější komise na ochranu pojištěných, pojišťovací ombudsman nebo poradenské kanceláře, které poskytují zákazníkům informace o jejich nárocích, právech, pojistných produktech a celkové úrovni pojišťovacích služeb [17 s. 323].

V oblasti zvyšování ochrany klientů pojišťoven si lze dále všimnout, že jednotliví pojistitelé musí také stále častěji zveřejňovat celou řadu informací týkající se jejich

hospodaření, atd. Další tlak na pojistitele vyplývá z mohutného rozšíření moderních komunikačních technologií (např. internetu), jejichž prostřednictvím mohou zájemci získat celou řadu užitečných informací o těchto pojišťovacích subjektech a jejich produktech [17 s. 324].

3 Legislativní úprava podnikání pojišťoven

V oblasti legislativní úpravy podnikání pojišťoven na trhu v ČR došlo během posledních dvaceti let k celé řadě významných změn souvisejících zejména s přechodem od centrálně plánovaného hospodářství k tržní ekonomice a následně i s přípravou ČR na vstup do EU. Bylo tedy potřeba podstoupit poměrně dlouhý a náročný proces legislativních úprav ve smyslu umožnění vstupu zahraničních pojišťovacích subjektů na náš trh a implementaci celé řady směrnic a ostatních právních předpisů EU. Tento proces je potom z hlediska logiky možné rozdělit do dvou postupných kroků, které budou v následujících kapitolách stručně popsány [19 s. 81].

3.1 Právní úprava před vstupem ČR do EU

90. léta byla z hlediska tvorby nového legislativního rámce ve znamení odstraňování předlistopadové úpravy, a to především ve smyslu likvidace státní monopolizace odvětví a vytvoření vhodných podmínek pro příchod zahraničních pojišťoven na český trh. Toto umožnil Zákon č. 185/1991 Sb., který nově stanovil přípustné právní formy podniků poskytujících pojištění, zavedl koncesní systém, vytvořil dozorčí orgán při Ministerstvu financí včetně vymezení jeho pravomocí, dále definoval pravidla pro tvorbu a užití účelových pojistných fondů a upravil pravidla pro působení pojišťoven ze zahraničí na trhu ČR [19 s. 81].

Samotné sbližování české legislativy s právem EU řešil Zákon č. 363/1999 Sb. Jeho nesporným přínosem byla poměrně jasná definice pojmů, se kterými tento zákon pracoval. Nicméně je vhodné dodat, že tento zákon ještě zdaleka nezajistil plnohodnotnou harmonizaci českého pojišťovacího práva s právem EU [19 s. 81-82].

Tento zákon byl samozřejmě doprovázen i celou řadou ostatních legislativních opatření, jakými byl například Zákon o pojistné smlouvě, Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona, dále Zákon, kterým se mění zákon o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem

vozidla a v neposlední řadě také prováděcí vyhláška č. 75/2000 Sb., která nahradila vyhlášku č. 52/1994 Sb., a to z toho důvodu, že řada opatření⁵⁷ obsažených ve vyhlášce č. 52/1994 Sb. byla nově ošetřena přímo samotným Zákonem o pojišťovnictví [19 s. 82].

Co se výše zmíněných přípustných právních forem podniků poskytujících pojištění týče, bylo zákonem jasně definováno, že za stěžejní subjekty jsou považovány pojišťovny, zajišťovny, dále organizační složky pojišťoven se sídlem v zahraničí a zprostředkovatelé, přičemž podmínkou pro podnikání těchto subjektů bylo založení pojišťovny v zákonem povolené formě, tedy v podobě akciové společnosti, či družstva. Další nutnou podmínkou pro vznik pojišťovny bylo samozřejmě oprávnění k provozování činnosti udělené Úřadem státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, a to na základě písemné žádosti [19 s. 82-83].

3.2 Právní úprava po vstupu ČR do EU

Zatímco počátek 90. let byl ve znamení likvidace státní monopolizace odvětví a tvorby vhodných podmínek pro příchod zahraničních pojišťoven na český trh, období od jejich konce však již plně patřilo přípravám českého pojišťovacího trhu na vstup ČR do EU.

3.2.1 Zákon č. 39/2004 Sb.

Velmi významným krokem pro harmonizaci práva v oblasti podnikání v pojišťovnictví bylo přijetí zákona č. 39/2004 Sb., kterým se mění Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Tato novela zákona zajistila implementaci třetí generace směrnic životního a neživotního pojištění Evropského společenství do našeho právního řádu a provedla relativně podstatné změny⁵⁸ oproti předešlé legislativní úpravě [19 s. 83].

⁵⁷ Jednalo se např. o tvorbu technických rezerv, či skladbu technického umístění, atd.

⁵⁸ Změny se týkaly především rozšíření působnosti tohoto zákona i na území ostatních členských států EU a s tím potřebným vymezením pojmu členského státu, dále oprávnění pojišťovacích subjektů provozovat svou činnost v rámci celé EU, zvýšení hodnot základního kapitálu, zpřísnění podmínek pro použití technických rezerv, zvýšení minimálních limitů garančních fondů a celé řady ostatních záležitostí.

Dále je nutné zmínit, že použití tohoto zákona bylo z hlediska změn, které se udály v době jeho platnosti, velice obtížené. Zatímco celá řada ustanovení obsažených v tomto zákoně pozbyla platnosti dnem vstupu ČR do EU, další předpisy naopak teprve v platnost vstupovaly [19 s. 84].

3.2.2 Zákon č. 38/2004 Sb.

Dalším důležitým právním předpisem spadajícím do období po vstupu ČR do EU je Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí.

Základy k tomuto zákonu byly položeny již v době vzniku Zákona 363/1999 Sb., jenž obsahoval celou řadu záležitostí upravených právě v Zákoně č. 38/2004 Sb. Nicméně již tehdy bylo jisté, že v následujících letech bude nutné vytvořit samostatnou právní normu. Dále je vhodně zmínit, že tento zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech vychází z ustanovení Směrnice Rady Evropského parlamentu 2002/92 ES ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování pojištění a je tak plně v souladu s právem EU [19 s. 85].

Jak je již z názvu patrné, upravuje tento zákon především podmínky činnosti pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů. Dále se věnuje podmínkám, za kterých je možné tyto činnosti provozovat (ať už na území domovského či hostitelského státu), zřizuje registr těchto subjektů a upravuje záležitosti týkající se státního dozoru [19 s. 85].

Zákon zároveň zcela přirozeně definuje zprostředkovatelkou činnost, jako předkládání návrhů pojistných a zajišťovacích smluv, nebo provádění činností směřujících k jejich uzavření, dále jako uzavírání smlouvy samotné, pomoc při její správě, či likvidaci. Zákon také nově člení jednotlivé zprostředkovatele podle jejich kvalifikace do následujících kategorií: vázaný pojišťovací zprostředkovatel⁵⁹, podřízený pojišťovací zprostředkovatel⁶⁰,

⁵⁹ Vázaným pojišťovacím zprostředkovatelem je osoba vykonávající zprostředkovatelskou činnost na jméno a účet jedné, či více pojišťoven. Je vázán písemnou smlouvou a nesmí nabízet vzájemně si konkurující produkty.

⁶⁰ Podřízený pojišťovací zprostředkovatel vykonává svou činnost jménem a na účet pouze jednoho pojišťovacího agenta, výhradního agenta, či makléře, kterému je písemně zavázán.

pojišťovací agent⁶¹, výhradní pojišťovací agent⁶² a pojišťovací makléř⁶³. Všichni tito zprostředkovatelé přitom mohou svou činnost vykonávat kdekoliv v rámci EU, a to na základě jediné registrace v zemi svého bydliště, či sídle [19 s. 87].

3.2.3 Zákon č. 37/2004 Sb.

Tak jak se postupně česká právní úprava pojišťovnictví stále více přizpůsobovala právu EU, bylo nutné upravit i problematiku pojistných smluv, kterou se žádná Směrnice ES přímo nezabývala. Přes výše uvedené a fakt, že pojistná smlouva byla upravena samostatnými zákony dokonce již v dobách Rakouska-Uherska, není pochyb, že existovala nutnost do českého legislativního rámce tuto problematiku zahrnout. Dnem 1. ledna 2005 tak tedy nabyl účinnosti Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě [19 s. 88].

Účelem samotného zákona pak nebylo nic jiného než upravit vzájemné vztahy účastníků soukromého (tedy smluvního) pojištění, jejich práva a povinnosti. Dále poměrně jasně a srozumitelně definoval nejdůležitější pojmy pro potřebu uzavření platné pojistné smlouvy. Zákon výslovně uváděl, jaké náležitosti musí pojistná smlouva obsahovat. Podle § 4 tohoto zákona šlo o stanovení pojistitele, pojistníka, určení, zda se jedná o pojištění škodové nebo obnosové, vymezení pojistného nebezpečí a pojistné události, výše pojistného, jeho splatnosti a údaje o tom, zda se jedná o pojistné běžné nebo jednorázové. Aby smlouva byla platná, muselo být také uvedeno vymezení pojistné doby a doby, na kterou byla pojistná smlouva uzavřena. V případě pojištění osob, kdy bylo dohodnuto, že se oprávněná osoba bude podílet na výnosech pojistitele, musel být uveden i způsob, jakým se bude oprávněná osoba na těchto výnosech podílet [20].

61 Pojišťovací agent vykonává svou činnost jménem a na účet jedné, či více pojišťoven, se kterou uzavřel písemnou smlouvu, přičemž na rozdíl od vázaného pojišťovacího zprostředkovatele může nabízet vzájemně si konkurující produkty.

62 Výhradní pojišťovací agent vykonává svou činnost jménem a na účet pouze jedné pojišťovny. Tento institut není řešen přímo Zákonem č. 38/2004 Sb., nicméně až Zákonem č. 57/2006 Sb.

63 Pojišťovací makléř vykonává svou činnost vlastním jménem, na vlastní účet a na základě zmocnění zájemce o pojištění.

Stejně jako Zákon č. 39/2004 Sb., tak i zákon o pojistné smlouvě prošel v průběhu své platnosti celou řadou přechodných období, kdy některá jeho ustanovení⁶⁴ nabývala účinnosti až s určitým zpožděním a ostatní naopak byla v průběhu jeho platnosti rušena [19 s. 89]. Samotný zákon pak byl zrušen v roce 2014, kdy celou problematiku pojistné smlouvy převzal nový občanský zákoník (Zákon č. 89/2012 Sb.).

3.2.4 Zákon č. 377/2005 Sb.

19. srpna 2005 byl přijat Zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů. Tento zákon novelizuje velkou část zákonů upravujících fungování finančního trhu a implementuje do českého práva např. Směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2002/87/ES⁶⁵ [19 s. 89-90].

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.2.6., konglomeráty jsou subjekty, které poskytují své služby a produkty v celé řadě odvětví finančního trhu, přičemž velká většina z nich patří k celosvětově největším finančním společnostem světa. Přes výše uvedené tedy nemůže být pochyb, že je nutné, aby tyto subjekty byly velice pozorně dozorovány. Evropská komise tak zavedla několik pravidel zaměřujících se na kapitálovou vybavenost těchto konglomerátů, koncentraci rizik, operace uvnitř těchto subjektů a interního řídicího a kontrolního systému [19 s. 90]. Tato regulace (či dozor) je poté vykonávána pomocí tzv. doplňkového dozoru, který se uplatňuje nad takovými finančními konglomeráty, jejichž činnosti vykonávané na finančních trzích jsou významné, a týká se všech jejich aktivit a subjektů [19 s. 90].

Tento dozor zahrnuje činnosti týkající se posuzování finančního postavení bank, spořitelen, pojišťoven, institucí elektronických peněz, obchodníků s cennými papíry, atd. Posuzuje se

64 Jednalo se o podmínky upravující odstoupení od smlouvy, záležitosti týkající se soupojištění, pojištění právní ochrany, informace, které musí být zájemci o pojištění sděleny před uzavřením smlouvy, informace, jež musí být oznámeny pojistníkovi v průběhu trvání pojistné smlouvy, atd.

65 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/87/ES ze dne 16. prosince o doplňkovém dohledu nad úvěrovými institucemi, pojišťovnami a investičními podniky ve finančním konglomerátu a kterou se mění směrnice Rady 73/239/EHS, 79/267/EHS, 92/49/EHS, 92/96/EHS, 93/6/EHS a 93/22/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/78/ES a 2000/12/ES.

mimo jiné jejich kapitálová vybavenost, koncentrace rizik a celá řada operací uvnitř těchto skupin [19 s. 90].

Vzhledem k tomu, že tyto konglomeráty působí v mezinárodním prostředí a zpravidla i v celosvětovém měřítku, a že se tento zákon (popř. směrnice) vztahuje pouze na společnosti působící na území Společenství, je tento dozor velice náročný. V těchto případech je poté nutná dostatečná spolupráce s orgány dozoru ze třetích států, kde mají tyto společnosti sídlo [19 s. 91].

3.2.5 Zákon č. 57/2006 Sb.

Je možné říci, že Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem úzce souvisí s problematikou představenou v předcházející podkapitole. Právě tato právní norma totiž zabezpečila integraci dohledu nad finančním trhem pod Českou národní banku (dále jen ČNB). 1. dubna 2006 tak ČNB ke své stávající pravomoci bankovního dozorcího orgánu převzala i celou řadu dalších pravomocí od ostatních regulátorů⁶⁶ českého trhu finančních služeb [19 s. 91-92].

Integrace finančního dohledu tak umožnila potřebný jednotný dohled finančního trhu, který byl do té doby uplatňován na základě sektorového přístupu, což byl problém z hlediska nejen výše zmíněných finančních konglomerátů, ale i společností působících pouze na českém trhu, avšak poskytujících celou řadu komplexních a navzájem provázaných finančních služeb. Tento krok tak umožnil nejen zkvalitnění dohledu, ale i podstatné snížení nákladů na tento dozor [19 s. 92]. Takto integrovaný dohled zároveň také zabezpečuje, že celá řada finančních subjektů je vystavena stejným pravidlům, což podstatným způsobem zpřehledňuje celý regulační systém finančního trhu, dále zamezuje překrývání pravomocí jednotlivých dozorových orgánů, či naopak odstraňuje „hluchá“ místa a celkově tak vytváří komplexní základy pro efektivnější monitoring tohoto trhu. Tento dokonalejší dozor je pak svým způsobem výhodný i pro samotné subjekty finančního trhu, protože do značné míry zmírňuje rizika spojená s provozováním činností

⁶⁶ Jednalo se o Komisi pro cenné papíry, Úřad dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění a Úřad pro dohled nad družstevními záložnami.

na těchto finančních trzích, dále omezuje nelegální praktiky a zabezpečuje dodržování pravidel i u konkurence [19 s. 94].

Celý proces však byl nesmírně náročný. Než došlo k této integraci, existovala na českém finančním trhu poměrně rozsáhlá síť dozorových orgánů a celá řada legislativních opatření, která se mnohdy navzájem překrývala. Aby mohla tato integrace proběhnout, bylo také nutné provést změnu velkého množství zákonů⁶⁷, z nichž velkou většinu je možné považovat za významnou [19 s. 94].

3.2.6 Zákon č. 277/2009 Sb.

Dosud byla zmíněna celá řada zákonů, nicméně tím nejpodstatnějším z hlediska kvalitního fungování pojistného trhu v ČR je bezesporu nový Zákon o pojišťovnictví č. 277/2009 Sb. Tato nová právní úprava je významná především z důvodu transformace komunitárního práva upravujícího oblast pojišťovnictví do našeho právního řádu. Jde např. o Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/68/ES ze dne 16. listopadu 2005 o zajištění a o změně směrnic Rady 73/239/EHS, 92/49/EHS, jakož i směrnic 98/78/ES a 2002/83/ES [19 s. 96].

Tento zákon přináší velké množství komplexních změn v celé řadě oblastí. Např. ve vztahu ke klientům pojišťovacích subjektů posiluje jejich právní jistoty a zajišťuje jejich lepší informovanost, a to díky kvalitnějšímu dohledu nad pojišťovnami. Na druhou stranu však samotným pojišťovnám povoluje zohledňovat věk, pohlaví, či zdravotní stav klientů, aniž by tento postup mohl být považován za jejich diskriminaci [19 s. 96].

Nový zákon o pojišťovnictví také provedl podstatné změny v oblasti regulace a kompletně změnil soustavu právní úpravy činnosti nejen pojišťoven, ale i ostatních pojišťovacích subjektů [19 s. 96]. Zákon č. 277/2009 Sb. je tak nově uspořádán celkem do sedmi částí, kdy první část se tradičně zabývá obecnými ustanoveními, jakými jsou rozsah působnosti

⁶⁷ Jde např. o Zákon: o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky; o Komisi pro cenné papíry; o České národní bance; o pojišťovnictví; o penzijním připojištění se státním příspěvkem; o spořitelních a úvěrních družstev; o dani z příjmů; o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla; o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí; o pojistné smlouvě; atd.

a vymezení pojmů, druhá část upravuje základní podmínky pro provozování činností v pojišťovnictví, třetí obsahuje ustanovení týkající se dohledu v pojišťovnictví, čtvrtá část se věnuje mlčenlivosti, pátá společným ustanovením, v šesté jsou upraveny zmocňovací, přechodná a zrušovací ustanovení a závěrečná sedmá část se týká účinnosti [21].

Nicméně s přihlédnutím k faktu, že se evropská legislativa upravující regulaci pojistného trhu neustále vyvíjí, a že již rok po nabytí platnosti tohoto zákona došlo na půdě EU k přijetí směrnice Solvency II, lze očekávat, že Zákon č. 277/2009 Sb. bude představovat pouze určitý mezistupeň v úpravě pojišťovnictví, který bude muset být do roku 2016, kdy výše zmíněná směrnice nabude účinnosti, podstatným způsobem novelizován [19 s. 96].

3.2.7 Ostatní právní normy

Kromě výše zmíněných právních norem upravujících činnost pojišťovacích subjektů a celkového fungování pojistného trhu existuje samozřejmě i velké množství ostatních zákonů, vyhlášek a jiných předpisů upravujících tuto oblast, a to ať už přímo, či nepřímo. Vzhledem k rozsahu této práce však není možné uvést jejich kompletní výčet.

Velice důležitým se však stal nový občanský zákoník (Zákon č. 89/2009 Sb.), který do své kompetence převzal úpravu pojistných smluv, o které však již bylo podrobněji pojednáno v podkapitole 3.2.3 v souvislosti se Zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě.

Vzhledem k tomu, že pojišťovnou podle Zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví může být akciová společnost, či družstvo, vztahuje se na jejich podnikání samozřejmě také ustanovení Zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstev.

Mezi další zákony vztahující se k pojišťovnictví patří Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, dále např. Vyhláška Ministerstva financí č. 125/1993 Sb., o pojištění odpovědnosti za pracovní úrazy, Vyhláška č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a celá řada ostatních zákonů a vyhlášek.

4 Analýza vybraných ukazatelů českého pojistného trhu

Pro účely zhodnocení pojištěnosti z globálního pohledu, lze využít celou řada ukazatelů. Za nejvýznamnější jsou však v současné době považovány: objem předepsaného pojistného, vývoj předepsaného pojistného, rozložení předepsaného pojistného mezi životní a neživotní pojištění, dále pojištěnost a propojištěnost [17 s. 242].

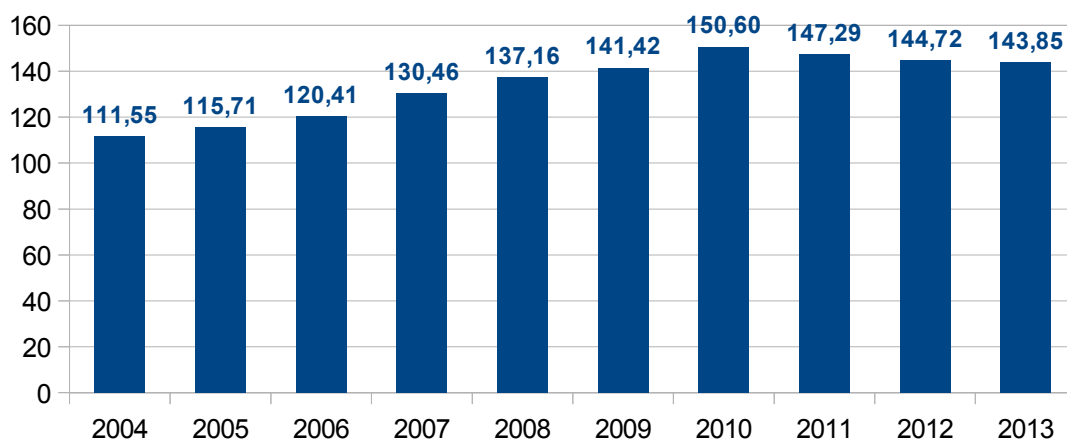
Většina ukazatelů uvedených v této kapitole byla vypočítána na základě dat uvedených ve výročních zprávách České asociace pojišťoven (dále jen ČAP). Vzhledem k tomu, že v roce 2011 ČAP změnila metodiku výpočtu jednorázového pojistného, musela být data od tohoto roku včetně zpětně upravena, aby analýza českého pojistného trhu za sledované období deseti let poskytla nezkreslené výsledky.

Výroční zpráva ČAP z roku 2011 k této změně přímo uvádí [22 s. 27]: „*V rámci zlepšení vypovídací schopnosti týkající se výkonnosti trhu a zvýšení objektivitu hodnocení vývoj byly provedeny postupné změny v metodice statistik asociace. Čtvrtletní statistiky nově oddělují výsledky členských pojišťoven z pohledu smluvního pojistného a zákonného pojištění. Z důvodu reálnějšího zobrazení výkonnosti byla zohledněna i specifika vykazování a posuzování jednorázového pojistného u životního pojištění. Nová metodika započítává pouze 10 % z celkové hodnoty předpisu jednorázového pojistného, a to s ohledem na průměrnou délku trvání smlouvy s jednorázově placeným pojistným, která činí 10 let. Ve vykazování předpisu ve statistikách budou rovněž nově od roku 2012 sledována i data související se zajištěním postoupeným mezi členskými pojišťovnami ČAP, a tím bude eliminováno vícenásobné započítávání hodnot do statistik.*“

4.1 Předepsané pojistné

Objem předepsaného pojistného vyčísľuje celkovou velikost pojistného, jenž odpovídá všem platným pojistným smlouvám uzavřeným na daném pojistném trhu. Z definice tedy jasně vyplývá, že je tento ukazatel na jedné straně ovlivněn počtem pojistných smluv a na straně druhé parametry, které jsou v těchto smlouvách obsaženy. Co se těchto parametrů

týče, jde o velikost pojistných částek, samotné druhy rizik a také metody, které se k oceňování těchto rizik využívají [17 s. 242].

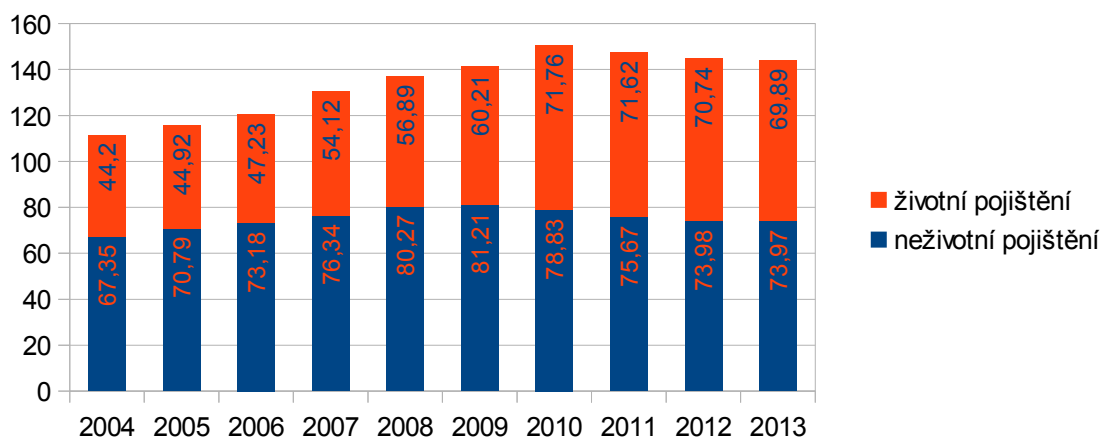

Obrázek 4.1: Celkové předepsané pojistné v České republice za deset let (v mld. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Obrázek 4.1 shrnuje úroveň celkového předepsaného pojistného v České republice za posledních deset let (od roku 2004 do roku 2013). Z grafu lze vysledovat, že celkové předepsané pojistné za sledované období rostlo až do roku 2010, kdy dosáhlo svého maxima 150,6 mld. Kč. Nicméně v dalších letech již začalo vykazovat pokles. Podrobnější popis vývoje předepsaného pojistného bude však pro lepší názornost uveden až v kapitole 4.2 prostřednictvím ukazatele ročního růstu předepsaného pojistného.

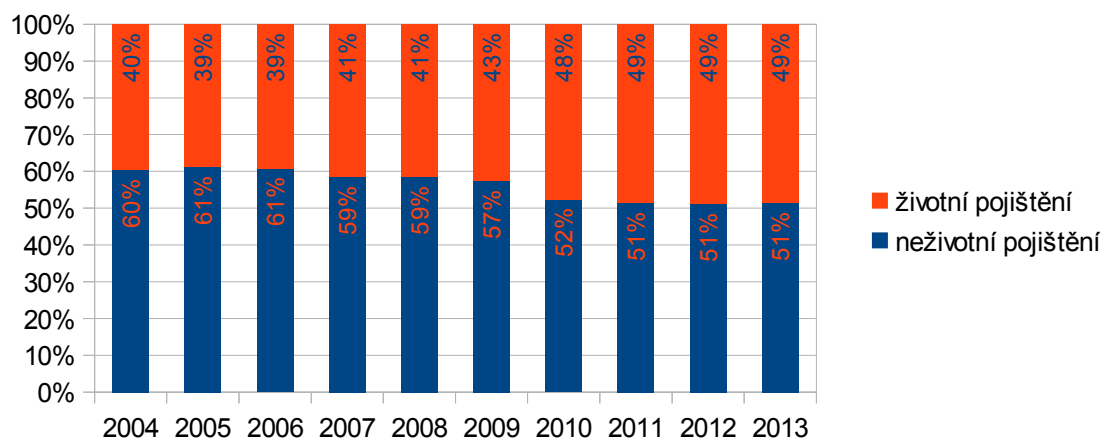
Vzhledem k tomu, že se výše zmíněného celkového předepsaného pojistného skládá (jak již bylo několikrát řečeno) z životního a neživotního pojištění, je uveden také obrázek 4.2, který toto rozdělení zohledňuje.

Obrázek 4.2: Předepsané pojistné v životním a neživotním pojištění v České republice za deset let (v mld. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Pro lepší přehlednost kolika procenty se jednotlivé druhy pojištění podílejí na celkovém předepsaném pojistném, je uveden i obrázek 4.3. Ten jednoznačně dokazuje, že trend zvyšování významu životního pojištění ve světě platí i v prostředí České republiky. Zatímco v roce 2004 byl podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném pouze 40 %, v roce 2013 byl tento podíl bez jednoho procenta již poloviční. I přes tento růst významu životního pojištění však stále Česká republika nedosahuje výsledků jako VZ,

Obrázek 4.3: Podíl životního a neživotního pojištění na celkovém předepsaném pojistném v České republice za deset let (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

4.2 Roční růst předepsaného pojistného

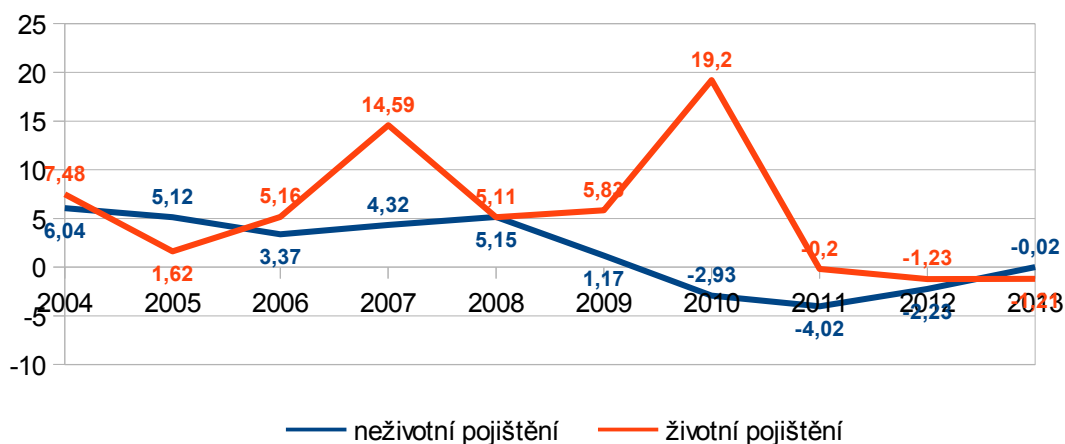
Ukazatel ročního růstu předepsaného pojistného vyjadřuje meziroční změnu v úrovni předepsaného pojistného a umožňuje tak přehledně sledovat vývoj pojistného trhu v čase. Vzhledem k tomu, že tento ukazatel bývá zpravidla vyjadřován jako nominální růst a je tak ovlivněn růstem cenové hladiny (inflací), využívá se také ukazatel reálného růstu předepsaného pojistného [17 s. 242].

Obrázek 4.4 operuje s růstem, popřípadě poklesem, předepsaného pojistného celkem a to za dobu deseti let. Aby však bylo možné sledovat tyto změny podrobněji, je na následující straně uveden i obrázek 4.5, který ukazuje vývoj předepsaného pojistného v rozdělení zvlášť za životní a neživotní pojištění.

Obrázek 4.4: Roční růst předepsaného pojistného v České republice za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Obrázek 4.5: Roční růst předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění v České republice za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Rok 2004 byl rokem, kdy Česká republika vstoupila do EU a celý tento rok se nesl ve znamení změn s tím souvisejících. Z hlediska vývoje pojistného trhu tento rok patřil jednoznačně mezi ty úspěšnější. Celkové předepsané pojistné vzrostlo oproti předcházejícímu roku o 6,61 % na 111,55 mld. Kč, neživotní pojištění vykázalo růst o 6,04 % a životní o 7,10 %. Ve srovnání s růstem z přecházejícího roku (není uveden v grafu) se však celkový růst zpomalil. Hlavním důvodem byl právě výše zmíněný vstup ČR do EU a s tím související zvýšení konkurence, dále pokles technické úrokové míry a výnosnosti investic. Další příčinou bylo také velké množství konkurenčních finančních produktů [23].

V roce 2005 došlo opět ke zpomalení růstu pojistného trhu. Nicméně i tak se celkové předepsané pojistné zvýšilo o 3,73 % na 115,71 mld. Zásadní vliv na snížení růstu oproti předchozímu roku mělo snížení dynamiky růstu životního pojištění, jehož zvýšení bylo pouze na úrovni 1,62 %, což zapříčinilo především snížení jednorázově placeného pojistného. Oblast neživotního pojištění potom vzrostla o 5,12 % [24].

Rok 2006 se z pohledu růstu celkového předepsaného pojistného vyvíjel podobným tempem jako v roce předchozím. Pojistný trh vykázal růst 4,06 %. Zásadní změna se však

udála v životním pojištění, kde předepsané pojistné vykázalo růst 5,16 %, zatímco v roce 2004 to bylo pouze 1,62 %. Předepsané pojistné u neživotního pojištění vykázalo růst o 3,37 %. Z hlediska celkového pohledu na pojistný trh v ČR se podstatně zvýšila jeho finanční stabilita, což bylo výsledkem růstu výkonosti české ekonomiky a zvýšení úspor obyvatelstva [25].

Po několika letech s nižšími tempy růstu došlo v roce 2007 k podstatnému oživení českého pojistného trhu. Celkové předepsané pojistné vzrostlo o 8,35 % což je o 4,29 procentních bodů více než v roce předcházejícím. Výrazný podíl na tomto růstu mělo zejména životní pojištění jehož předepsané pojistné vzrostlo o 14,59 % a zvýšilo tak celkový podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném těsně nad hranici 40 %. Ve srovnání s evropským průměrem (60 %) je tento poměr stále nízký. Výše zmíněný růst v oblasti životního pojištění byl zapříčiněn především zvýšeným zájmem o investiční pojištění. Co se neživotního pojištění týče, jeho růst se pohyboval na úrovni 4,32 % [26].

V roce 2008 rostlo předepsané pojistné tempem 5,14 % a dosáhlo tak hodnoty 137,16 mld. Kč. Na tomto tempu se přitom podílelo životní a neživotní pojištění prakticky stejným podílem. Předepsané pojistné životního pojištění vykázalo růst 5,11 %, zatímco neživotní pojištění 5,15 %. Český pojistný trh v roce 2007 tedy lze, a to i přes nižší tempo růstu než v roce předcházejícím, považovat za stabilní a s příznivým růstem. Tento rok byl rovněž pro pojišťovny působící na českém pojistném trhu příznivý i z hlediska vývoje pojistných plnění, konkurenčního prostředí, likvidace škod a v konečném důsledku také z pohledu jejich hospodaření. Světový pokles ekonomické výkonosti v roce 2008 se tak do pojišťovnictví promítl pouze minimálně [27].

Rok 2009 byl opět ve znamení zásadních legislativních změn. Byl přijat nový zákon o pojišťovnictví, jehož prostřednictvím došlo k implementaci celé řady evropských směrnic. S přijetím nového zákona se rovněž muselo upravit i velké množství ostatních zákonů, jenž na bývalou právní úpravu navazovalo. Co se týče samotného růstu pojistného trhu, jeho tempo se zpomalilo na 3,11 %. Předepsané pojistné v životním pojištění se zvýšilo o 5,83 % oproti předchozímu roku a v neživotním pojištění o pouhých 1,17 %.

Potvrdilo se tak, že pojišťovnictví patří do odvětví, jenž na ekonomickou situaci reaguje opožděně. Vzhledem k finanční krizi, jenž zasáhla světové hospodářství již v září roku 2008, a skutečnosti, že český pojistný trh byl stabilní a s touto krizí schopný se vyrovnat, lze rok 2009 s tempem růstu 3,11 % považovat za úspěšný. České pojišťovny také v roce 2009 přišly na trh s celou řadou nových produktů, a to ve snaze zohlednit potřeby svých klientů právě ve vztahu ke složité ekonomické situaci [28].

Vývoj pojistného trhu v ČR v roce 2010 lze považovat za neurčitý. I přes pokračující finanční krizi vzrostlo předepsané pojistné o 6,49 %, nicméně reálný pojistný trh vykázal stagnaci. Předepsané pojistné v životním pojištění se zvýšilo o 19,2 %, nicméně tento závratný růst byl generován prakticky pouze jednorázově placeným pojištěním a růst běžně placeného pojistného garantující dlouhodobou stabilitu činil pouze 2,9 %. Oblast neživotního pojištění potom již druhým rokem vykázala stagnaci a to při poklesu předepsaného pojistného o 2,93 %. Největší podíl na tomto propadu mělo především pojištění motorových vozidel, kde neustále dochází ke snižování cen tohoto pojištění vlivem silného konkurenčního prostředí a také k podstatnému snížení průměrných cen prodávaných automobilů. I přes, nebo právě díky pokračující reálné stagnaci pojišťovacího trhu, přicházely pojišťovny s velkým množstvím nových produktů, a to jak v oblasti životního, tak neživotního pojištění [29].

Po letech vytrvalého růstu došlo v roce 2011 k poklesu českého pojistného trhu. Zatímco v roce 2010 dosáhlo celkové předepsané pojistné se 150,60 mld. Kč svého maxima, v roce 2011 činilo předepsané pojistné 147,29 mld. Kč. Pokles předepsaného pojistného tedy činil 2,2 % [22]. Hlavní příčinou tohoto poklesu přitom byla stále omezená kupní síla obyvatelstva po finanční krizi v roce 2008 a celkově nepříznivý vývoj českého kapitálového trhu [30]. V porovnání životního a neživotního pojištění si vedlo lépe životní pojištění, jehož změna se oproti předchozímu roku pohybovala na úrovni -0,2 % a lze tak hovořit o jeho stagnaci. Pozitivní však byl alespoň zvyšující se objem běžně placeného pojistného, které je nositelem stability. Na druhou stranu i v roce 2011 došlo ke snížení počtu aktivních pojistných smluv a pojistné částky jsou stále oproti jiným vyspělým zemím příliš nízké. I přes výše uvedené se v roce 2011 životní pojištění podílelo téměř polovinou

na celkovém předepsaném pojistném. Co se neživotního pojištění týče, to vykázalo svůj nejvyšší pokles za sledované období, a to o 4,02 % v předepsaném pojistném. Svůj největší podíl na tomto poklesu mělo stejně jako v roce přecházejícím zejména pojištění motorových vozidel, kde vybrané pojistné pokleslo celkem o 9,4 %, a to i přes to, že počet pojištěných automobilů vzrostl [22].

Ekonomické prostředí a finanční trhy zůstaly výzvou pro pojistitele i v roce 2012, kdy se hospodářský růst ve většině zemích zpomalil, nebo dokonce upadl do recese [31]. Celkové předepsané pojistné se v ČR snížilo na 144,72 mld. Kč, což znamená pokles o 1,75 %. Pozitivní je alespoň fakt, že toto snížení bylo o 0,45 procentních bodu nižší než v roce 2011. Z pohledu rozdělení celkového předepsaného pojistného na životní a neživotní pojištění, si vedlo i v roce 2012 lépe životní pojištění, kde došlo k poklesu o 1,23 %, zatímco předepsané pojistné u neživotního pojištění dosáhlo poklesu 2,23 %. Z hlediska poměru mezi životním a neživotním pojištěním se tento podíl již druhým rokem ustálil na 49:51 ve prospěch neživotního pojištění. Nicméně jak již bylo zmíněno výše, je tento podíl ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi, kde je dosaženo hodnoty 60:40 ve prospěch životního pojištění, stále příliš nízký [32].

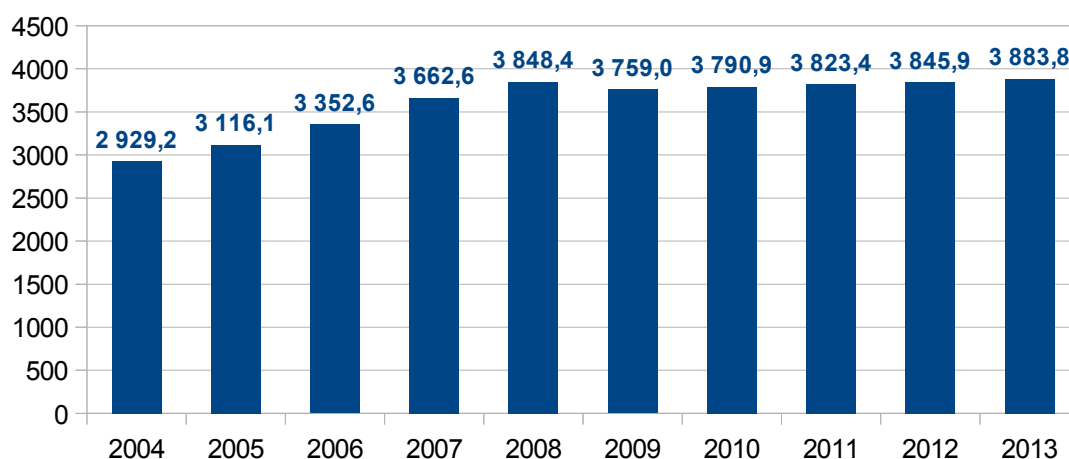
I v roce 2013 je z pohledu růstu předepsaného pojistného stále možné mluvit o stagnaci českého pojistného trhu. Celkové předepsané pojistné od roku 2010 již třetím rokem kleslo. V roce 2013 se však jednalo o pouhý 0,6% pokles oproti roku předcházejícímu. S přihlédnutím na rozdělení předepsaného pojistného na životní a neživotní pojištění si z pohledu vývoje poprvé od roku 2008 vedlo lépe neživotní pojištění, které oproti roku 2012 kleslo o 0,02 %, zatímco životní pojištění o 1,21 %. V oblasti životního pojištění i nadále pokračoval negativní trend ve snižování počtu pojistných smluv. Konkrétně v roce 2013 se jednalo o meziroční změnu -200 000 smluv. Naopak v segmentu neživotního pojištění se podařilo zmírnit nepříznivý vývoj v oblasti pojištění automobilů, kde se propad trhu s povinným ručením ustálil na -1 % z -5 % v roce 2012. Tento fakt byl zapříčiněn především zvýšením jeho ceny. Také u havarijního pojištění došlo po několika letech ke zmírnění jeho propadu, a to díky zvýšení cen motorových vozidel, z jejichž pořizovací hodnoty se vychází při stanovování ceny havarijního pojištění [33].

S ohledem na budoucí možný vývoj českého pojistného trhu uvádí výkonný ředitel ČAP Tomáš Sýkora [33]: „*neočekávám, že by na počínající ožívování ekonomiky zareagoval (pojistný trh; pozn. aut.) výrazněji již v tomto roce. Oživení pojistného trhu lze očekávat se zpožděním, a to nejspíše až v roce 2015.*“

4.3 Pojištěnost a propojištěnost

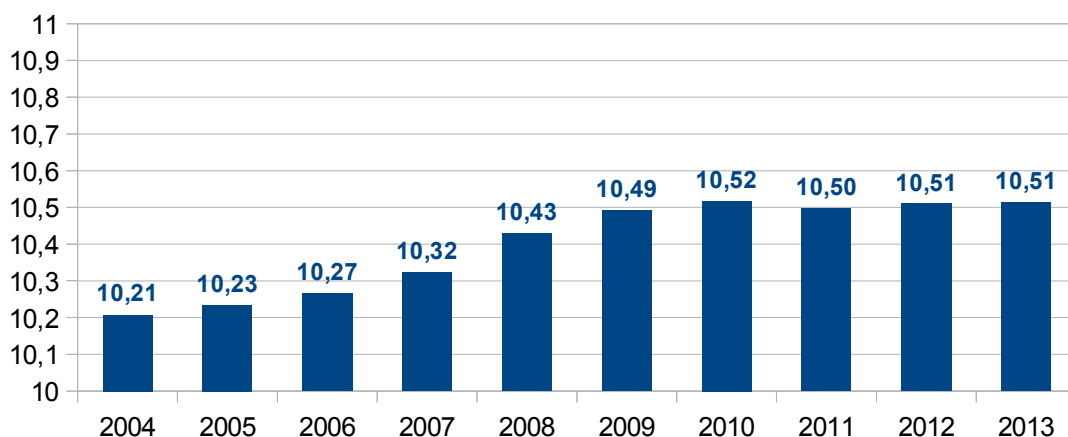
Dalším velice významným a mezinárodně uznávaným ukazatelem je pojištěnost. Jde o poměr (vyjádřený v procentech) mezi hrubým předepsaným pojistným a hrubým domácím produktem v běžných cenách pro sledovaný rok. Je možné říci, že čím vyšší je tento ukazatel, tím rozvinutější je i pojistný trh [34]. Avšak vzhledem k tomu, že je tento ukazatel ovlivněn právě výší HDP dané země, bývá velice často uváděn s ukazatelem, kde je celková výše předepsaného pojistného přepočtena na jednoho obyvatele. Tento ukazatel bývá označován jako propojištěnost [17 s. 243].

Pro výpočet výše zmíněných ukazatelů je nutné, kromě již představeného předepsaného pojistného, nastínit i vývoj HDP v běžných cenách a vývoj počtu obyvatelstva v ČR za posledních deset let. Tyto hodnoty jsou uvedeny na obrázcích 4.6 a 4.7.

Obrázek 4.6: HDP v běžných cenách v České republice za deset let (v mld. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ dostupných z <http://www.czso.cz/>.

Obrázek 4.7: Počet obyvatel v České republice za deset let (v mil. CZK).

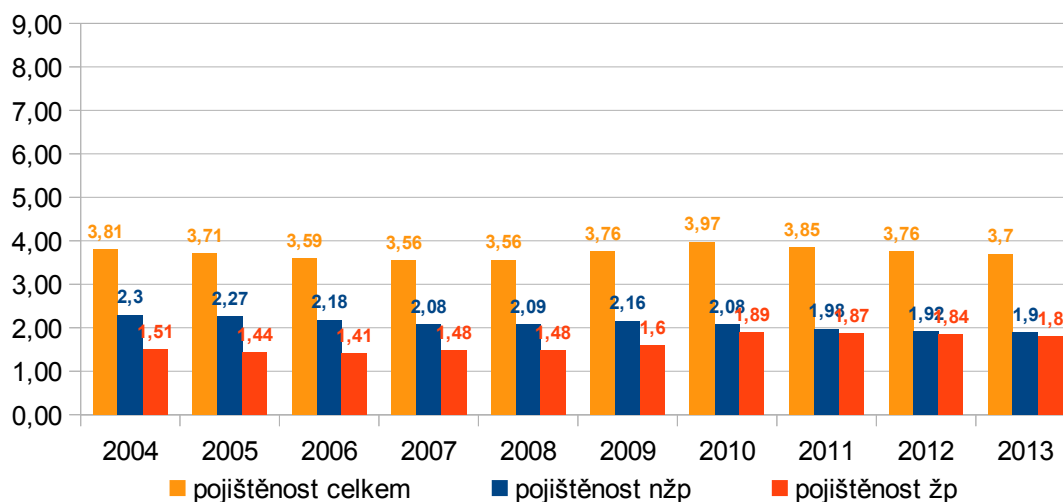
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ dostupných z <http://www.czso.cz/>.

S přihlédnutím k omezenému rozsahu této práce a jejímu zaměření však nebudou výše uvedené hodnoty podrobněji interpretovány. Jak již bylo zmíněno slouží pouze pro výpočet pojištěnosti a propojištěnosti v České republice.

Vzhledem k tomu, že oba ukazatele slouží především pro zhodnocení vyspělosti pojistného trhu a umožňují tak vzájemné porovnání mezi jednotlivými zeměmi, bude v následujících podkapitolách pojištěnost a propojištěnost použita pro srovnání českého pojistného trhu s trhem evropským.

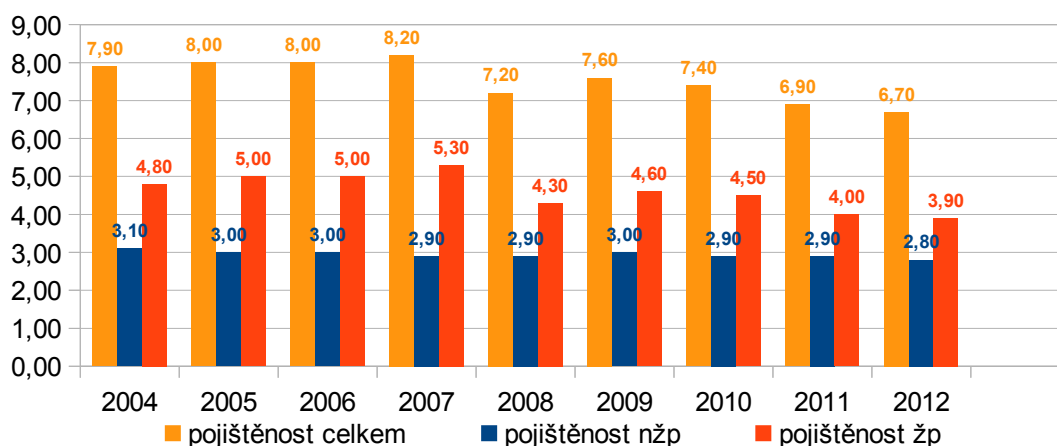
4.3.1 Pojištěnost

Obrázek 4.8 na následující straně přehledným způsobem ukazuje vývoj pojištěnosti v České republice za posledních deset let. Pro snadnější porovnání pojištěnosti v ČR s pojištěností evropskou je na následující straně uveden i obrázek 4.9.

Obrázek 4.8: Pojištění v České republice za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ a ČAP dostupných z <http://www.czso.cz/> a <http://www.cap.cz/>.

Obrázek 4.9: Pojištění v Evropě za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ a ČAP dostupných z <http://www.czso.cz/> a <http://www.cap.cz/>.

Celková pojištění dosáhla v roce 2004 úrovně 3,81 %, přičemž pojištění v neživotním pojištění činila 2,3 % a v životním 1,51 %. Ze srovnání ČR a evropského průměru lze vyvodit, že celková pojištění je v ČR dvakrát nižší, přičemž rozdíl v oblasti neživotního pojištění je více než trojnásobný. Z hlediska struktury pojištění se tedy jedná o poměrně vysoký rozdíl.

V roce 2005 došlo oproti roku předcházejícímu k mírnému snížení celkové pojištěnosti, a to na úroveň 3,71 %. Jednalo se tak o první snížení od roku 1991. Hlavní vliv na toto snížení mělo především vyšší tempo růstu HDP v běžných cenách (8,97 %) než tempo růstu předepsaného pojistného (3,73 %). Celková pojištěnost byla i v roce 2005 podstatně nižší než průměr Evropy, který činil 8,00 %. Rozdíl mezi ČR a Evropou je i nadále strukturální, a spočívá v pojištěnosti v oblasti životního pojištění, která byla v Evropě téměř tři a půl krát vyšší než v ČR [24].

I v roce 2006 zůstává ČR se svými 3,59 % zhruba na polovině evropského průměru v pojištěnosti. Výraznější rozdíl i nadále vykazuje pojištěnost v životním pojištění. Přesně se jedná o rozdíl 3,59 procentních bodů. Rozdíl v neživotním pojištění činil pouze 0,82 procentních bodů [25].

Rok 2007 znamenal pro ukazatel pojištěnosti další pokles (již 4. v řadě), a to na úroveň 3,56 %. Tuto změnu mělo opět na svědomí vyšší tempo růst HDP v běžných cenách (9,25 %) oproti růstu předepsaného pojistného (8,35 %). Oblast životního pojištění si i nadále udržela prakticky stejný výsledek, a to 1,48% podíl k HDP. Ve srovnání s evropskou pojištěností však nedosáhla ČR ani poloviční úrovně [26].

Z hlediska výše podílu předepsaného pojistného na HDP byl rok 2008 naprosto totožný s rokem 2007, a to i co se jeho samotné struktury týče. Pojištěnost v životním pojištění činila 1,48 %, tedy stejně jako v roce přecházejícím a pojištěnost v oblasti neživotního se pohybovala na úrovni 2,09 %. Z porovnání těchto výsledků s průměrnou pojištěností v Evropě vyplývá, že ČR opět oproti Evropě zaostávala, a to jak v životním, tak v neživotním pojištění. Rozdíl v celkové pojištěnosti byl zhruba dvojnásobný. I nadále však zůstává podstatný rozdíl v oblasti neživotního pojištění, kde je úroveň pojištěnosti v ČR oproti Evropě téměř třikrát nižší.

V roce 2009 došlo poprvé za sledované období k růstu pojištěnosti v ČR, a to z 3,56 % na 3,76 %. Svůj podíl na tom mělo rychlejší tempo růstu předepsaného pojistného, které se meziročně zvýšilo o 3,11 %, oproti tempu růstu HDP, jehož úroveň oproti roku předcházejícímu dokonce poklesla a to o 2,32 %. Obdobný vývoj byl však vlivem finanční

krize ze září přecházejícího roku zaznamenán i v ostatních zemích Evropy, a nedošlo tak k žádnému dramatickému zvýšení poměru pojištěnosti ve prospěch ČR. Za pozornost stojí alespoň zvýšení pojištěnosti v životním pojištění z 1,48 % na 1,6 %, které bylo meziročně nejvyšší od roku 2004. I tento růst však nezvrátil nepříznivé postavení životního pojištění ve srovnání s ostatními zeměmi Evropy.

I v roce 2010 došlo k dalšímu zvýšení pojištěnosti v ČR, a to i přes to, že se česká ekonomika v tomto roce dostala z recese a HDP meziročně stouplo o 0,85 %. Nicméně růst HDP byl nižší než růst předepsaného pojistného, který činil 6,49 %. Z hlediska rozdělení na životní a neživotní pojištění, došlo ke zvýšení pojištěnosti v životním pojištění o 0,29 procentních bodů, což byl vyšší růst než v minulém roce. Pojištěnost v neživotním pojištění se naopak snížila, a to na 2,08 %.

Zatímco v přecházejících dvou letech docházelo ke zvyšování ukazatele pojištěnosti, v roce 2011 došlo k jeho poklesu. Za tímto poklesem stálo vyšší tempo růstu HDP v běžných cenách než tempo růstu předepsaného pojistného, a to i přes fakt, že meziroční tempo růstu české ekonomiky v tomto roce činilo pouze 0,86 %. Tempo růstu předepsaného pojistného potom činilo -2,2 %, což právě ve srovnání s výše uvedeným tempem růstu HDP umožnilo toto snížení pojištěnosti. Co se rozdělení pojištěnosti na životní a neživotní pojištění týče, činila hodnota pojištěnosti v prvním případě 1,92 % a ve druhém 1,87 %.

Stejně jako v roce předcházejícím došlo i v roce 2012 ke snížení pojištěnosti, a to opět jak v ČR, tak i v celé Evropě. I příčina tohoto poklesu byla totožná s rokem 2011. Byl to vyšší růst HDP (0,59 %) než růst předepsaného pojistného (-1,75 %). Celková pojištěnost v roce 2012 tak v ČR činila 3,76 %, v neživotním pojištění 1,92 % a v životním 1,84 %. Co se průměru Evropy týče, tak celková pojištěnost dosáhla úrovně 6,70 %, v neživotním pojištění 2,80 % a v životním 3,90 %. Z uvedeného si můžeme povšimnout, že celková pojištěnost je i nadále téměř dvakrát vyšší (přesně 1,81 krát) v Evropě než v ČR. Tento rozdíl je i nadále strukturální a vychází v neprospěch české pojištěnosti v neživotním pojištění, která je více než 2,5 krát nižší.

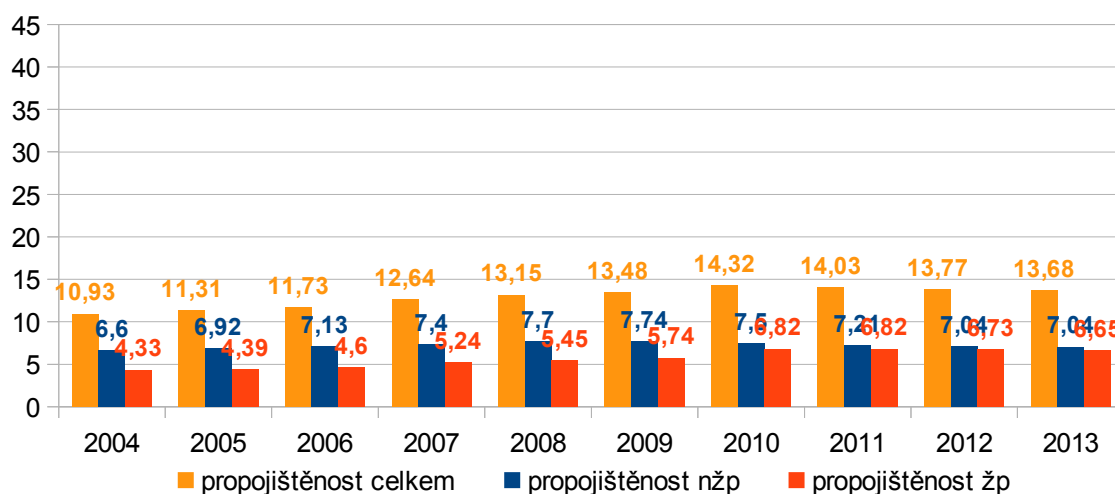
Rok 2013 z pohledu české pojištěnosti znamenal její opětovné snížení, a to na úroveň 3,70 %. Pojištěnost v neživotním pojištění se snížila na 1,90 % a v životním na 1,80 %. Důvodem pro tento pokles byl opětovně vyšší meziroční růst HDP (0,98 %) oproti růstu předepsaného pojistného, které pokleslo o 0,6 % oproti přecházejícímu roku.

Při bližším pohledu na sledované desetileté období, si je možné povšimnout stále se zvyšujících podílů životního pojištění na celkovém HDP, a to na úkor neživotního pojištění. Zatímco v roce 2004 byla pojištěnost v ČR v životním pojištění 1,52 krát nižší než v neživotním pojištění, v roce 2013 byla již téměř totožná (pouze 1,06 krát nižší). Ukazatel pojištěnosti tak znovu potvrdil již několikrát zmíněný, a v přecházející kapitole dokonce dokázaný, celosvětový trend zvyšujícího se významu životního pojištění také v podmínkách ČR. Toto tempo je však i nadále plíživé a v dohledné době se tak nedá očekávat, že by bylo možné dosáhnout úrovně ostatních evropských vyspělých zemí. Tento rozdíl však vytváří prostor pro růst českého pojistného trhu a je i příslibem pro jeho budoucí rozvoj.

4.3.2 Propojištěnost

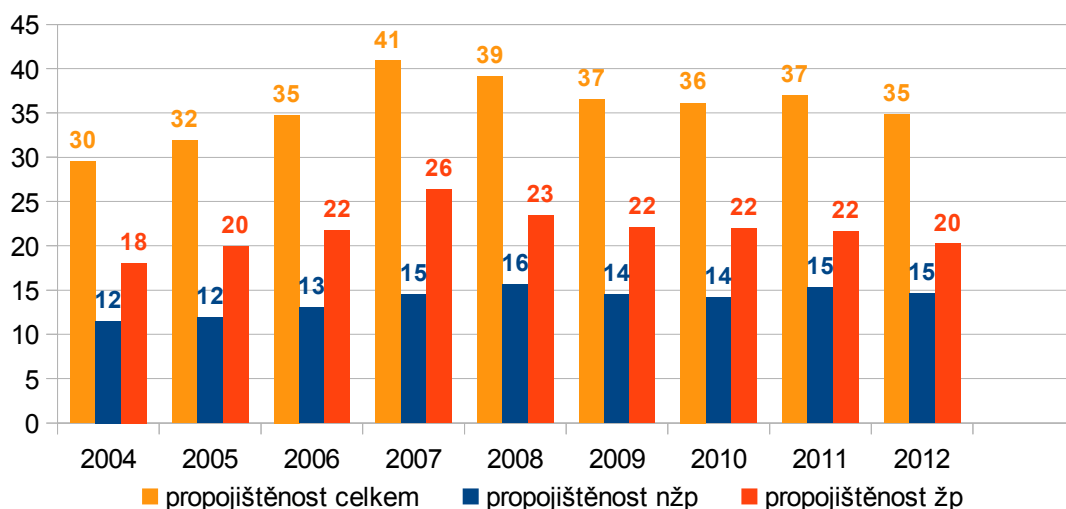
Úrovně propojištěnosti v ČR a v Evropě zobrazují obrázky 4.10 a 4.11 na následující straně. Vzhledem k tomu, že vývoj pojistného trhu byl podrobněji popsán již v předcházejících kapitolách prostřednictvím ukazatelů předepsaného pojistného a pojištěnosti, a i tento ukazatel vychází z hodnot předepsaného pojistného, bude k propojištěnosti uveden jen krátký komentář a tato práce se tak nebude zabývat jeho obsáhlejší analýzou.

Stejně tak jako v případě pojištěnosti byla i zde pro lepší názornost převedena vertikální osa obou grafů na stejné intervaly. Dále byly také evropské hodnoty propojištěnosti (uváděné v dolarech) převedeny na české koruny, a to podle středového kurzu ČNB platnému ke dni 7. dubna 2014, tj. jeden USD rovná se 19,99 CZK.

Obrázek 4.10: Propojištěnost v České republice za deset let (v tis.).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ a ČAP dostupných z <http://www.czso.cz/> a [http://www.cap.cz./](http://www.cap.cz/).

Obrázek 4.11: Propojištěnost v Evropě za deset let (v tis.).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ a ČAP dostupných z <http://www.czso.cz/> a [http://www.cap.cz./](http://www.cap.cz/).

Bez hlubšího zkoumání lze vidět podstatně vyšší průměrné hodnoty propojištěnosti v Evropě než v ČR. Zatímco na počátku sledovaného období, tedy v roce 2004, činila hodnota předepsaného pojistného na jednoho obyvatele v ČR 10,93 tis. Kč., celková

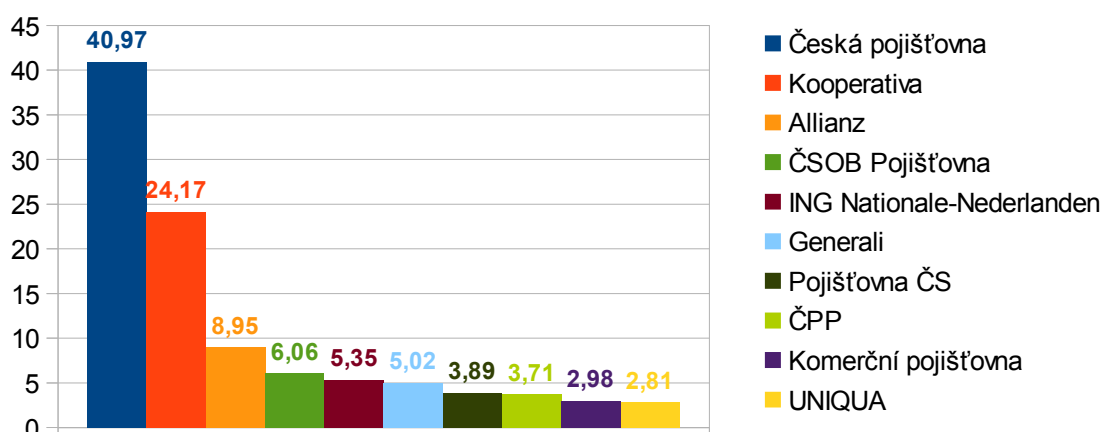
propojištěnost v Evropě byla na úrovni 30 tis. Kč. Celková propojištěnost v zemích Evropy tak byla 2,7 krát vyšší než v ČR. Ani z hlediska struktury propojištěnosti nelze očekávat žádné překvapení ve prospěch životního pojištění. Propojištěnost v životním pojištění byla totiž v ČR v roce 2004 o 2,27 tis. Kč nižší než v neživotním pojištění a z pohledu srovnání ČR s průměrem Evropy byla propojištěnost v životním pojištění nižší o 13,67 tis. Kč, tedy 4,15 krát nižší. Stejně jako v jiných ukazatelích se tak i zde se projevila vyšší významnost neživotního pojištění nad životním.

Nicméně za dobu sledovaných deseti let si je možné i na ukazateli propojištěnosti povšimnou zvyšování významu životního pojištění v ČR a pomalého dotahování poměru mezi životním a neživotním pojištěním ve vyspělých zemích Evropy, který činí 60:40 ve prospěch životního pojištění. V roce 2013 byl totiž rozdíl mezi životním a neživotním pojištěním z hlediska propojištěnosti pouze 0,39 tis. Kč, což je oproti roku 2004 téměř šestinásobné zlepšení.

Z tohoto pohledu je tak ČR na špičce ve střední Evropě. Samotná celková propojištěnost se přitom za deset let zvedla o 2,75 tis. Kč. (na 13,68 tis. Kč), přičemž svého maxima dosáhla v roce 2010, kdy činila 14,38 tis. Kč. Celková propojištěnost potom v roce 2013 v Evropě činila 35 tis. Kč a byla tak ve srovnání s ČR 2,5 krát vyšší.

5 Komparace vybraných ukazatelů tří pojišťoven působících na českém pojistném trhu

Zatímco v přecházející kapitole byl český pojistný trh zhodnocen z globálního hlediska, kapitola 5 se zaměří na porovnání tří pojišťoven podnikajících na českém pojistném trhu. Jako kritérium pro výběr přitom poslouží již několikrát použitý ukazatel celkového předepsaného pojistného, a to z roku 2004, který je i výchozím bodem všech analýz v kapitolách 4 a 5. Hodnoty předepsaného pojistného pro deset největších pojišťoven zobrazuje obrázek 5.1.

Obrázek 5.1: Předepsané pojistné největších pojišťoven v roce 2004 (v mld. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Třemi největšími pojišťovnami podle předepsaného pojistného, se kterými bude následující text dále pracovat, jsou tedy Česká pojišťovna (40,97 mld.), Kooperativa (24,17 mld.) a Allianz (8,95 mld.).

Česká pojišťovna, a. s.

Univerzální pojišťovna, která je od zahájení své činnosti v roce 1992 největší pojišťovnou v ČR. Poskytuje služby životního i neživotního pojištění, a to jak pro jednotlivce, tak i pro malé, střední a velké klienty z oblasti průmyslových a podnikatelských rizik. Ke konci

roku 2012 zaměstnávala 3 894 zaměstnanců, podíl předepsaného pojistného na českém trhu činil 25,83 %, spravovala téměř osm milionů pojistných smluv. Podíl zahraniční účasti tvoří 76 % (Assicurazioni Generali S.p.A.) [32] [35].

Kooperativa, Vienna Insurance Group

Svou činnost na českém pojišťovacím trhu zahájila v roce 1993. V současnosti se jedná o druhou největší pojišťovnu s podílem na celkovém předepsaném pojistném ve výši 19,01 % v roce 2012. Jde rovněž o univerzální pojišťovnu nabízející své produkty jak občanům, tak velkým korporacím. V současnosti zaměstnává 3 838 zaměstnanců, kteří spravují více než 3,8 milionů pojistných smluv pro více než 2,02 milionů klientů. Podíl zahraniční účasti činí 96,32 % (Vienna Insurance Group Wiener Städtische Versicherung AG) [32] [36].

Allianz pojišťovna, a. s.

Stejně jako Kooperativa i pojišťovna Allianz působí v ČR od roku 1993. Jde o třetí největší pojišťovnu v ČR, která v současné době dosahuje 8,46% podílu na celkovém předepsaném pojistném. I v případě pojišťovny Allianz se jedná o univerzální pojišťovnu, jejíž 831 zaměstnanců spravovalo v roce 2012 okolo 1,8 milionů smluv. Zahraniční účast tvoří celých 100 % [32] [37].

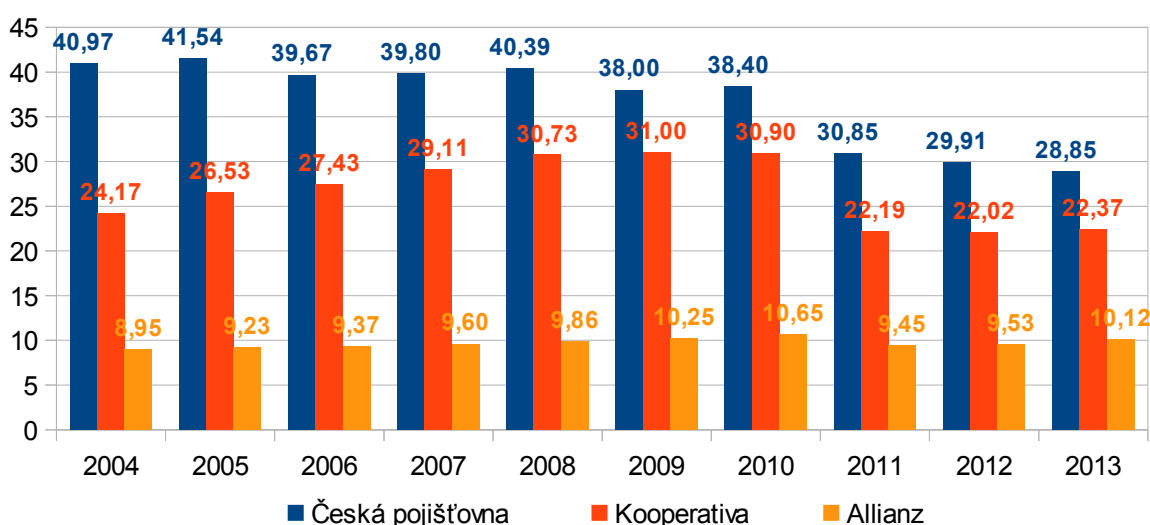
5.1 Předepsané pojistné

Tato kapitola logicky kopíruje strukturu obsaženou v kapitole 4.1, a to pouze s tím rozdílem, že údaje uvedené zde se budou týkat pouze výše určených třech největších pojišťoven působících na trhu v ČR. Nejprve tak tedy dojde k porovnání absolutních hodnot předepsaného pojistného v jednotlivých letech bez jakékoliv hlubší analýzy a až v kapitole 5.2, pracující s meziročními změnami, dojde k jejich stručnému zhodnocení.

Z hlediska dalšího vyhodnocování je rovněž důležité opět připomenout, že v roce 2011 změnila ČAP metodiku pro výpočet předepsaného pojistného. Zatímco však v celé

kapitole 4 byly veškerá data od roku 2011 přepočítána na metodiku původní, v této kapitole to však z důvodů absence celé řady dílčích hodnot nebylo možné. Na tento fakt je tedy důležité při vyhodnocování všech grafů v této podkapitole pamatovat a prudké poklesy v předepsaném pojistném v roce 2011 brát s rezervou.

Jako první je uveden obrázek 5.2, který mezi sebou vzájemně porovnává celkové předepsané pojistné v jednotlivých pojišťovnách za dobu deseti let. Rozpad předepsaného pojistného na životní a neživotní pojištění zachycují obrázky 5.3 a 5.4 dále v textu.

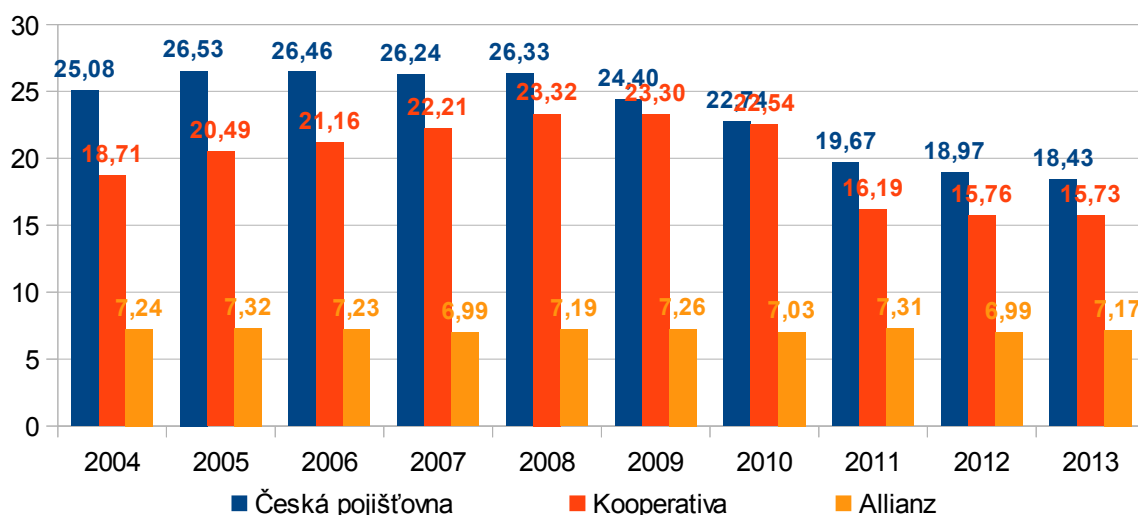
Obrázek 5.2: Předepsané pojistné třech největších pojišťoven za deset let (v mld. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Aniž by byly ve výše uvedeném grafu hodnoty předepsaného pojistného uváděny v podobě meziročních procentních změn, lze z něj vysledovat určité trendy. Prvním a snadno zachytitelným je pozvolné snižování celkového předepsaného pojistného České pojišťovny. V prvním sedmiletém intervalu se její předepsané pojistné snížilo o 2,57 mld. Kč a ve druhém tříletém intervalu o 2 mld. Kč. Závažnějším faktem, který však již není možný z obrázku 5.2 zachytit, avšak se snížením předepsaného pojistného České pojišťovny souvisejícím, je snížení jejího procentního podílu na předepsaném pojistném v ČR z 36,39 % v roce 2004 na 25,3 % v roce 2013 [24] [38].

Dále si je také možné všimnout, že v případě pojišťovny Allianz nedošlo ani v jednom intervalu k poklesu předepsaného pojistného. Její procentní podíl na celkovém předepsaném pojistném v ČR se během sledovaného období zvýšil ze 7,95 % na 8,9 %. Tedy téměř o jeden procentní bod [24] [38].

Konečně u pojišťovny Kooperativa došlo během prvních sedmi let k významnému nárůstu předepsaného pojistného, a to z 24,17 mld. Kč na 30,19 mld. Kč, přičemž předepsané pojistné během této doby pokleslo pouze dvakrát. Tento pokles však byl velice nepatrný a v obou případech se jednalo o snížení o pouhou desetinu mld. Kč.

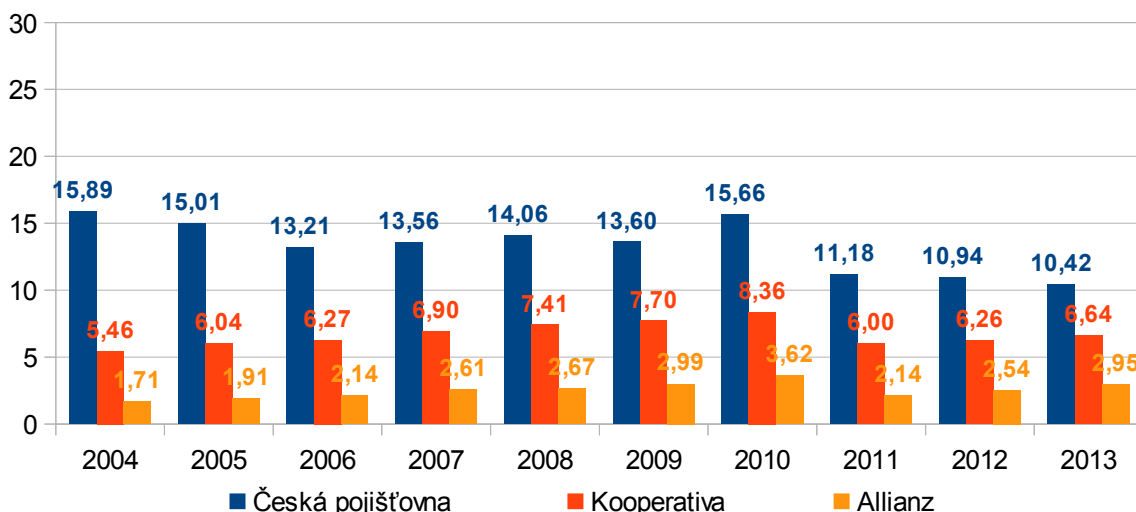
Obrázek 5.3: Předepsané pojistné v neživotním pojištění třech největších pojišťoven za deset let (v mld. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Pro zhodnocení vývoje předepsaného pojistného v neživotním pojištění, však již bude zajisté výhodnější využít ukazatel změny předepsaného pojistného, jelikož předepsané pojistné vyjádřené v absolutních hodnotách není na první pohled dostatečně vypovídající.

Ve stručnosti je však možné zmínit alespoň rozkolísanost ve vývoji předepsaného pojistného u České pojišťovny, kde docházelo k neustálému střídání růstu a poklesu. Obdobný vývoj byl zaznamenán i pojišťovny Allianz.

Alespoň při pohledu na úrovně předepsaného pojistného v neživotním pojištění u Kooperativy je možné vysledovat trend jeho růstu. V prvním intervalu předepsané pojistné neustále rostlo, a to až do roku 2008, kdy dosáhlo svého maxima 23,32 mld Kč. Od tohoto roku však již docházelo k jeho poklesu. A to jak ve zbývajících dvou letech prvního intervalu, tak i v celém druhém intervalu, tedy od roku 2011 do roku 2013.

Obrázek 5.4: Předepsané pojistné v životním pojištění třech největších pojišťoven za deset let (v mld. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

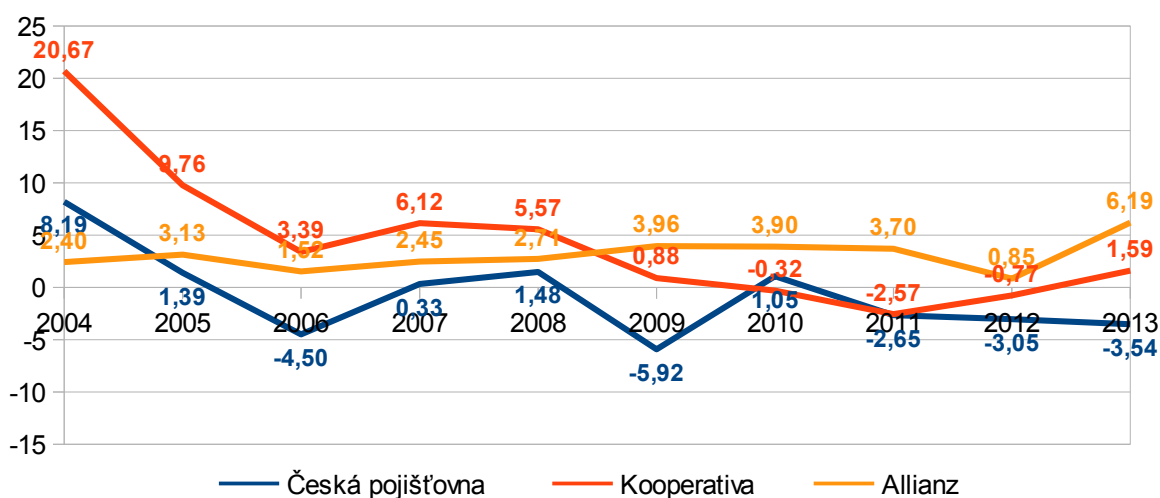
Předepsané pojistné v životním pojištění je však již opět čitelné i z obrázku 5.4. Bude-li abstrahováno od nerovnoměrného vývoje České pojišťovny, lze si všimnout nepřetržitého růstu předepsaného pojistného, a to jak u Kooperativy, tak u Allianz.

5.2 Roční růst předepsaného pojistného

Tato podkapitola se bude, jak již bylo přislíbeno, zabývat podrobnější analýzou vývoje předepsaného pojistného třech největších pojišťoven podnikajících na území ČR. Pro tuto analýzu bude stejně jako v kapitole 4.2, kde byl hodnocen trh ČR z globálního hlediska, využit ukazatel meziročního růstu předepsaného pojistného.

Opět je důležité připomenout změnu metodiky ČAP v roce 2011. Nicméně vzhledem k tomu, že všechny následující grafy již operují s procentními změnami a nikoliv absolutními hodnotami, a tyto procentní změny jsou ve výročních zprávách obsaženy, je možné považovat hodnoty v roce 2011 v této podkapitole za relevantní.

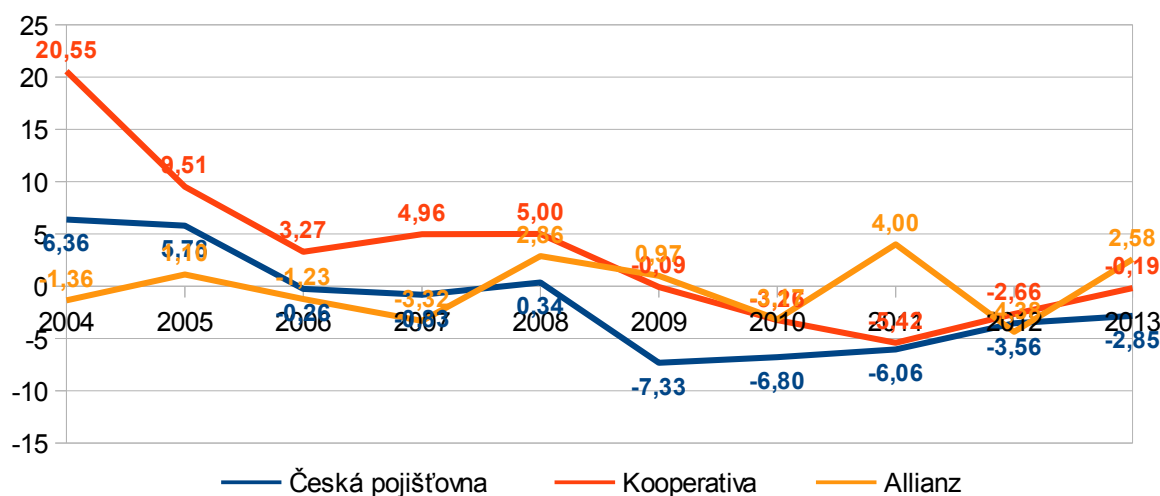
Jako první je uveden obrázek 5.5. Ten popisuje meziroční změny předepsaného pojistného třech největších pojišťoven působících na českém pojistném trhu, a to v procentním vyjádření.

Obrázek 5.5: Roční růst předepsaného pojistného třech největších pojišťoven v České republice za deset let (v %).

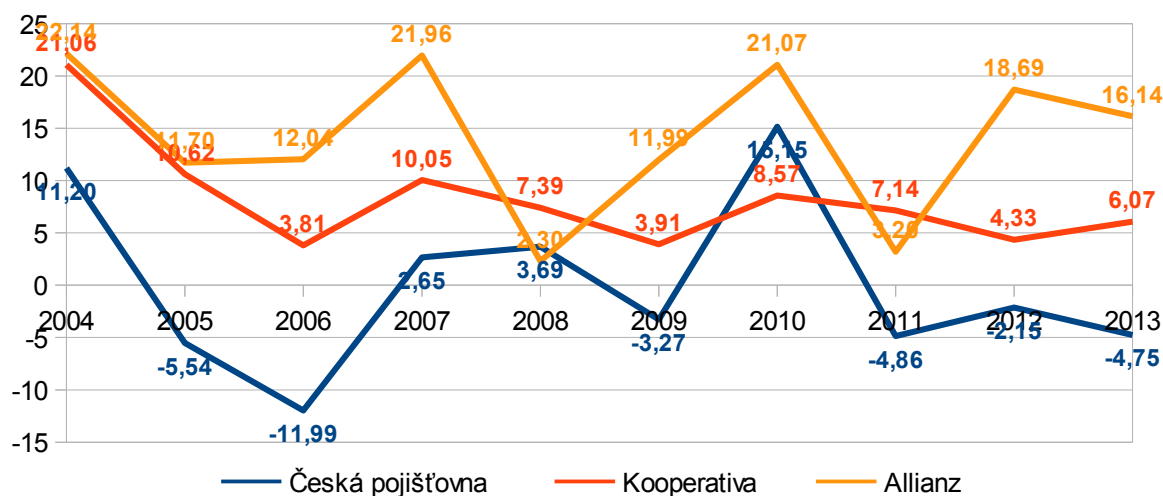
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Tento obrázek je samozřejmě doplněn i obrázky 5.6 a 5.7, které umožňují zhodnotit vývoj předepsaného pojistného v rozložení na neživotní a životní pojištění. Oba dva obrázky jsou uvedeny na následující straně.

Obrázek 5.6: Roční růst předepsaného pojistného v neživotním pojištění třech největších pojišťoven v České republice za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Obrázek 5.7: Roční růst předepsaného pojistného v životním pojištění třech největších pojišťoven v České republice za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Česká pojišťovna v roce 2004 spravovala přes 13 milionů pojistných smluv, což z hlediska jejich počtu znamenalo 59% podíl, a byla tak na českém pojistném trhu jasnou jedničkou. Celkové předepsané pojistné této pojišťovny dosáhlo 40,97 mld. Kč (37% podíl

na celkovém předepsaném pojistném v ČR) a meziročně se tak zvýšilo o 8,19 %. Tahounem tohoto růstu bylo přitom životní pojištění, které si polepšilo o 11,20 %. Dynamika neživotního pojištění dosáhla 6 % [39].

Druhou nejsilnější pojišťovnou v roce 2004 byla Kooperativa, která se svými 20,03 mld. Kč předepsaného pojistného zaujímala 27,36% tržní podíl. Meziroční růst předepsaného pojistného činil 20,67 %, což bylo tempo více než třikrát vyšší než vykázal celý pojistný trh. Tento rok tak byl pro pojišťovnu Kooperativa jedním z nejúspěšnějších v historii. Z hlediska rozdělení výše zmíněného růstu mezi životní a neživotní pojištění je možné říci, že se na tomto růstu podílely obě tyto oblasti prakticky stejnou měrou (životní pojištění 21,06 %, neživotní 20,55 %). Počet pojistných smluv potom meziročně vzrostl o 23 % na více než tři miliony. Tohoto růstu bylo dosaženo především díky převzetí pojistných smluv Pojišťovny České spořitelny a navázáním strategické spolupráce v křížovém prodeji produktů těchto dvou společností [40].

Ze třech sledovaných pojišťoven dosáhla nejnižšího růstu celkového předepsaného pojistného jednoznačně pojišťovna Allianz, s meziroční změnou 2,40 %. Vysokého tempa růstu bylo dosaženo alespoň v oblasti životního pojištění, kde meziroční změna činila 22,14 % a jednalo se tak o nejlepší výsledek ze třech porovnávaných pojišťoven. Neživotní pojištění si však vlivem odchodu velkého množství mezinárodních klientů v rámci jednotného evropského trhu meziročně pohoršilo o 1,36 % [41].

V roce 2005 došlo u všech tří pojišťoven ke zpomalení tempa růstu celkového předepsaného pojistného, což korespondovalo i se zpomalením dynamiky předepsaného pojistného v celé ČR ze 6,61 % v roce 2005 na 3,73 % v roce následujícím. Přitom dynamika růstu České pojišťovny byla ze všech nejnižší, a to 1,39 %. Její předepsané pojistné v životním pojištění se dokonce oproti roku 2004 snížilo o 5,54 %. Tento pokles byl zapříčiněn především vyčerpáním potenciálu jednorázově placeného pojistného [42].

Nejvyššího tempa růstu dosáhla opět Kooperativa, jejíž předepsané pojistné se zvýšilo o 9,76 % (životní pojištění o 10,62 %, neživotní o 9,51 %). Významným krokem z hlediska dlouhodobé strategie této pojišťovny byla akvizice České podnikatelské pojišťovny [43].

Na druhém místě z hlediska růstu předepsaného pojistného se umístila pojišťovna Allianz. Její předepsané pojistné vzrostlo o 3,13 % na 9,23 mld. Kč, přičemž životní pojištění vykázalo ze třech srovnávaných pojišťoven vůbec nejvyšší růst a to 11,70 %. Oproti roku předcházejícímu rostlo již i neživotní pojištění, nicméně stále velice nízkým tempem 1,10 %. To bylo opět způsobeno odchodem některých průmyslových klientů z českého trhu [44].

I přes fakt, že v roce 2006 celkový pojistný trh v ČR rostl o 0,33 procentních bodů více než v roce 2005 a jeho dynamika tak vykazala 4,06% růst, ani jedna ze třech největších pojišťoven takovéto meziroční změny nedosáhla. Meziročně nejvíce si polepšila pojišťovna Kooperativa (o 3,39 %), dále Allianz (o 1,52 %) a již druhý rok po sobě nejnižšího růstu dosáhla Česká pojišťovna, jejíž předepsané pojistné se dokonce oproti roku předcházejícímu snížilo o 4,50 %. Toto snížení mělo na svědomí především životní pojištění, jehož meziroční pokles činil 11,99 % a to z důvodu velkého poklesu zájmu o segment jednorázových pojištění [45].

U pojišťovny Kooperativa dále stojí za zmínku, že se jí jako jediné podařilo udržet kladnou meziroční změnu v oblasti neživotního pojištění, a to 3,27 % (Česká pojišťovna -0,26 %, Kooperativa -1,23 %).

Pro pojišťovnu Allianz byl rok 2006 úspěšný především v segmentu životního pojištění, kde dosáhla již třetí rok po sobě tradičně nejvyššího meziročního růstu. V roce 2006 tato změna činila 12,04 % a výrazně tak překonala jak pojišťovnu Kooperativa (3,81 %), tak Českou pojišťovnu (-11,99 %). V oblasti neživotního pojištění však opět došlo k poklesu o 1,23 %.

V roce 2007 se všechny tři největší pojišťovny ocitly poměrně hluboko pod průměrem růstu předepsaného pojistného českého pojistného trhu, které činilo 8,35 %. Oproti roku přecházejícímu však ani u jedné pojišťovny nedošlo ke snížení celkového předepsaného pojistného. Růstová dynamika byla opět nejvyšší u Kooperativy (6,12 %). Stejně jako v přecházejícím roce skončila na druhém místě Allianz (2,45 %) a na třetím místě opět zůstala Česká pojišťovna (0,33 %). Ani v oblasti neživotního pojištění nedošlo k žádným

dramatickým změnám a tempa růstu a umístění jednotlivých pojišťoven zůstalo prakticky stejné. Z oblasti životního pojištění stojí za zmínku alespoň meziroční tempo růstu předepsaného pojistného u Allianz, které činilo 21,97 %.

Průměrný růst předepsaného pojistného v roce 2008 činil 5,14 %. Tento průměr překonala pouze Kooperativa, jejíž meziroční změna činila 5,57 %. Opět se tak z hlediska růstové dynamiky umístila na prvním místě. S meziročním růstem 2,71 % se na druhém místě již po čtvrté umístila Allianz a České pojišťovna s růstem 1,48 na místě třetím.

Předepsané pojistné v neživotním pojištění opět vzrostlo nevíce u pojišťovny Kooperativa, kde tato změna činila 5,00 % a jedná se tak o nejlepší výsledek ze všech třech sledovaných pojišťoven, a to již pátý rok v řadě. Za zmínku stojí také tempo růstu předepsaného pojistného v neživotním pojištění u pojišťovny Allianz, které po dvou letech nevykázalo negativní změnu. Oproti roku předcházejícímu se tak její předepsané pojistné v neživotním pojištění zvýšilo o 2,86 % a poprvé si vedlo lépe než životní pojištění této pojišťovny, které oproti roku předcházejícímu stoupl pouze o 2,30 % a meziročně si tak pohoršilo o 19,66 procentních bodů. Z hlediska porovnání s ostatními pojišťovnami si tak Allianz v oblasti životního pojištění, kde její růstová dynamika byla tradičně nejvyšší, vedla v roce 2008 jednoznačně nejhůře. Pro srovnání - Kooperativa dosáhla 7,39% růstu a Česká pojišťovna si polepšila o 3,69 %.

V roce 2009 se na první místo v dynamice celkového předepsaného pojistného dostala pojišťovna Allianz, která se svým 3,96% růstem předstihla pojišťovnu Kooperativa. Ta dosáhla pouze 0,88% meziroční změny. Česká pojišťovna si v roce 2009 dokonce pohoršila, a to o 5,92 %, což byl vůbec nejvyšší pokles za desetileté sledované období. Tento výrazný propad souvisí s ukončením činnosti v oblasti pojištění finančních rizik spojených se spotřebitelskými úvěry, kde došlo vlivem finanční krize ke zhoršení kreditního rizika [46].

Při pohledu na neživotní pojištění si meziročně polepšila pouze Kooperativa, a to o pouhých 0,97 %. Pojišťovna Allianz, která od začátku sledovaného období vykazovala meziročně nejvyšší tempa růstu, poprvé vykazovala snížení předepsaného pojistného v tomto

pojištění. Tento pokles však činil nepatrných 0,09 %. Nejvyšší propad v oblasti neživotního pojištění potom zaznamenala Česká pojišťovna (o -7,33 %).

Velmi rozdílných hodnot mezi jednotlivými pojišťovnami bylo v roce 2009 dosaženo u životního pojištění. Zatímco Allianz si připsala dynamiku ve výši 11,99 % a po loňském druhém místě z pohledu meziroční změny se opět umístila jako pojišťovna s nejvyšším nárůstem předepsaného pojistného v životním pojištění, Kooperativa se vrátila na druhé místo, a to díky slabšímu 3,91% růstu. Předepsané pojistné České pojišťovny v životním pojištění se stejně jako v neživotním pojištění snížilo. Tato meziroční změna činila -3,27 %.

V roce 2010 český pojistný trh vzrostl průměrně o 6,49 %. Tomuto růstu se však podařilo přiblížit pouze pojišťovně Allianz, která zároveň se svým 3,90% růstem jako jediná ze třech největších českým pojišťoven dokázala své předepsané pojistné oproti předcházejícímu roku navýšit. Jak v případě Kooperativy, tak v případě České pojišťovny došlo ke snížení předepsaného pojistného. Kooperativa si pohoršila o 0,32 % a České pojišťovna o 1,05 %.

Neživotnímu pojištění se nedařilo ani v jedné ze tří pojišťoven. Největší propad v neživotním pojištění zaznamenala Česká pojišťovna (-6,80 %). Praktický obdobné snížení zaznamenaly zbývající dvě pojišťovny. Kooperativa si pohoršila o 3,26 % a Allianz o 3,17 %.

Naproti tomu příznivou dynamiku vykazalo alespoň předepsané pojistné u životního pojištění, kde došlo k meziročnímu navýšení u všech pojišťoven. Nejvíce posílila Allianz (o 21,07 %), dále Česká pojišťovna (o 15,15 %) a konečně Kooperativa (o 8,57 %).

V roce 2011 nedošlo u třech sledovaných pojišťoven k žádným dramatickým změnám. Stejně jako v roce přecházejícím byla pojišťovna Allianz jedinou, která vykazala růst předepsaného pojistného. Tento růst činil 3,70 %. Předepsané pojistné v pojišťovně Allianz oproti roku 2010 pokleslo o 2,57 % a v České pojišťovně o 2,65 %.

V neživotním pojištění zaznamenala nejvyšší růst pojišťovna Allianz, a to 4,00 %. Naopak pokles vykazala jak Kooperativa (o 5,42 %), tak Česká pojišťovna (o 6,06 %). Co se životního pojištění týče, Kooperativa dosáhla 7,14% procentního růstu, zatímco Allianz pouze 3,20%. Tyto dvě pojišťovny si tak vyměnily svá umístění (podle tempa růstu předepsaného pojistného v životním pojištění) z přecházejícího roku. Česká pojišťovna na rozdíl od roku přecházejícího, kde dosáhla vysokého tempa růstu 15,5 %, vykazala jako jediná záporné tempo růstu, a to -4,86 %.

I v roce 2012 došlo k růstu celkového předepsaného pojistného pouze u pojišťovny Allianz. Tento růst činil 0,85 %. Jak Kooperativa, tak Česká pojišťovna si stejně jako v minulém roce pohoršili. Alespoň pro pojišťovnu Kooperativa byl pozitivní fakt, že toto meziroční snížení předepsaného pojistného bylo nižší než v roce 2011, a to 0,77 %. Předepsané pojistné České pojišťovny potom pokleslo o 3,05 %.

Zatímco v roce přecházejícím se předepsané pojistné v neživotním pojištění podařilo zvýšit alespoň pojišťovně Allianz, v roce 2012 nevykazala ani jedna pojišťovna kladnou změnu. Předepsané pojistné v neživotním pojištění se nejméně snížilo u Kooperativy (o 2,66 %), dále u České pojišťovny (o 3,56 %) a nejvíce u Allianz (o 4,38 %).

V segmentu životního pojištění si Kooperativa i Allianz vedli úspěšně. Předepsané pojistné v životním pojištění u Allianz vzrostlo o 18,69 % a v Kooperativě o 4,33 %. Nejhůře si opět vedla Česká pojišťovna, jejíž předepsané pojistné se opět snížilo, a to o 2,15 %.

V posledním sledovaném roce se předepsané pojistné v ČR snížilo oproti roku přecházejícímu o 0,6 %. S růstem předepsaného pojistného u Allianz o 6,19 % a u Kooperativy o 1,59 % se tak těmito dvěma pojišťovnám vedlo poměrně úspěšně. Česká pojišťovna si naproti tomu již třetím rokem pohoršila. V roce 2013 konkrétně o 3,05 %.

V oblasti neživotního pojištění se z pohledu meziroční změny vedlo nejlépe pojišťovně Allianz, která si jako jediná oproti roku 2012 polepšila. Tento růst předepsaného pojistného činil 2,58 %. Jak Kooperativa, tak Česká pojišťovna dosáhli záporné dynamiky.

Životnímu pojištění se dařilo stejně jako v roce 2012 u Allianz i u Kooperativy. U Allianz byl zaznamenán vysoký 16,14% růst a u Kooperativy 6,07%. U České pojišťovny došlo ke snížení o 4,75 %.

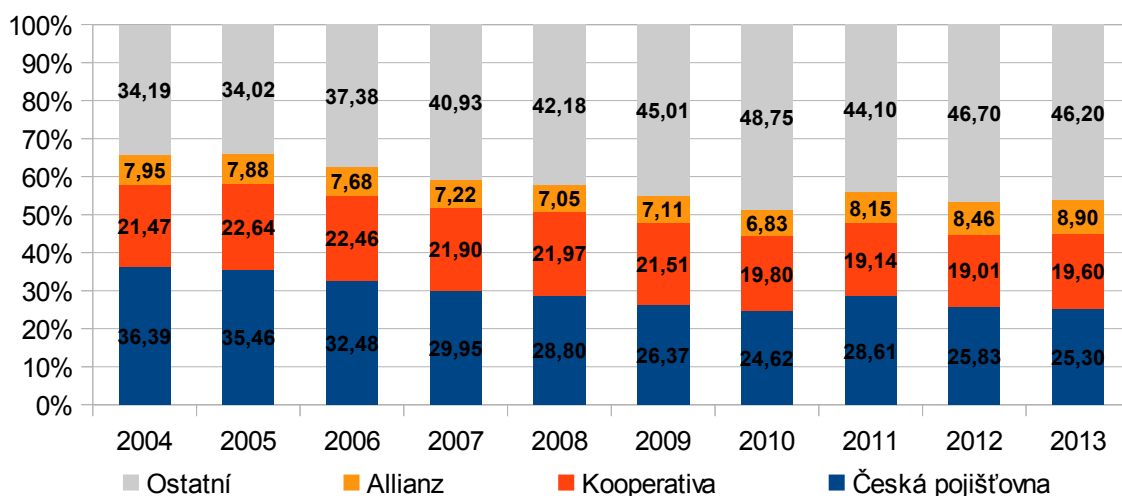
Z pohledu celkového desetiletého vývoje je tak možné učinit několik závěrů. Prvním jsou podstatně vyšší meziroční změny předepsaného pojistného v životním pojištění než v neživotním, a to u všech třech sledovaných pojišťoven. Průměrné tempo růstu předepsaného pojistného bylo jednoznačně nejvyšší u pojišťovny Allianz, které činilo 14,12 %. Druhý nejvyšší průměrný růst, a to 8,30 %, zaznamenala Kooperativa. U České pojišťovny by se potom dalo hovořit o stagnaci, a to z toho důvodu, že její průměrné tempo růstu předepsaného pojistného v životním pojištění činilo 0,01 %.

Aby výše uvedené tvrzení bylo potvrzeno, jsou uvedeny i údaje o průměrném tempu růstu předepsaného pojistného v neživotním pojištění. Zde se nejlépe dařilo Kooperativě, jejíž desetiletá dynamika se pohybovala na úrovni 3,17 %. Průměrná meziroční změna u pojišťovny Allianz činila -0,19 %. Česká pojišťovna vykázala stejně jako v životním pojištění zápornou dynamiku, a to na úrovni -1,52 %. Výše uvedené tedy opět potvrzují zvyšování významu životního pojištění, a to na úkor pojištění neživotního.

Zajímavý je rovněž pohled na průměrné desetileté změny celkového předepsaného pojistného. Ty byly následující: Kooperativa 4,43 %, Allianz 3,08 %, Česká pojišťovna -0,72 %. Vyšší hodnoty meziročních změn u Kooperativy a Allianz tak naznačují snižování náskoku České pojišťovny jako jedničky na českém trhu pojistných služeb ve vztahu ke zbývajícím dvěma pojišťovnám. Tato domněnka bude ověřena v následující kapitole.

5.3 Podíl předepsaného pojistného třech největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v České republice

Cílem této kapitoly je potvrdit, popřípadě vyvrátit, domněnku definovanou v závěru předcházející kapitoly, a to zmenšování náskoku České pojišťovny jako jedničky na trhu před pojišťovnami Allianz a Kooperativa za sledované desetileté období.

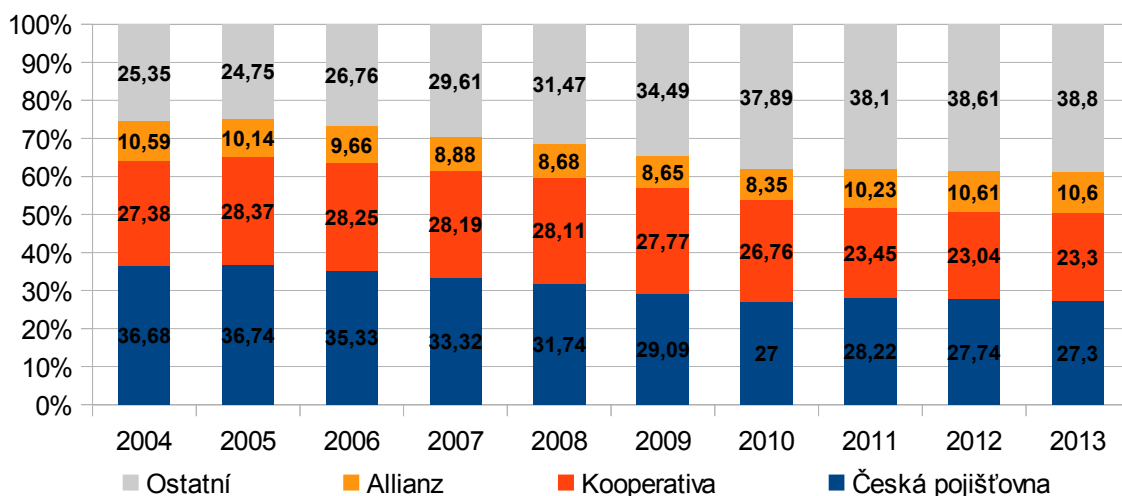

Obrázek 5.8: Podíl třech největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v ČR za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

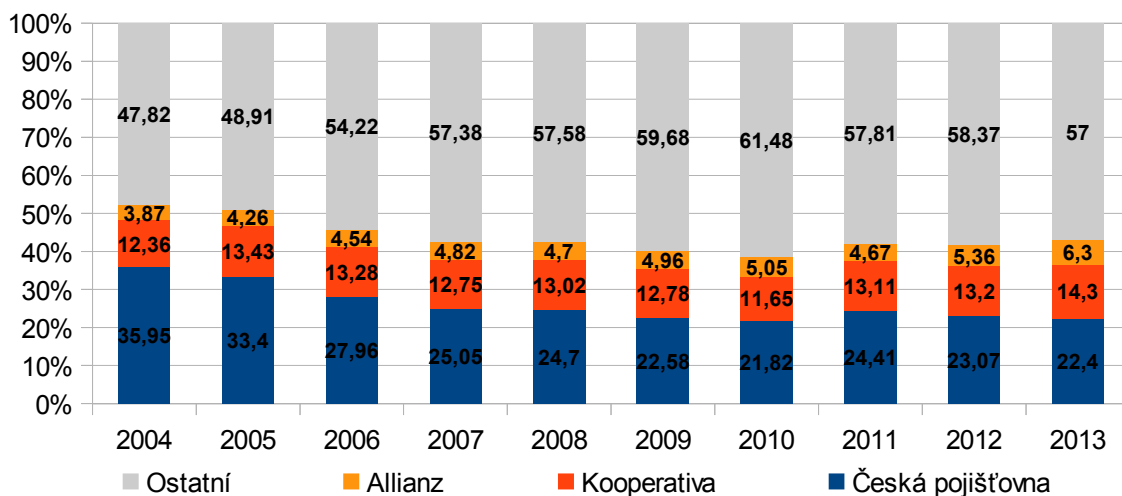
Obrázek 5.8 tedy ukazuje vývoj celkového předepsaného pojistného třech největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v ČR v jednotlivých letech. V grafu lze skutečně spatřit dříve zmíněné postupné snižování podílu České pojišťovny na celkovém předepsaném pojistném a zmenšování tak jejího dominantního postavení, které bezesporu ještě v roce 2004 měla. Zatímco v roce 2004 její podíl činil 36,39 % o deset let později to bylo již 25,30 %, tedy o 11,09 procentních bodů méně.

Z pohledu na graf je také zřejmé, že u zbylých dvou pojišťoven k žádnému výraznému růstu podílu na celkovém předepsaném pojistném nedošlo. Pojišťovně Allianz se tento podíl podařilo zvýšit o pouhých 0,95 procentních bodů a u Kooperativy se tento podíl stejně jako v případě České pojišťovny snížil (o 1,87 procentních bodů). Z těchto hodnot tak vyplývá, že výše definovaná teze je pravdivá pouze částečně. Postavení České pojišťovny jako jedničky na trhu bezesporu oslabuje. Nicméně důvodem nebylo zvyšování předepsaného pojistného u pojišťoven Allianz a Kooperativa. Ty si s drobnými odchylkami udržely svá postavení. Důvodem bylo právě samotné oslabování České pojišťovny, zvýšení počtu členů ČAP a zvýšení jejich podílů. Zatímco na počátku sledovaného období činil podíl zbývajících pojišťoven pouhých 34,19 % a tři největší pojišťovny získali 65,81 % trhu, o deset let později již podíl ostatních pojišťoven činil 46,20 %.

Obrázek 5.9: Podíl třech největších pojišťoven na předepsaném pojistném v neživotním pojištění v ČR za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Obrázek 5.10: Podíl třech největších pojišťoven na předepsaném pojistném v životním pojištění v ČR za deset let (v %).

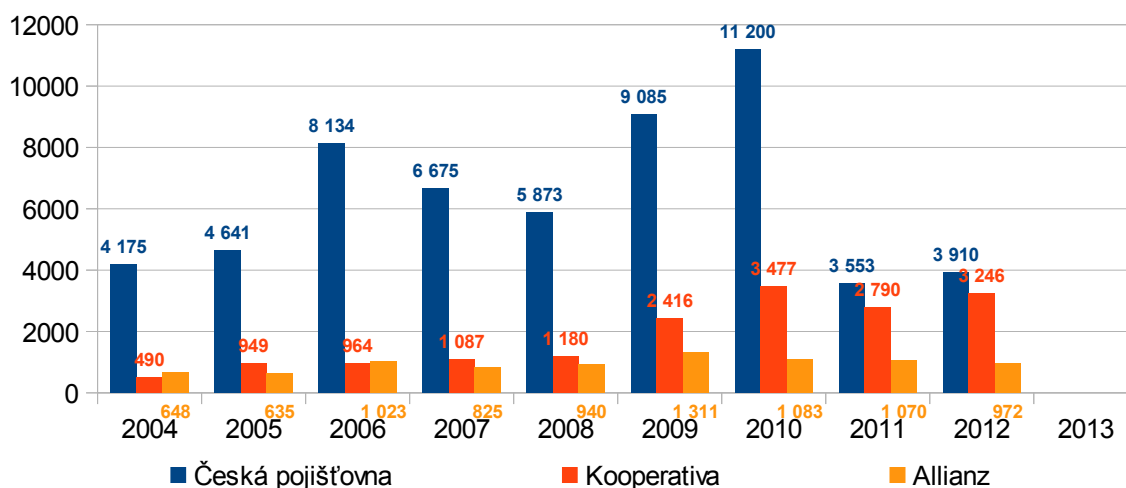
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Obrázky 5.9 a 5.10 pouze doplňují obrázek 5.8 a poskytují detailnější pohled na podíly České pojišťovny, Kooperativy a Allianz z pohledu neživotního a životního pojištění.

Za pozornost stojí alespoň vysoký podíl ostatních pojišťoven v životním pojištění, který v roce 2013 činil 57 %. Z toho lze vyvodit závěr, že podíl třech největších pojišťoven na českém trhu je silně ovlivněn velikostí předepsaného pojistného v neživotním pojištění.

5.4 Hospodářský výsledek

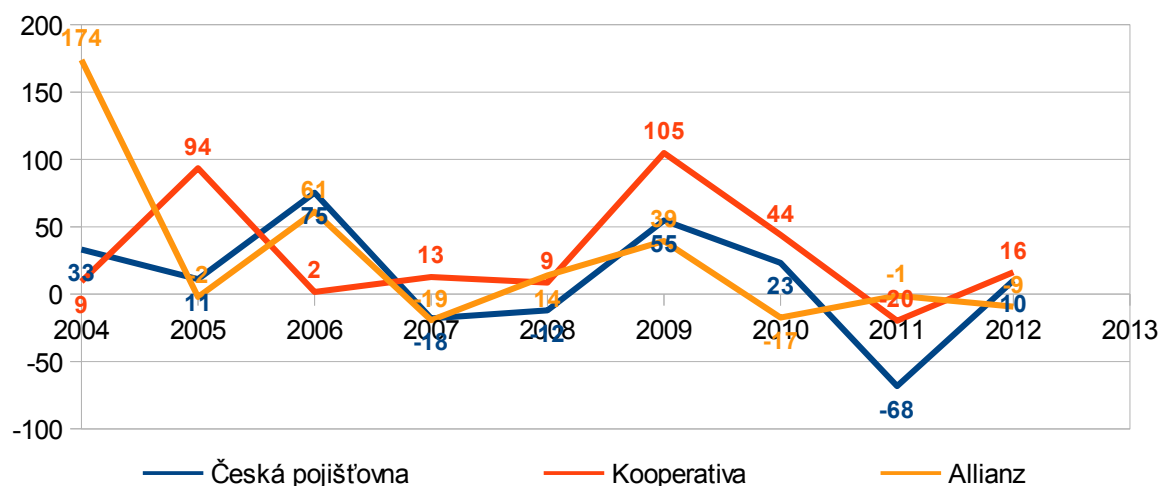
Velmi důležitým ukazatelem hospodaření, a to nejen pojišťoven, je samozřejmě hospodářský výsledek. Obrázek 5.11 tyto výsledky u jednotlivých pojišťoven zachycuje. Vzhledem k tomu, že ani Česká pojišťovna, ani Kooperativa a ani pojišťovna Allianz neposkytli do doby tvorby této práce auditované údaje, popisují následující grafy pouze devět let.

Obrázek 5.11: Hospodářský výsledek třech největších pojišťoven v ČR za deset let (v mil. CZK).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Obrázek 5.12 na následující straně potom zachycuje meziroční změny hospodářského výsledku a právě z těchto hodnot bude vycházet stručná analýza hospodaření jednotlivých pojišťoven.

Obrázek 5.12: Roční růst hospodářského výsledku třech největších pojišťoven v ČR za deset let (v %).

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Z hlediska rozsahu této práce však nebudou jednotlivé roky podrobněji analyzovány. Pozornost bude nicméně věnována alespoň „podezřelým rokům“, ve kterých došlo k výrazným meziročním změnám.

V roce 2004 nepochybně došlo k vysokému meziročnímu růstu hospodářského výsledku u Allianz. Za tímto výsledkem stálo především významné snížení škodního a nákladového procenta. Škodní procento se snížilo ze 73,3 % na 65,2 % a přiblížilo se tak k úrovni, na které bylo před povodněmi v roce 2002 a 2003. Významným pokrokem bylo také snížení nákladového procenta z 39,4 % na 21,8 % [36].

V roce 2005 stojí za pozornost téměř zdvojnásobení zisku Kooperativy. Zisk se zvedl o 94 % z 490 mil. Kč na 949 mil. Kč. Jednalo se tak o nejvyšší meziroční tempo růstu v historii Kooperativy vůbec. Za tímto výsledkem stál odpovědný risk management, pojistně-technická opatření a vysoké zhodnocení finančních prostředků [43].

Zatímco se v roce 2006 zpomalilo tempo růstu v Kooperativě na pouhé dvě procenta, u České pojišťovny a u Allianz došlo naopak k jeho velkému zvýšení. V České pojišťovně se zisk zvýšil o 75 %, a to především vlivem vysokého provozního zisku a výnosů

z investování, jenž byly ovlivněny i prodejem některých majetkových účastí [45]. Allianz si díky zavedení nové strategie určené pro eliminaci neproduktivních nákladů meziročně polepšila o 61 % [47].

Roky 2007 a 2008 nebyly z hlediska extrémních meziročních změn nikterak významné. Za pozornost však stojí rok 2009, ve kterém se hospodářský výsledek Kooperativy díky zavedení úspěšných úsporných opatření zvýšil o 105 % [48]. Vysokou meziroční dynamiku vykazaly i obě zbývající pojišťovny.

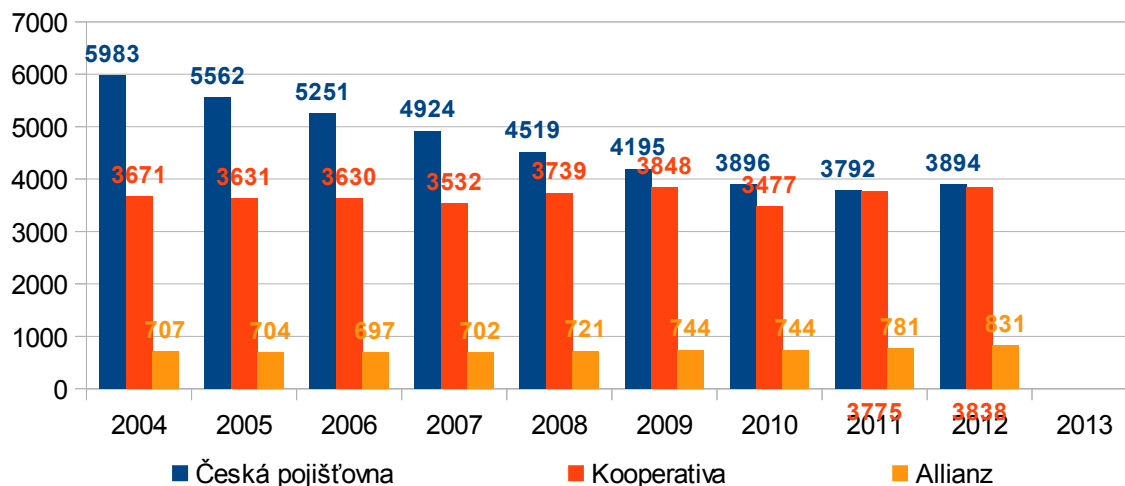
I rok 2009 lze hodnotit z pohledu dalšího meziročního nárůstu zisku oproti roku předcházejícímu za úspěšný. Meziročně si stejně jako v roce minulém polepšili Česká pojišťovna a Kooperativa. V případě Allianz však došlo k meziročnímu snížení zisku.

Za nejméně úspěšný rok lze rozhodně považovat rok 2011, ve kterém došlo k meziročně největšímu snížení hospodářského výsledku hned u dvou ze tří sledovaných pojišťoven. Zisk České pojišťovny se snížil o 68 % a u Kooperativy o 20 %. V případě Kooperativy je však vhodné dodat, že se jednalo o jedinou její zápornou změnu za desetileté sledované období. U České pojišťovny došlo k meziročnímu snížení zisku především z důvodu odprodeje společnosti Limited Liability Company „Generali PFF Life Insurance“, který podstatným způsobem zvýšil její jednorázové zisky v roce předcházejícím [49]. Dále si pohoršila i pojišťovna Allianz, nicméně v jejím případě činila meziroční změna pouze -1 % a ve srovnání se 17% snížením jejího zisku v roce 2010, lze tento rok považovat za úspěšný.

O roce 2012 je opět možné říci, že nevykázal žádné dramatické změny z pohledu meziročních změn ve výsledcích hospodaření jednotlivých pojišťoven a nebude tak stejně jako roky 2007 a 2008 podrobněji hodnocen. Rovněž nebude hodnocen ani rok 2013, a to již z výše uvedeného důvodu.

5.5 Počet zaměstnanců a předepsané pojistné na jednoho zaměstnance

Poměrně zajímavým a často uváděným výkonovým ukazatelem pojišťoven je velikost předepsaného pojistného na jednoho zaměstnance. Obrázek 5.12 nejprve ukazuje počet zaměstnanců třech největších pojišťoven na českém pojistném trhu.

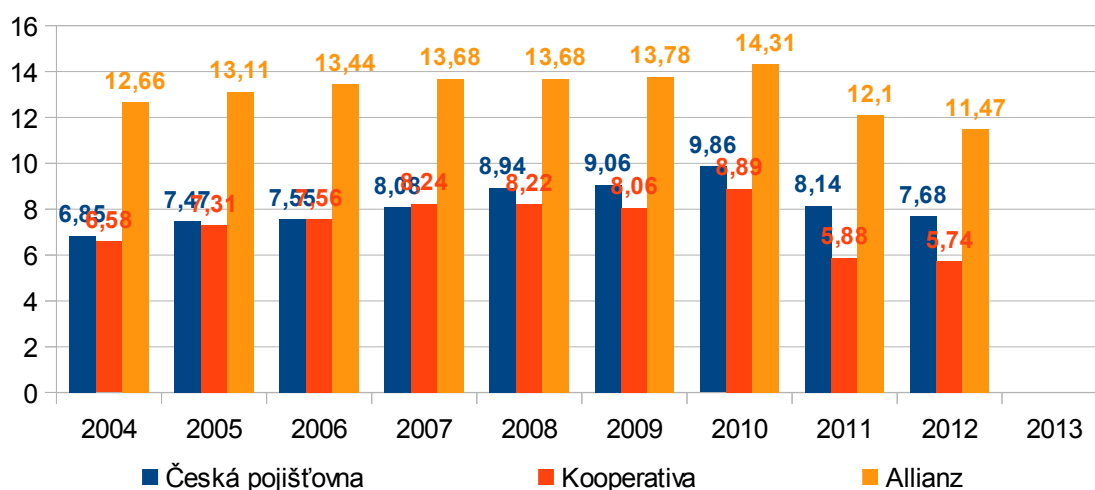

Obrázek 5.13: Počet zaměstnanců třech největších pojišťoven v ČR za deset let.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Na tomto obrázku si je možné povšimnout poměrně stabilního počtu zaměstnanců v pojišťovně Kooperativa a Allianz. U obou z těchto zmíněných pojišťoven přitom za sledované období došlo ke zvýšení jejich množství. Zatímco Kooperativa měla v roce 2004 3 671 zaměstnanců, v roce 2012 to bylo o 167 více, tedy 3 838. U Allianz došlo ke zvýšení o 124 zaměstnanců, a to ze 707 v roce 2004 na 831 v roce 2012. U České pojišťovny došlo naopak k jejich dramatickému úbytku. Toto snižování počtu zaměstnanců přitom vyplývá z dlouhodobé strategie redukce provozních nákladů a mimo jiné také z lepšího využívání moderních komunikačních technologií jako nových prodejních kanálů.

Obrázek 5.14, který je uveden na následující straně, již ukazuje předepsané pojistné připadajícího na jednoho zaměstnance.

Obrázek 5.14: Předepsané pojistné na jednoho zaměstnance třech největších pojišťoven v ČR za deset let (v mil. CZK)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČAP dostupných z <http://www.cap.cz/>.

Výsledky České pojišťovny a Kooperativy jsou za celé sledované období, s výjimkou posledních dvou let, prakticky totožné.

Za větší pozornost však rozhodně stojí vysoké hodnoty předepsaného pojistného na jednoho zaměstnance u Allianz, které za dobu devíti let neklesly pod 11,47 mil. Kč. V roce 2010 tento ukazatel dosáhl dokonce 14,31 mil. Kč. Tyto výsledky tak svědčí o dlouhodobé efektivitě většiny procesů probíhajících uvnitř této pojišťovny.

Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřena na význam podnikatelských subjektů na trhu finančních služeb v EU, přičemž cílem bylo vypracovat analýzu českého pojistného trhu jako celku prostřednictvím vybraných ukazatelů a dané výsledky poté konfrontovat s vývojovými tendencemi na trzích světových. Dalším a neméně podstatným cílem bylo určit tři největší pojišťovny podnikající v ČR a zhodnotit jejich hospodaření a vývoj za desetileté sledovací období.

Aby mohlo být výše zmíněných cílů dosaženo, poskytla nejprve teoretická část důležitou základnu, která byla jistě z hlediska pochopení celé problematiky pojišťovnictví přínosná. Teoretická část přitom nejprve představila stručnou historii pojišťovnictví a integrace finančních služeb v EU, dále představila již samotné vývojové tendence na finančních trzích, respektive pojistných trzích, a v neposlední řadě také legislativní rámec se zohledněním práva EU.

Praktická část potom byla celá zaměřena na splnění v úvodu definovaných cílů. Pomocí analýzy předepsaného pojistného, jeho ročních změn, pojištěnosti a propojištěnosti tak došlo k jednoznačnému potvrzení, že celá řada změn probíhajících na světových pojistných trzích platí i v prostředí ČR. Za mnohé lze jmenovat alespoň růst významu životního pojištění, které v ČR jenom za sledované desetileté období zvýšilo svůj podíl na celkovém předepsaném pojistném o téměř 10 procentních bodů, a to z 40 % v roce 2004 na 49 % v roce 2013. Ukazatel pojištěnosti a propojištěnosti potom umožnil porovnat výsledky ČR i s ostatními zeměmi, které byly v této práci reprezentovány evropským průměrem. Toto srovnání ukázalo nejen podstatně nižší hodnoty celkového předepsaného pojistného v ČR oproti evropskému průměru, ale hlavně nižší podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném. Zatímco v roce 2012 byl v ČR tento podíl necelých 50 % v Evropě to bylo necelých 60 %. Nicméně právě nižší hodnoty předepsaného pojistného v životním pojištění představují příslib budoucího růstu českého pojistného trhu.

Jako největší pojišťovny byly pomocí ukazatele předepsaného pojistného určeny Česká pojišťovna, Kooperativa a Allianz, které byly poté opět prostřednictvím výše zmíněného předepsaného pojistného porovnány. Dále bylo operováno s ročními změnami tohoto ukazatele, podíly na celkovém předepsaném pojistném v ČR, hospodářskými výsledky, počty zaměstnanců a s podíly předepsaného pojistného na jednoho zaměstnance. Z tohoto vzájemného porovnávání následně vyplynulo i několik zajímavých závěrů. Jedná se především o snížení podílu těchto třech největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v ČR, a to z 65,81 % v roce 2004 na 53,80 % v roce 2013. Za zmínku také stojí podstatné oslabení dominantního postavení České pojišťovny, jejíž podíl na celkovém předepsaném pojistném v ČR se pouze za desetileté sledované období snížil z 36,39 % na 25,30 %. S neustále se zvyšující konkurencí a náročností klientů tak lze i v budoucnosti očekávat, že postavení nejen České pojišťovny, ale i Kooperativy a Allianz, bude nadále oslabovat. Více než kdy jindy tak bude důležitá schopnost těchto pojišťoven pružně reagovat na celou řadu změn na trhu a nabízet moderní, variabilní a komplexní produkty.

Seznam bibliografických záznamů

- [1] PAVLÁT, V., et al. *Kapitálové trhy*. Praha: Professional Publishing, 2003. ISBN 80-86419-33-9.
- [2] REJNUŠ, O. *Peněžní ekonomie: Finanční trhy*. 6. vydání. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2012. ISBN 978-80-214-4415-7.
- [3] DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, 2003. ISBN 80-86119-67-67-X.
- [4] HRADEC, M., V. KŘIVOHLÁVEK a J. ZÁRYBNICKÁ. *Pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Eupress, 2005. ISBN 80-86754-48-0.
- [5] SDRUŽENÍ PRO OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Desátý díl*. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-155-8.
- [6] SMRČKA, L. *Rodinné finance: Ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.
- [7] FIALA, P. a M. PITROVÁ. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-015-2.
- [8] EUROSKOP. *Konsolidované znění smlouvy o založení Evropského společenství* [online]. Praha, 2014. Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf [vid. 26. února 2014].
- [9] BÖHM, A. *Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu České republiky do Evropské unie: Vybrané aspekty*. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-020-3.

- [10] URBAN, L. *Stručná historie vnitřního trhu* [online]. Praha, 2014. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/> [vid. 26. února 2014].
- [11] EUR-LEX. *Druhá směrnice Rady č. 88/357/EHS, o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého pojištění jiného než životního, kterou se stanoví opatření k usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb a kterou se mění směrnice 73/239/EHS* [online]. Luxembourg, 2014. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988L0357:SK:HTML> [vid. 26. února 2014].
- [12] URBAN, L. *Volný pohyb služeb* [online]. Praha, 2014. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8735/sekce/volny-pohyb-sluzeb/> [vid. 26. února 2014].
- [13] RAVENDA, Z., et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vydání. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-031-7.
- [14] SANKOT, M. *Financování hypotečních obchodů pomocí modelu sekuritizace hypotečních úvěrů – MBS* [online]. Praha, 2003. Dostupné z: <http://bankovnictvi.ihned.cz/c1-13502490-financovani-hypotecnich-obchodu-pomoci-modelu-sekuritizace-hypotecnich-uveru-mbs> [vid. 21. prosince 2013].
- [15] POLOUČEK, S., et al. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7.
- [16] DUCHÁČKOVÁ, E. a J. DAŇHEL. *Pojistné trhy: Změny v postavení pojišťovnictví v globální éře*. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-078-2.
- [17] DAŇHEL, J., et al. *Pojistná teorie*. Praha: Professional Publishing, 2005. ISBN 80-86419-84-3.

- [18] KRAFT, J. a J. FÁREK. *Světová ekonomika a ekonomická integrace v období globalizace*. 2. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-413-9.
- [19] BÖHM, A. a K. MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.
- [20] ČESKO. *Zákon č. 37/2004 Sb., o pojištění smlouvě a o změně souvisejících zákonů*. In: Sbírka zákonů. 17. 12. 2003. ISSN 1211-1244.
- [21] ČESKO. *Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví*. In: Sbírka zákonů. 22. 7. 2009. ISSN 1211-1244.
- [22] ČAP. *Výroční zpráva 2011* [online]. Praha, 2012. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocní-zpravy/2011.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [23] ČAP. *Výroční zpráva 2004* [online]. Praha, 2005. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocní-zpravy/2004.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [24] ČAP. *Výroční zpráva 2005* [online]. Praha, 2006. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocní-zpravy/2005.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [25] ČAP. *Výroční zpráva 2006* [online]. Praha, 2007. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocní-zpravy/2006.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [26] ČAP. *Výroční zpráva 2007* [online]. Praha, 2008. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocní-zpravy/2007.pdf> [vid. 5. dubna 2014].

- [27] ČAP. *Výroční zpráva 2008* [online]. Praha, 2009. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocni-zpravy/2008.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [28] ČAP. *Výroční zpráva 2009* [online]. Praha, 2010. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocni-zpravy/2009.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [29] ČAP. *Výroční zpráva 2010* [online]. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocni-zpravy/2010.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [30] EIU ViewsWire. *Czech Republic finance: Czech insurers struggle in a small market* [online databáze]. New York: The Economist Intelligence Unit, 2012. Také dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/1034457048/ECE04AC79BE147A9PQ/1?accountid=17116#> [vid. 5. dubna 2014].
- [31] SEILER, T., D. STAIB and M. PUTTAIAH. *Sigma No 3/2013: World insurance in 2012. Progressing on the long and winding road to recovery* [online]. Zurich: Swiss Re, 2013. Dostupné z: http://media.swissre.com/documents/sigma3_2013_en.pdf [vid. 5. dubna 2014].
- [32] ČAP. *Výroční zpráva 2012* [online]. Praha, 2013. Dostupné z: <http://www.cap.cz/www/cap/images/o-nas/vyrocni-zpravy/2012.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [33] ČAP. *Tisková zpráva: Pojistný trh bez výrazné změny* [online]. Praha, 2014. Dostupné z: <http://www.cap.cz/images/tiskove-zpravy/2014-1-28-15-01.pdf> [vid. 5. dubna 2014].
- [34] ČAP. *Encyklopedický slovník pojmů z oblasti pojišťovnictví* [online]. Praha, 2014.

- Dostupné z: <http://www.cap.cz/vzdelavani/encyklopedicky-slovník-pojmu/aplikace?layout=supin:application> [vid. 29. března 2014].
- [35] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Profil* [online]. Praha, 2014. Dostupné z: <https://www.ceskapojistovna.cz/profil> [vid. 20. dubna 2014].
- [36] KOOOPERATIVA. *Základní informace* [online]. Praha 2014. Dostupné z: <http://www.koop.cz/o-nas/zakladni-informace/> [vid. 20. dubna 2014].
- [37] ALLIANZ. *Vše o společnosti* [online]. Praha, 2014. Dostupné z: <http://www.allianz.cz/vse-o-allianz/allianz/o-spolecnosti.html> [vid. 20. dubna 2014].
- [38] ČAP. *Statistické údaje 1-12/2013* [online]. Praha, 2014. Dostupné z: <http://www.cap.cz/images/statisticke-udaje/vyvoj-pojisteno-trhu/2013-1.pdf> [vid. 20. dubna 2014].
- [39] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Výroční zpráva 2004* [online]. Praha, 2005. Dostupné z: <https://www.ceskapojistovna.cz/documents/10262/50003/vyrocní-zpráva-2004.pdf> [vid. 20. dubna 2014].
- [40] KOOOPERATIVA. *Výroční zpráva 2004* [online]. Praha, 2005. Dostupné z: http://www.koop.cz/file.php?type=file&disk_filename=file_575_GENERAL.pdf [vid. 20. dubna 2014].
- [41] ALLIANZ. *Výroční zpráva 2004* [online]. Praha, 2005. Dostupné z: http://www.allianz.cz/file/16573/Vyrocní_zpráva_za_rok_2004.pdf [vid. 20. dubna 2014].
- [42] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Výroční zpráva 2005* [online]. Praha, 2006. Dostupné z: <https://www.ceskapojistovna.cz/documents/10262/50003/vyrocní-zpráva-2005.pdf> [vid. 20. dubna 2014].

- [43] KOOPERATIVA. *Výroční zpráva 2005* [online]. Praha, 2006. Dostupné z: http://www.koop.cz/file.php?type=file&disk_filename=file_574_GENERAL.pdf [vid. 20. dubna 2014].
- [44] ALLIANZ. *Výroční zpráva 2005* [online]. Praha, 2006. Dostupné z: http://www.allianz.cz/file/16575/Vyrocní_zprava_za_rok_2005.pdf [vid. 20. dubna 2014].
- [45] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Výroční zpráva 2006* [online]. Praha, 2007. Dostupné z: <https://www.ceskapojistovna.cz/documents/10262/50003/konsolidovana-vyrocní-zprava-2006.pdf> [vid. 20. dubna 2014].
- [46] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Výroční zpráva 2009* [online]. Praha, 2010. Dostupné z: <https://www.ceskapojistovna.cz/documents/10262/50003/vyrocní-zprava-2009.pdf> [vid. 20. dubna 2014].
- [47] ALLIANZ. *Výroční zpráva 2006* [online]. Praha, 2007. Dostupné z: http://www.allianz.cz/file/16577/Vyrocní_zprava_za_rok_2006.pdf [vid. 20. dubna 2014].
- [48] KOOPERATIVA. *Výroční zpráva 2009* [online]. Praha, 2010. Dostupné z: http://www.koop.cz/data/files/file_255_GENERAL.pdf [vid. 20. dubna 2014].
- [49] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Výroční zpráva 2011* [online]. Praha, 2012. Dostupné z: https://www.ceskapojistovna.cz/documents/10262/50003/CP_VyrocníZprava_2011_final.pdf [vid. 20. dubna 2014].